

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

ספר

עטרת שלמה

והוא ביאורים ופירושים לחג הפסח הקדוש. ולחג פורים חג
הנס והפורקן הגדול. ולחג תשעה באב עשרת ימי תשובה האדירים.
הן בפסוקים, והן במסורות, והן במדרשים, וגם בדרושים של הספדא
לעילוי נשמות אנשים ונשים כשרים. שהיה דורש במקלות עם
דק פרד"ם אשר חידש ופירש בדבריו המאירים, הרב הגדול
הדיין המלויין מופלא בענוה וביראה כמסר"ר **שלמה סוכרי**
זצוק"ל וזיע"א לדורי דורים. וליקט אותם
ליקוט'י בתר ליקוט'י מתוך ניירות קרועים ממש בנו הגדול בן חכם
מעלת הרב ח"ר **יעקב סוכרי** נר"ו יאיר ויזהיר כאור הצהיר
לפני מלך אדיר אדירים, והרב הגדול הדיין
הנז' זקן ויושב בישיבה ושמו נודע בשערים לזעירא ורברבא והיה
ראב"ד בעי"ת ק"ק **דמשק** יע"א ובסוף ימיו חייתה נפשו לעלות
ולזכות בארץ הקדושה ויעל שלמה בית ה' והיתה מ"ך שם בעי"ת ק
מבריא חוצצ"א. יה"ר שזכותו וזכות קדושתו יהיה תמיד למגן
ולנה, ויעמוד בתפלה עלינו ויתפלל **שלמה**.

ירושלים

בשנת יושב בסת"ר עליון

בדפוס מערכת ה"השקפה"

למכר

למכר

למכר

הקדמה

ידיד ה' והנורא ה' הוא אלדי' חיים ומלך עולם. הוא מלכנו אשר נגלה לאדוננו משה רבינו מהימנא בצחירתו בנו מכל באי עולם. ונתן לנו את תורתו החמודה והגנוזה אשר בה היה משתעשע שני אלפים דרא. ואמר עליה כי לקח טוב נתתי לכם מרגלית טובה ויקרה. ומאותו היום והלאה כל אחד החושק בה משענת וקסת הסופר בידו וכותב ומחדש מה שקיבלה נשמתו בקדושה ובטהרה. כל אחד בחר לו דרך יש צחשבות וצפוסקים. ולפי דעתו יאמר קים. ויש בדרשה דריש ופרשן דת"א והנביאים והכתובים וגם המלות והחוקים. ויש אשר מזה וגם מזה אוחז וגירסא לא פסיק מפומיה וכותב כל הבא בידו עד עת זקנתו ויהיה זקן ואיש שיבה. ואשריו האוחז בשמים דעליו מכריזין אשהי מי שבא ותלמודו בידו שפיהם בחטיבה. וזוכה להיות נקרא בן לה' ואהוב וידיד. משרי הנלצים אשר

עת לדבר בשבחיו. ואדע כי בזכותו ה' ישלח לנו ברכה והללחה כי לדיקים במיתתם קרויים חיים. ובזכותם וזכות תורתם אנו חיים.

ואף דמיום שמת רבי לבי למוא'צ ואבל לפני, ובזכרי אוחז פלגי מים יורדים עיני. כי חד בדרא היה ממעשה ששמעתי עליו וזה תוארה אשר ספרו לי אנשים יראים את ה' יראה עתורה. והוא כי קודם נסיעתו ולכתו מעיר זמשק יע"א כמו שנה ושנים לילה אחד היה ליל הששי היה הולך קודם חלות לחקן חלות כמנהגו כי ממש כמו ארבעים וחמשים שנה לא ציפל בכל לילה והיה קם או קודם חלות או בחלות והיה דורש לעס את חוקי האלודים ואת תורתיו כידוע זה לכל באי עיר וצביל ששי היה מחפורר כל הלילה ומקבץ אנשים מן השוק ללמדם ספר, וזה דרכו חמיד בקיבור נודע הוא בזה לכל ויש פעמים שהולך לשני מקומות לבית הקדוש שבחוק קהל הישראל הר"ם ובחלות הלילה היה הולך לבית המדרש של הרב הקדוש המקובל האלדי' מו"ר רבינו מוהר"ח זיע"א ואותו הלילה הגו"ל היה הולך לבדו לבית המדרש של הרב הגו"ל זלוק"ל והיה עובר ברשות הרבים שכמה בתים יש בהם חלונות על רשות הרבים והיה זקן אחד כמעט בן שמונים שנה דר במקום אחד מן הבתים שיש להם חלונות ואירע שלילה אחד היה חוס הרבה ואותו זקן היה יושב סמוך לחלון כדי לשאוף אויר מעט ובישיבתו ראה כי ממש אור גדול עבר ונכנס בתוך החלון כמו רגע והלך, וסבף קרב לראות מה זה האור המבהיק וראה איש אחד הולך ועמוד אש מן השמים יורד על ראשו ממש מגיע וגרעש זה הזקן מראותו זה המראה ומיד זעק בקול מי אתה ההולך בדרך לבדך ותכף כששמע עט"ר ול"ת אבא מארי זלוק"ל הזעקה והקול בחוזק חזר אללו של הזקן ואמ"ל מה תרלה, אני הוא ההולך בדרך לבדי ושמי כך וכך מה תרלה כי הוא לא ידע למה לוועקים השיב לו הזקן איני רוצה שום דבר לך וה' בזכותך יגן עלינו. ע"כ מה ששמעתי. וידוע דברי הגמ' דלא הכל זוכים לעמודא דמורא אלא אחד בדרא או לתרי

דוקא

הקדמה

דוקא ועיין במס' כתובות. ועל כן כשאני זוכרו מתאנח ממש ר"צ אגכה. עם כל זה ואתפלל לה' כי זכותו יגן עלינו אגחנו וכל יולא חללינו בכלל ישראל אחינו ותמיד נהיה בששון ובשמחה כי עליך השלכתי לעת זקנה **שלמה**.

בת ליון לעקת במרה. עד אנה לא תרחם את ירושלים עניה לווערה. וגויים מקרקרין בהיכלך. ועוצת בניך והיכלך. הביטה וראה ממעון קדשך וזבולך. השב"י ישראל הם אשר בחרת באבותם הם בלערא ודוחקא. ומוכים ומעונים בידי אכזרים זה רודה וזה מרדה כלאן לבצח ייבלו ואין חונן ומרחם מרוב לרה ולוקה. אנה ה' תשמע לעקתינו וחוסה נא ורחם עלינו, ושלח השלח משיחנו במהרה בימינו ונשמח ונשיר לפניו שיר השירים אשר ל**ישלמה**.

קדוש הוא לאלר"ו קדש קדשים. הוא עטרת ראשנו היה יושב בקהל קדושים. קדם וזכה בחלקו שקבלה נשמתו. זהר סיני האמורה מפי האל יתברך בתורתו. והאלך שלמה שלם היה בחכמה ובתורה ובדעת ובכל מדות טובות שמו חכמים ומעוטב בענוה וביראה. מאיר לארץ ולדריס ריש מתא וריש מתיבתא והכל באים לפניו בחדא מחתא, לשמוע מפיו דברי חכמים. ויחכם שלמה מכל, שמו ידוע בכל מידי ויהי להם למושיע בעיר רבה וגאה. דורש טוב תמיד לעמו בכל ד' דרכים שבתורה בפרד"ס היה בקי וה' עמו. וסופו הוכיח על תחילתו זכה בארץ זבת. היא עיה"ק עבריא תוצב"א ושם מנוחתו כבוד יום שנים עשר בחודש מתן תורה הוא חדש סיון. כי תמיד חשקו בתורה שהיא נפש משיבת. וגם בארץ הקדושה המקודשת בעשר קדושות. והגיה הגדולה והרצנות והלך לראות ביקו יתב' ובתי מדרשות. הוא אבינו הוא רועינו המלך **שלמה**.

כה דברי בנו העיר

יעקב סוכרי יל"ו

הצעה שלמה לדרוש שבת הגדול

וספר לו שבעת ימים למחרתו וכבם בגדיו וכבם בגדיו ורחץ בשרו במים חיים ושהר.
איתא במדרש בזכות ארבעה דברים נגאלו אבותינו ממלכים שלא שינו את
 שמם, בני ישראל עאלו בני ישראל נפקו. ולא שינו את לשונם. ולא היה
 בהם דלטורין אלא היו כולם באחדות אחת ולא היה שגאח ביניהם כלל. והיו
 גדירים מן העריות וכמו שהעידה התורה עליהם הראובני השמעוני שם יר
 מעיד עליהם ואין ישראל נגאלים אלא בזכות השלום ואין אליהו בא אלא בזכות
 השלום שנאמר הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא והשיב לב אבות. על בניס
 ולב בניס על אבותם עכ"ל.

גדול היום אשר גדלו המלך גדול שמו בישראל. דזקיף ליה זקיפא. לקובל
 אלפא. גדול על כל קדישא רבא יתקרי וישימיהו על הגם תשועה בישראל
 מאי גדול שגדלו בשם לכבוד ולהפארת וטודעה יד ה' אין כאל. שבת ראשונה זה היום
 עשה ה' היא היתה למשמרת לבני ישראל. מלמד שהיו קושרים את פסחיהם. להקריב
 את קרבניהם. לפני כל לוחיהם ודוחקיהם. בטחו בה' מושיעם מושיע לישראל
 בני נטורי. בארץ מגורי. לעיני כל מלכים את אלדיהם כחותי מכתת שיעוריה.
 ללי אש בשאר אנימרי. שם הנעבד ומלכים מקבצים מבחר עלמים ועלם ל' ניתן
 לקבוצה ויחרקו שן ואלדינו מרחם ה' שומר ישראל. מאז והלאה כל המרבה
 לספר מפלאות תמים דעים כי נעים המודה בנסו עושין לו גם אחר וזאת
 לפניס בישראל. כנוף כולי עלמא ואחו לבתי כנסיות ולבתי מדרשות שמשם
 תורה ילח לעיני כל ישראל. קבעוה חובה. לא זו מחבבה. אשר ישא את
 שמו בישראל **שבת**

גדול ה' ומהולל מאוד מרן דבשמייא ר'ב חסד'א חסדאין מילוי ויך לריו
 אחור כל המלך לישראל. איתגוהו בזכירה. זקוקין דטורא. שכל דור ודור
 עומדים עלינו לאכול את ישראל. לאו וראו מאי דקצן כאשר בא יעקב מלרים זו ביאה
 ראשונה בכור השב' השב' ישראל. שגשבה לבין הגויים ויחני בחרדה. זו ירידה
 וגם אף עלה בישראל. עבדים היינו לפרעה התנין הגדול נחש עקלתון עבד כי
 ימלך עוכר ישראל. הוא התחיל בעבודה תחילה ארורים הרשעים. מלרים הרעים
 נמשכו אחריו ויקולו מפני בני ישראל. וימררו את חיייהם בעבודה קשה. כולה
 מקשה. דין רישיה תביר ודין מוחיה פליע. ואין מושיע. אומה שפילה עם אכזרי
 פחות וגבזה. בזוי ובזוי דבזוי. פחות שבערכין גוי עו פנים הפח"ת **הגדול**

גדול שכולם אבותם במעלם עמלינו אלו הבנים. ואת מתכונת הלבנים.
 וירעו אותנו המלריים ויענונו ענייתא לישראל. רמה כשורה אקרקפתא
 דגברי. יחיד לה מעפריה. ואמר לבנו"ה וכך היה מונה ואת מתכונת הלבנים
 הער העיד בנו עדות לישראל. וישימה לחוק לא תגרעו מלבניהם. כלו מעשיכם.

ואשר

ואשר לא לדה ומטה ידו את בנו יתן קטני ישראל. ויבן ערי מסכנות את פיתום
ואת בנותיה. וחפול החומה תחתיה. ואת רעמסס. ראשון ראשון מתרוסס. החליפו
את מלאכתן מלאכת אשה לאיש. ואיש לא ידעה כל איש ישראל. וכי ימוך ומגרעות
נתן כמעשה לבנות שחל להיות בחשבונו חובטו במקלו. וגשמע קולו על שיחוריהו
הכתוב לכללו. לווחין כדרכייה. אוי מה והיה. ותצל שועהם אחד חכם ואחד חס
הולך בלערו קול המלך לישראל בבי ולרום. בלער הגבוה **הצער הגדול**.

גדול המעביר לבש בגדי עברה וזעם ויך בעס וילו פרעה לכל עמו כל הבו
הילוד היאורה תזליכוהו כל זכר בישראל. האי כלבא עבדא דמאריה
שנתחדשו גזירותיו להעביר על דת ויאנחו בני ישראל. ותצל שועהם. בעת לרחס.
ויזכור אלדים את בריתו זכרון לבני ישראל. וימת מלך מלרים מלמד שנלטרע
ויוסף לחטוא והכבד את לבו. נבלה עשה בישראל. שלח ידו לסבא עבד כללן
עבחה. אין להם מנוחה. לרחוך מלרעמו הילדים קטנים בן קטין ילדי ישראל.
שוחט קין ילדים בכל יום משפט מרוך עשה ומשפטיו עם ישראל. באף ובחמה
ובקוף **גדול**.

גדול אדונינו אבינו רועינו רועה ישראל. אבא לגבי צריה. שפנדוריה משעבד
נפשיה קוב"ה חבט ביקריה. גאול יגאל הן גואל לישראל. וזעם את
אוייביו עמד וימודד מידה כנגד מידה והקול נשמע קול צרמ"ה בשמי מרומים
דאפיק לצריה. שארי ליה מאריה. האי צר ישראל. הכן יקיר לי עד חימת ללטרע
וליזיל אין לך פדיון שבויים גדול מזה הבא נא אבא לאמר. לאסורים לאו וראו
וגשליה לכל עדת ישראל. והקול נשמע דיו לאבל שיצמוד באבלו. ובא גואלו. נשען
על מקלו. הוא משה רע"ה. חד מבינייה. ההוא אמר ופרקת עולו ויך במטהו
עשר מכות בשבט אגשים ובנגעי. ועשה אותם ריקועי. שוויינהו לדמייהו לתרי
מיני. עשה בהם שפטים. מעשרה שליטים. אל האלילים ואל האפים. וידעו
מלרים כי גדול ה' מכל האלדים ואת יקר תפארת גדולתו כי הוא אל **גדול**.

גדול ה' מכל האלדים תהלכו בקהל חסידים. יבשו' רוח נגידים. גאון ישראל.
בני בכורי חיצה יתירה נודעת להם חביבין ישראל. ראשון למעשה
בראשית עם זו ירתי לי העם בחר לנחלה נחלו אל. הוא יסוד המעלה. לשם
ולתהילה. אהוב למעלה. וגם דל' דל'ה תפארת ישראל. פקד ה' את עמו. וילו
את שלומ'ו. ותחל רוח ה' לפעמו. כי לא יטוש ה' את עמו. והיתה הרווחה
רווחת בישראל. ויוליא עמו בששון צרינה את בחיריו יגל יעקב ישמח ישראל.
בכסף מלא מיהב יהבי ליה. כאשר יוכלון שאת גברא לפוס חיליה. מעלג' אית
ליה. ילאו כל צבאות ה' יחד שבטי ישראל. באותות ובמופתים עליהם ועל זרעם
כל אשר. נעשה על ידי משה רע"ה מהימנא ראש גולת אריאל. עד זיבולא
בתרייתא. עדיפא היא מקמייתא. 'היתה צם יד ה' להומס ולאבדם ויך כל בכור
הגדול לפי גדלו. גדול הבית שקליה למשרפסיה. שיתין פולסי. ברוך ה' אשר
הגיל בכחו **הגדול**.

גדול העלה ורב העלילה. הוליאנו ממלרים ציד חזקה ובזרוע נעויה. לעיני
כל העמים ויאר את הלילה היה אור לכל בני ישראל. כרעה עדו ירעה
וינעלם

עשרת

שרמה

ויעטלם וינשאם יולאים ביד רמה ו' עליהם יראה ונהורא עמיה שיהי מלכי
לזאת משרתיו עושי רצונו הגם ככל המון ישראל. ילאו כל לזאת ה' חד מיין
כי סליק מעון ברכת שיפה דדינרי וכל טוב ארץ מלרים ויגללו את מלרים
משופרי שופרי וגבר ישראל. עשאוה כבולש'ת נפיקו שיפורי חייחא דכתרי'.
עשאוה כמלוגה מלרים כולה אפי רברבי ואפי זוטרי. יחד כולם קסון וגדול.

גדול הגם האחרון הגם אלה רשעים פרעה וחילו מלך הפכפך היה ויהפך
לבב פרעה ועבדיו ויאמרו מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל. עם
ה' אלה מארצו ילאו בששון ושמחה על הגאולה גאל ישראל. יולאים ביד רמה
לעיני כל העמים וחמושים עלו בני ישראל. ויקח שש מאות רכב בחור וירדפו
מלרים אחריהם כל שוביהם אחר ישבו בני ישראל. וירא העם ויגעו וייראו מאוד
וילעקו אל ה' ויאמר משה אל תיראו ה' ילחם לכם ואתם תחרישון הסכת ושמע
ישראל. וישע ה' ביום ההוא את ישראל ויצקעו המים לי"ב קרעים הים ראה
וינום נבקעו כל מעיינות ויהי באשמות הבוקר ויבואו בני ישראל. בהוך הים
ביבשה נכנסו כל זרע ישראל. והמים להם חומה נשגבה כיפין על גבי כיפין
ראו הרי ישראל. אחייא רדיפה רדיפה עיילו אבתרייהו אינהו ואבזרייהו כל
סוס רכב פרעה ופרשיו כל קדושו והיו כלא היו כפרה לישראל. ויד ה' הייתה
בם להומם ולאבדם זרע הבמה וזרע האדם רמז הרמז לים אהדרינהו לקרע.
לללו כעופרת עד התהום הנהו בלועי. לא נשאר בהם עד אחד משנה למלך וגדול.

גדול העונה ויענו כל העם יחדיו שיר ושצחה אז ישיר משה ובני ישראל.
זמרן גברי ועניין גשי חינוק יונק מר' יוקא עובר ירך אמו מ"ר
זמר"א יחדיו ירננו בגרונוס רוממות אל. יהללו שמו במחול יולאים בשיר
וגמשכים בשיר אז ושיר ישראל. כעל כל אשר גמלנו ה' ורב טוב לבית ישראל.
חוקפו של כם מגדיל ישועות מלכו. וחין ערכו. יפתח ה' את אולרו הטוב שערי
גאולה מידי שנה בשנה עת לחננה בנין גאלו ובניסן יגאלו ייתי וגחמיניה
ובא לליון גואל. מאז והלאה זה היום עשה ה' דגפיש נהוריה נכבד היום
אשריכם ישראל. כנוף כולי עלמא ואהי לבתי כנסיות כנסיה שהיא לשם שמים כנסת
ישראל. כולם נקבלו ובאו רב פעלים מקבצאל. כמה וכמה טובה כפולה הדרשה
חדרש איש לפי מהללו לפי שכלו יהלל איש כי נעים מפלאות חמים דעים וטהי
חוק בישראל. ועם ה' השרידים. באים לשמוע בלימודים אל מקדשי אל. והודות
לה' על הנסים ועל הפורקן. והכל מחוקן. הן הו"ד היום **גדול**.

גדול הרועה שמלילנו מידם לא נשא חרפה על ישראל. כל הקמים עלינו
לרעה, תקיפי ארעא. פגיעתן רעה. וכל בכריעה מופלים לפני בני ישראל
בזו ויכלמו וישראל עושה חיל עם נושע בה' תשועת עולמים והיה ה' מבטחו
חפץ חסד רלה הקב"ה לזכות את ישראל. כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכאז את
בן ירלה לא לגלח יריב כי רגע באפו חיים ברצונו ימים רבים לישראל. ועלינו
לשבח לאדון הכל להודות ולהלל לגד עילאה ימלל. יאמר נא ישראל. על קדושת
היום כי קדוש הוא וקורין ליה **שבת הגדול** כל קהל עדת ישראל זה
היום **הגדול**.

עמרת

שלמה

גדול המלוכה מלזה וחובה עלי להביא מן ההדיוט מילי מילי קטיני שלא בשורת דרך ארץ קודם רבן ותלמידהון חכמי ישראל. החכמים השלמים הדיינים המלויינים הרבנים המובהקים מלאים זיו ומפיקים רבני אלפין ראשי אלפי ישראל. וידענא בנפשי מיעוט ערכי עלי האחד בא לגור וישפוט שפוט להיות כדורש לכל שואל. ומה גם לפני מע' מו"ר כל הקהל הקדוש הזה מחנה אלדים זה כולם קדושים מן הגזע ומן השרשים ומחוכם כעין החשמל הרוזנים והסגנים הגבירים הרמים מבחר עלמים יקרים מפנינים אראלים ותרשישים שרים וגדולים מנייהו מלכי מנייהו אפרכי כל גדולי ישראל. אכן ההכרח לא ישובח וגם לא יגנה כי חובתי היא ועלי ידי רמיא לעשותה לתוך השלום החיים והשלום עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום לנו ולכל ישראל. חי לזאת בהורמותיהו דמו"ר כל כנופיא קדישא הדין אשר ישנס פה קדש ישראל יחד כולם אתה ה' תשמרם וכלינה רלון תעטרים וה' עליהם יראה יחיו דגן ויפרחו ישישו וישמחו בכל מידי דמיטב יבא טוב לישראל. ואל עילום יתן לכם החיים והשלום שלום על ישראל. גם בניהם עדי עד זרע ברכ ה' יחד כולם אורם יאיר שבעתים ויתן לנו ולכם אורך ימים ושנות חיים ברוכ עוז ושלום ימים רבים לישראל. ואפתח את פי במילי דדרשא ליקבה"ו וה' אלדים יעזור לי ויהי עס פי בעבור **הגדול** שמו

ספר עטרת שלמה

אִתָּהּ במדרש על פסוק הנאמר בפ' בא דבר נא באוצי וכו' אמר הקב"ה למשה בצקשה ממך דבר וכו' כדי שלא יאמר אותו לדיק ועבדוס וענו אותם קיים בהם ואחרי כן ילאו צרכוס גדול לא קיים וכו' ע"כ. וכל המפ' ז"ל ביארו בזה עיין בד"ק ולעד"ן לפ' זה עפ"י מ"ש מוהר"ם גאלנטי בפ' דברי מרדכי וז"ל: ג"ל ענין גזירת בין הצהרים הליא באשלי רבדבי והם הרשב"א ומר"ן בענין שני יוסף בן שמעון שהיו בעיר וילא שט"ח על אחד וכתוב בשטר אני יוסף בן שמעון נר"ו לויתי מפלוגי מנה גם ילא שטר אחר וכו' והאחד מהם כבר אביו מה היה בשעת ההלואה והשני אביו חי הוא וכתב הרב דהאי נר"ו סימן הוי וזודאי על אביו שהיה חי שטר זה עכ"ל הרשב"א ז"ל. ומרן בבית יוסף כתב עליו ולי נראה דלא הוי סימן דהאי נר"ו לא קאי אלא ליוסף ולא לאביו.

והנה בגזירה בין הצהרים נאמר כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדוס וענו אותם ה' שנה וכו' האי ת' שנה לסדרת הרשב"א אדסמך ליה קאי ובעינן עבדות וענוי ת' שנה במשלים. אבל לסדרת מר"ן ז"ל הני ת' שנה קאי אלפני פניו אבי גר יהיה זרעך וכו' דגרות יהיה ת' שנה ובזמן הזה בעינן קלת עבדות ועינוי. אבל לא בעינן ת' שנה שלמים של עבדות ועינוי עכ"ל הרב מוהר"ם גאלנטי.

ועפ"י ה' בזה יובן מאמר הגו"ל אמר הקב"ה למשה דבר נא באוצי העם וכו' כדי שלא יאמר אותו לדיק וכו'. והודיעו כי בשלמא לדידי קים לי כהרשב"א ז"ל דהת"ש קאי אעבדוס ועינוי אותם ואחרי כן ילאו צרכוס גדול וכו' ר"ל אחר תשלום הת' שנה. אבל אני חושש לאותו לדיק שמה יאמר קים ליה כמר"ן בית יוסף. ז"ל דהת"ש קאי אבי גר יהיה ומזמן יחזק תחילת הגלות ועתה נשלמו. וז"ל כדי שלא יאמר אותו לדיק וכו' ועבדוס ועינוי אותם קיים וכו' ולענין רכוש לא קיים בהם כלל עד סוף הת' שנה ודוק.

ובהאי ענינא ראיתי להר' הגדול מר בריה להר"מ הגו"ל בפ' קולו של משה ז"ל וזה לשונו: שם בסוף הספר של מר אביו ז"ל אנכי הד"ל אחר נשיקות וכו' דהרשב"א ז"ל חזות קשה יש לי מהש"ס דמס' יומא דף יו"ד אקרא דכתוב ואת רסן בין נינוה ובין כלח היא העיר הגדולה וכו' איני יודע אם נינוה היא העיר הגדולה או רסן העיר הגדולה כשהוא אומר ונינוה היתה עיר גדולה לאלד"ים הוי אומר נינוה גדולה עכ"ל הש"ס. א"כ הרי הש"ס עלמו קא מספקא ליה

לִיה אִי אֲמַרִּין דְּהַעִיר הַגְּדוֹלָה קָאִי אַרְסֵן דַּעִיקָר קָרָא עֲלֵיהּ מִשְׁתַּעִי אִו נִימָא
אֲנִינָה קָאִי דְּסַמִּיךְ לִיה וְאִ"כּ הֵבֵא נְמִי הוּ"ל לְהַרְבֵּי ז"ל לְסַפּוּקִי אִי נִרְ"ו קָאִי
אִיוֹסָף דַּעִיקָר שְׁעֵרָא עֲלֵיהּ קָאִי אִו עַל שְׁמַעוֹן דְּסַמִּיךְ לִיה קָאִי וְהִכִּי פְּסִיק יִתְנִי
דְּאִשְׁמַעוֹן קָאִי וּמוֹלִיאִין מִמּוֹן מִיד הַמוֹחֶזֶק . וְגַם עַל מִרְ"ן ז"ל יֵשׁ לְהַרְהֵר אֲמַאי
לֹא פִּרִּיךְ וְכו' עֲכַת"ד שֶׁל מִר בְּרִיה יַעוֹ"שׁ בְּד"ק בְּד' ר"ז ע"ב .

וְאֲנִי הִדַּר אַחֲרֵי נִיו"ק לֹא הִבְנֵיתִי ד"ק וְקוֹשִׁיתוֹ שֶׁל הַרְבֵּי הֵנּוּ בְּמַאי
דְּקָא מַקְשָׁה עַל הַרְשַׁב"א ז"ל דְּהִנֵּה כְּתִבוּ הַתּוֹס' הַתּוֹס' בְּסוּגִיא
הֵנּוּ וְז"ל אִינִי יוֹדַע אִם נִינָה הַעִיר הַגְּדוֹלָה וְכו' תִּימָא אֲמַאי לֹא קָאֲמַרָה הַגִּמ'
אִינִי יוֹדַע אִם כֻּלָּה הַעִיר הַגְּדוֹלָה יִכּוּ כִּיוֵן דְּמַסְפָּקָא לֵה בֵּין רֶסֶן וּבֵין נִינָה הוּ"ל
אֲדַרְבָּא לְסַפּוּקִי בְּכֻלָּה דְּמִינָה קָא סְלִיק וְיֵשׁ לֹמַר אֲדַרְבָּא מִשּׁוּם דְּמִינָה קָא סְלִיק
אִי אִיתָא דַּעֲלָה קָאִי לֹא הוּ"ל לֹמַר הִיא הַעִיר הַגְּדוֹלָה אֲלֵא הַעִיר הַגְּדוֹלָה עַכ"ל
הַתּוֹס' ז"ל יַע"ש . אִ"כּ מִדְּבַרֵי הַתּוֹס' מִשְׁמַע דְּשִׁאֲנִי הַתּוֹס' דְּכַתִּיב הִיא הַעִיר
וְכו' דִּין גִּרְמָא דְּאִיכָא לְסַפּוּקִי אִי קָאִי אֲלַפְנִי פְּנִיו וְלֹא אֲלַפְנִיו אֲבָל בַּעֲלָמָא יוֹתֵר
סַבְרָא לֹמַר דְּקָאִי אֲלַפְנִיו מִלּוּמַר דְּקָאִי אֲלַפְנִי פְּנִיו וְלֹא אֲלַפְנִיו וְכִמוּ שְׂכַתָּה הוּא
עֲלָמוּ ג"כ לְקַמֵּן אַחֲרֵי שֶׁהִבִּיא דְּבַרֵי הַרְשַׁב"א מוֹהֲרָאֲנִי"ח ז"ל .

וְהִרְבֵּי מוֹהֲרָאֲנִי"ח ז"ל עִיקָר תִּירוּלוֹ הוּא מִדְּבַרֵי הַתּוֹס' אֲלֹו וְאִ"כּ יֵשׁ לְדַעַת
מֵה נִתְחַדֵּשׁ לְהַרְבֵּי ז"ל אַחֲרֵי שֶׁהִבִּיא דְּבַרֵי הַרְבֵּי מוֹהֲרָאֲנִי"ח ז"ל וְכַתֵּב
וַעֲפ"י זֶה תַּחֲשִׁיב קוֹשִׁיתִי אֶהְרַשְׁב"א ז"ל .

גַּם מֵה שְׁתִּירָן הַרְבֵּי ז"ל עַל קוֹשִׁיתוֹ אֶהְרַשְׁב"א ז"ל אִיבְרָא דְּאִשְׁכַּחַן בְּש"ס
פְּלוּגְתָא אִי מַקְרָא נִדְרָשׁ אֲלַפְנִיו אִו גַּם אֲלַפְנִיו וּלְפָנֵי פְּנִיו עִיקָרָא בְּמַס'
מִיַּעַר ד' ז"ה וְז"ל אֲתַמַּר פְּשִׁיעָה בְּצַעֲלִים פְּלִיגִי בֵּה רַב אֲחָא וּרְבִינָא חַד אֲמַר
חִיִּיב וְחַד אֲמַר פְּטוֹר וְעִיקָר שְׁלוּגְתִּיבּוּ בִּהְיִי עֲנִינָא מֵאֵן דְּמַחֲיִיב סַבְרָא מַקְרָא נִדְרָשׁ
לְפָנֵי דּוּקָא וְקָרָא דָּאִם בְּעֲלִיו עָמוּ וְכו' לֹא קָאִי אֲלֵא אֲשׁוּמַר שְׂכַר וְאֲשׁוּכַר
דְּסַמִּיךְ לִיה וְכַהֲנֵהוּ לֹא כְּתִיב בְּהוּ חִיּוֹב פְּשִׁיעָה רַק חִיּוּבָא דְּגִנְיָה וְאֲבָדָה וְאִוּגַם
דְּשׁוּאֵל אַעֲלִיבּוּ דּוּקָא קָאִי פְּטוֹרָא דְּבַעֲלִיו עָמוּ אֲבָל פְּשִׁיעָה בְּצַעֲלִים לֹא אִשְׁכַּחַן
כֻּלָּל פִּיטוֹרָא . וּמֵאֵן דְּסוּבַר פְּטוֹר סַבְרָא מַקְרָא נִדְרָשׁ גַּם אֲלַפְנִי פְּנִיו וְקָאִי בְּעֲלִיו
עָמוּ גַם אֲשׁוּמַר חֲנֹס דְּכַתִּיב בִּיה חִיּוּבָא דְּפְשִׁיעָה וְעֲלִיהּ קָאִי נְמִי דָּאִם
בְּעֲלִיו עָמוּ יַעוֹ"שׁ .

וּמַעַתָּה מִלִּין לְמִימַר הַרְשַׁב"א כְּבִירָא לִיה כְּמֵאֵן דְּמַחֲיִיב דְּמַקְרָא נִדְרָשׁ אֲלַפְנִיו
דּוּקָא אֲךָ מֵה שִׁישׁ לָנוּ לְגַמְגֵּם בִּזָּה דָּאִם כֵּן דְּהַרְשַׁב"א סוּבַר בִּהְיִי
דְּפְשִׁיעָה בְּצַעֲלִים לְחִיּוּבָא קֶשֶׁה דְּהַרִי רַבִּי הַפּוֹסְקִים ז"ל הִם פְּסָקוּ הִלְכָתָא לְפִיטוֹרָא
וְכַמ"ס מִרְן בְּב"י ס' שִׁמ"ו וְס' רַז"ה וְהוּ"ל הַרְשַׁב"א אֲתַנָּא פְּלַגְאָה עִם הַפּוֹסְקִים ז"ל .
אֲךָ אֲפֶשֶׁר לֹמַר דְּהַרְשַׁב"א ס' לְשָׁן תּוֹרָה לְחוֹד וּלְשָׁן בְּנֵי אָדָם לְחוֹד וְאֲע"ג
דְּלְשָׁן תּוֹרָה מִלִּין תִּיבָה חוֹזֶרֶת אֲלַפְנִי פְּנִיה וְלֹא אֲלַפְנִיה כִּהְיִי דְּרֶסֶן
וְנִינָה עַכ"ז בְּלָשׁוֹן בְּנֵי אָדָם אֲמַרִּין אֲלַפְנִיו לְחוֹד קָאִי .

אֲבָל מִדְּבַרֵי מוֹהֲרָאֲנִי"ח ז"ל בְּח"א ס' כ"ח מִשְׁמַע דְּגַם בְּלָשׁוֹן הַשְּׁעֵר שְׁהוּא
לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם סוּבַר דִּינִין לִיה כְּלָשׁוֹן תּוֹרָה יַע"ש . זַת"ד הַרְבֵּי ז"ל .

הִנֵּה גַּם בִּזָּה לְעַד"ן אַחֲרֵי נִיו"ק דָּלָא קֶשֶׁה מִידי דְּאִפִּילוּ נִימָא דְּסַבְרָא הַרְשַׁב"א
בְּגִדוֹן דִּידִיה דְּמַקְרָא נִדְרָשׁ לְפָנֵי דּוּקָא עַכ"ז יִכּוֹל לְסַבְרָא בַּעֲלָמָא כְּמ"ד
דְּמַקְרָא נִדְרָשׁ גַּם אֲלַפְנִי פְּנִיו וְכִמוּ שְׂכַתָּה הַרְבֵּי עֲלָמוּ לְקַמֵּן דְּשִׁאֲנִי כְּדוֹן הַרְשַׁב"א
ז"ל

ז"ל דהתם לא מלי קאי אלא אחדא מיניי וכלא אתרוויכו ולהכי קאמר הרשב"א ז"ל דלא קאי אלא אלפני דוקא אבל בעלמא דמלי קאי אתרוויכו ודאי ס"ל דקאי אלפני ואלפני פניו באופן דברי הרב הם קשים אללי ודו"ק.

עוד הביא הרב ז"ל תשו' מוהרא"ח ז"ל שנשאל על שטר מכירה שכתוב ביה לא שיירתי לצמי צבתיס האמלעיס והתחתייס הנו' ולא בשום תשמיס מכל תשמיסי הנלוים אליהם אשר בחוך המלרים הנו' מעמק הארץ ועד שטח הצתים העליונים שום שויר של זכות ונשאל הרב הנו' אם יכול הקונה לקנות ולהגביה בנינו בחלל החלר למעלה מכנגד שטח הצית אם לאו ונשפך הרב ז"ל בלשון השטר כמה שכתוב בזה מעומק הארץ ועד שטח הצתים העליונים אי קאי אלפני פניו דהיינו הצתים ועלייהו קאמר נגד שטח הצתים העליונים והוי עד השטח ממש או קאי את התשמישים הנלוים אליהם דהיינו החלר ועד שטח הצתים לגבי החלר דהינו כל שכנגד שטח הצתים למעלה.

והרב הנו' ההשק עליו וז"ל ומה כל החרדה שהחריד אלינו והרי שניא נדון ידידי מן הרשב"א ודרסן וגיטו דהתם לא מלי קאי אלא אחדא מינייכו ולא אתרוויכו דהא כתיב העיר הגדולה אחת היתה וכמו כן בתיבת נר"ו אין כותבים אותה אלא על אחד דוקא אבל לא על תרי ולהכי קא מספקא לן אי קאי אלפני או גם אלפני פניו משא"כ בנדון ידידי דמלי קאי אתרוויכו אלפניו וגם אלפני פניו על החלר והצתים והתשמישים פשיטא דקאי אלפניו והוא החלר והתשמישים והיא פלוגתא דאמוראי אי קאי אלפניו או גם וכו' עכ"ד ז"ל.

והנה גם בזה לעדן אחרי ניו"ק דלא קשה מידי דגם נדון מוהרא"ח ז"ל לא מלי קאי אתרוויכו אלא אחדא מינייכו וכמ"ש הרב מוהר"ח ז"ל דאי קאי על הצתים ועלייהו קאמר עד שטח הצתים העליונים הוי עד שטח ממש דוקא אבל אי קאי התשמישים דהינו החלר ג"כ עד שטח הצתים לגבי החלר היינו כל שכנגד שטח הצתים עד למעלה וא"כ לא מלי קאי אתרוויכו דדברי השטר הוי סתראי נינהו אי קאי אתרוויכו ורלה הרב לדמותו לפלוגתא דאמוראי אי מקרא נדרש לפניו או אלפני פניו וכו' וכתב דלא דמי דלא נחלקו אלא אי נדרש דוקא אלפניו או גם אלפני פניו אבל שיהיה נדרש אלפני פניו ולא אלפניו זה לא שמענו מעולם.

מדברי קדשו משמע דמדונו לא מלי קאי אתרוויכו אלא אי אמרינן הצתים לא מלי קאי התשמישים שהוא החלר וסוף דבר הוכרח להביא הרב ז"ל דומיא לדונו מההיא דיאושוע בן יהולדק הכהן הגדול קאי דוקא תיבת כהן גדול על יאושוע ולא על יהולדק דלא מלינו יהולדק אקרי כהן גדול וכו' ומזאת הוי סיעתא למר"ן בית יוסף דתיבת וכו' קאי על יוסף עין שם בד"ק בארוכה ודוק.

מדרש תמוה על פסוק נודע ה' משפט עשה בדין שעשה במלרים שנאמר כי אני ה' בפועל כפיו נוקש רשע זה פרעה ואין מה עלינו לומר הגיון סלה אז ישיר משה ובני ישראל עכ"ל.

ואפשר לע"ד שיוזן בהקדים מ"ש הרב בני יחזק על פסוק הזה נתחכמה לו וכו' ודרשו רז"ל נתחכם למושיען של ישראל נדון אותם באש אי אפשר שכבר כתוב כי באש ה' נשפט. נדון אותם בחרב כתיב וחרבו על כל בשר אלא נדונם במים שכבר נשבע הקב"ה שלא יביא מבול לעולם מיד וישימו עליו

שרי מסים וכו' ככתוב בתורה דהיינו גזירת הבגין כמו שסיים יובן ערי מסכנות וכו' ועוד גזירת המילדות. ואח"כ גזר כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו והקושי"א מבוארת לעין כל דלמה לא דנו אותם מיד במים וכתב הרב הגו"ל שמעתי פירוש נכון לזה כי פרעה נסתפק בשבועת הקב"ה שנשבע במים כנו' דאפשר לכל העולם אינו מביא אבל מביא על אומה אחת וכמו שאמרנו"ל במה שאירע ליה אח"כ וכדי לברר הספק הזה אמר בדעתו הקב"ה יש לו שבועה אחרת שנשבע ג"כ לאברהם אביהם להרבות זרעו כחול הים לכן עכשיו אני מענה אותם עוד שיכלו בצנין ואין אני גוזר על כולם כי אם על מקלחתם כמאמרנו"ל ששבע לוי לא נשתעבד וא"כ אם אני רואה שהקב"ה מניח לשבטים אלו שאני מענה אותם שיכלו אז בודאי מוכח דאף שהקב"ה נשבע לאברהם להרבות זרעו מ"מ כיון שיכול לקיים שבועתו בשבע לוי הוא פטור מן השבועה וא"כ אף אני איני יכול לדון אותם במים דאף שנשבע הקב"ה שלא להביא מבול אינו אלא לכל העולם אבל לקלחתם יביא כמו שעושה בשבועה שנשבע לאברהם שהוא מקימה במקלחת אבל אם מרבה אף לאלו ולא יכלו בעיניו זה אז מוכח שהקב"ה שבועתו אינה לחלואין א"כ אף אני אביא להם גזירת כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו ואדון אותם במים ולא מסתפינא דהרי נשבע שלא להביא מבול ושבועתו כוללת אפילו לאומה א' ולכן מה עשה בתחילה גזר עליהם ויבן ערי מסכנות וכו' וכאשר ראה כאשר יענו אותו כן ירבה א"כ ראה כי שבועת הקב"ה היא כוללת ואינה לחלואין דהרי היה יכול לקיים שבועתו בשבע לוי כנו' ולא היה כן אמר א"כ עכשיו יכול אני לגזור כל הבן הילוד וכו' זאת היתה התחכמות שעשה פרעה הרשע עכל"ה ודפח"ח.

ועפ"י דברי קדשו אומר בס"ד כי בזה יובן כונת מד' הכל נודע ה' משפט עשה בדין שעשה במלרים וכמו שאמר יתרו עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים כי וכו' בקדירה שבשלו בה נתבשלו וכי תימא הרי הוא עלמו בתחילה נתיירא מזה ואמר הבה נתחכמה למושיען של ישראל והסכימה דעתו של אותו רשע לדונם במים שכבר נשבע וכו' ואיך לא עלה בדעתו לחלק ולומר שעל כל העולם אינו מביא אבל על אומה אחת מביא וכמו שהיה אח"כ לזה אמר דע כי בפועל כפיו של הקב"ה שהרבה אותם כנו"ל נוקש רשע ועשה וגזר כל הבן הילוד וכו' דגזירת כל הבן היתה אפילו על שבע לוי ראה מן משה שהושלך ליאור והיה לוי וא"כ פרעה טעה בדמיונו ואנו מה עלינו לומר הגיון סלה אז ישיר משה שהקב"ה הביא את פרעה תוך הים והטביעו שם וקיים שמים שבועות ידיה ולכן נשיר לה' על נפלאותיו ע"כ ודו"ק כי נכון.

זבזה ג"כ אפשר לבאר כונת הכתוב האמור בענין העגל וזת"ד ועתה הגיחה לי ויחר אפי וכו' ויחל משה וכו' ויאמר למה ה' יחרה אפך בעמך אשר הולאת מארץ מלרים וכו'. והדקדוק מבואר דמה ראה מיתי מליאתם מארץ מלרים ואולם עפ"י האמור יובן ובהקדים עוד מאי דסיס הרב הגו"ל וז"ל דע דמה שלמד פרעה משבועת האבות לשבועת המבול כנו"ל אין הגדון דומה לראיה דשאני התם דרוב השבטים היו בענוי וקיימא לן בחר רובא אזלין וא"כ אין הקב"ה יכול לקיים את שבועתו בשבע אחד והשאר יכלו ח"ו אבל שבועת המבול יכול הקב"ה להביא על אומה אחת מאחר שמקיים שבועתו ברוב האומות דבחר רובא אזלין כנו"ל עכל"ה יעו"ש. ובזה יובן דאחר דאמ"ל הקב"ה ועתה הגיחה לי וכו'

וכו' ואכלם וכו' ואם תאמר מה תעשה לשבועת האבות ותעשה אותך לגוי וכו' א"כ מוכח מזה דיוכל הקב"ה לקיים שבועתו במקל לזה בא משרע"ה ואמ"ל למה ה' יחרה אפך וכו' שהולאת מארץ מזרים ומשם מוכרת דבחר רובא אזלין ואין אחת יכול לקיים שבועתך במקל ומשום דפרעה רלה ללמוד מזה לשבועתא דמבול עשית בו נקמות בכח גדול וכי תימא משום שעתה חטאו בעגל למה יאמרו מזרים ברעה וכו' שאף בעת שהיו במזרים היו עובדים ע"ז כמארז"ל מה אלו אף אלו וכו' וכיון שטען כן מרע"ה אז השיבו הקב"ה סלחתי כדברך ע"כ ודו"ק.

טעם

שילאו ישראל ממזרים קודם הזמן כידוע אימא בגמ' בשכר נשים לדקניות וכו' וקשה מה ענין זה לזה אך יבואר עפ"י מ"ש רבנו בחיי ז"ל שגלות מזרים היה על שהיו ישראל באותו זמן לר"י עי"ן גימ' ת"ל וזוה פ"י הרב חיד"א ז"ל דמטע"ז ישראל כשילאו מ"מ כרתו ברית לעשות חסד וע"ז דראה ראו הטעם שילאו ממזרים בעבור הדקה וכמ"ש בגמ' דסוטה בשכר נשים לדקניות שהיו באותו הדור נגאלו אבותינו מ"מ שבשעה שהיו יולדות לשאוב מים הקב"ה היה מזמין לכן בכדיהן דגים קטנים וכו' ומאכילות ומשקות אותן וזקקות להם בין שפתיים דכתיב אם השכבון וכו' ודקדק הרב הנו' דלמה נקט לשון לדקניות דהול"ל חסדניות דזה הדבר שהיו עושים הוא ממדת חסידות דהיו משתדלות כ"כ עם בעליהן ולהרבות לבאם לבא ה' וכו' מאי באותו הדור דקאמר וכו' יעוד הקשו המפ' ז"ל דאיך קרי מפרנסות לבעליהן בשביל דגים קטנים והלא הדגים מליאה הוא וק"ל מליאת אשה לבעלה וא"כ משלהם הוא ועוד בדגים לבד היו מתפרנסים ואם גם לחם היו מביאים עם הדגים מהיכא מ"יתו. לכו אם ממעשה ידיהם קי"ל מעשה ידיה לבעלה ותו' הרב הנו' דאפשר דהיו עושות מלאכה כלילה בשכר ור"ע ידוע דס"ל העדפה על ידי הדחק לעלמה ולשיטתיה אזיל ולכך קרי מפרנסות וטעם דקרי להו לדקניות יתבאר עפ"י מ"ש לעיל דישאל היו לריכים להשתעבד ת"ל שנים כמס' ה' פ' אלד"ים ולא היו כי אם פ"ו שנה כמנין אלד"ים פעם א' ואכתי פשו ד' וכתבנו לעיל דהרב ת"ח ז"ל כתב שד' פ' אלד"ים שנשארם לשעבוד מלכיות ויש או' דד' אלד"ים נהפכו לד' שמות הוי"ה הם רחמים ונגאלו.

ועתה

נתפוש רש"י כמ"ד שנהפכו לרחמים וידוע שארז"ל ע"פ השקפה ממעון קדשך וכו' בא וראה כמה גדול כחה של דקה שכל השקפה שבתו' לרעה וכו' חוץ מזה שהיא לטובה ללמדך שגדול וכו' שמהפכת מה"ד לרחמים. **ובכו** יבוא עי"ן שישראל היו לריכים להשתעבד עוד כמס' ד' אלד"ים ובכח לדקה של נשים נהפכו שמות אלד"ים והיו שמות הוי"ה שהם רחמים ולזה דקדק לדקניות דיקא וגם שבאותו הדור כלומר שזה שאני אומר שהיו לדקניות היינו מפני שהיו באותו הדור קודם קבלת הסור' ותקנות חכמים אצל אחר התקנה אין זה לדקה אלא נכסי בעליהן דמעשה ידיה לבעלה וכו' ואין אנחנו לריכים לדחק ולומר דמיירי בהעדפה על ידי הדחק וכו'.

ובזה

יתבאר מאמז"ל ע"פ ואמרו לי מה שמו וכו' וחשיב לו הקב"ה אהיה אשר אהיה ואמרו במד' אהיה אשר אהיה כשם שאהיה הווה עמי כך אני הווה עמך אם פותחים את ידיהם לדקה אף אני אפתח את ידי שני יפתח ה' לך וכו'. **ועפ"י** יובן כי מרע"ה ידע שלריכים עוד ליסב מס' ד' אלד"ים ונסתפק אם ללמדך

עשרת

שלמה

לנורך שלא יעמעו ישראל בחמשים ש"ע הוא גואלם וגשארו הד' אלד'ים בגליות אחרים או הד' אלד'ים נהפכו לרחמים ואין עוד גלות. ולזה שאל מה שמו מה אומר אליהם אם הוא שם של רחמים נגאלים או שם של דין והשיבו אליהם אשר אליה וכו' שכתבו לעיל שגלות מל' על שהיו לר"י עי"ן גימט' ת"ל ולזה השיב לו אם פותחים יד לדקה וכו' כלומר מהפכים שם אלד'ים לרחמים.

ועתה

נהפכו הד' אלד'ים ע"י נשים לדקניות ורמוז לו שאל יתמידו ישראל לעשות דקה אז לא יהיה גלות וז"ש יפתח ה' וכו'.

ובזה

יוצן דברו"ל שאמרו אליה עמם בלרה אחרת כלומר שאם לא יעשו דקה אז מתעוררים ד' שמות אלד'ים ויהיו בגלות.

ובזה

יוצן דברי ירושלמי דאמרו דד' כוסות כנגד ד' גאולות כלו' דכוס גימט' אלד'ים וד"פ אלד'ים נהפכו לרחמים בזכות נשים לדקניות כנו' ומטע"ז נשים חייבות בד' כוסות שהם היו סיבה שכוס שהוא גימט' אלד'ים הד' אלד'ים נהפכו לרחמים בעבור הנשים.

ובזה

יוצן הפסוק לכן אמור לבני ישראל אני ה' והולאתי והללתי וגאלתי ולקחתי פי' אמור לבני ישראל אני ה' דשמות אלד'ים נהפכו לרחמים שם הוי"ה והס' ד' גאולות.

והרב

ש"כ ז"ל כתב אני ה' גימ' פ"ז לא פ"ו שהוא דין רמוז לו דשמות אלד'ים נמתקו ע"י אל"ף פלא העליון והיו לרחמים וזהו אני ה' אחד יתר על מס' אלד'ים.

ואפשר

שזה רמוז הפ' אני ה' לא שניתי ואחם בני יעקב וכו' הכו' משהצטח אני ה' בקבוצן גליות שהוא אחד יותר משם אלד'ים לא שניתי ולזה אחם בני יעקב לא כליתם.

ועפי"ה

לעיל אם פותחים יד לדקה וכו' בזה פי' כו' הפ' תפתח ידך ישבעון עוב ופ' ה' לך ע"י ימיך נמשל דקבוצו.

ועפי"ה

לעיל מטע"ז כשילאו ישראל מ"מ כרתו ברית לעשות חסד זע"ז וי"ל דמה מזהו זו עושה יותר משאר מלות לכרות ברית זה דיליאת מגלים וחולס המה ראו דעיקר יליאתם מ"מ בעבור לדקת הנשים והיא היתה גרמה להפוך מה"ד למדה"ר ואזהרה שמעו מהקב"ה לעשות דקה כמשא"ל למשה כשם שאתה הווה עמי וכו' לכן חיש מהרה וכרתו ברית לעשות חסד זע"ז.

ואפשר

למה טעם אחר בכריתת ברית שעשו בייליתם מ"מ עפ"י מ"ס מוהר"ה ז"ל צ"ל צ"ל מעשה רוקח דגאולת מל' היתה ממ"ט שער צינה וכו' כי משרע"ה לא זכה וכו' ולעת"ל תהיה הגאולה מהנו"ן.

וז"ש

דרדקי בגמ' דשם אלף צינה גמול דלים דאמרו רז"ל גדול העושה דקה בסתר יותר ממרע"ה וכו' וא"כ זכה העושה דקה לשער הג' וז"ש אלף צינה גמול דלים שער אלף דצינה זוכה ע"י גמול דלים ומאי טעמא מהדר אפיה מגימל דליתן ליה צלינעא כי היכי דלא ליכסיף ע"כ ד"ק.

ובזה

אפשר כו' הפ' ולך תהיה דקה לפני ה' אלד'יך לך גמט' נו"ן תהיה לך בלדקה שתעשה לפני ה' אלד'יך בסתר.

ובזה

ג"כ יוצן מאמרס ז"ל אין ירושלם נפרדת אלא בלדקה שהגאולה העתידה היא בשער הג' כנו"ל וזה לא יתכן אלא בלדקה דתקנה שהיא בסתר.

ומשו"ה

ומשו"ה ישראל שידעו שגאולת מלרים לא היתה כי אם ממ"ט ש"ט ולא משער הכ' ולכן לא היתה גאולה שלמה לכן כרתו ברית לעשות חסד זע"ז כדי שיזכו לשער הכ'.

ועפ"ה לעיל פי' דברי המד' שלח לחמד וכו' אמר רב אם בקשת לעשות לדקה עשה עם עמלי חו' שג' הוי כל למא וכו' וי"ל דמ"ט אמר רב יעשו עם עמלי חו' והלא הלדקה היא לכל עמי ואביון ואפס"ל בהק' מ"ש רז"ל אמר הקב"ה בראתי ילד"ר וכו' וי"ל מדוע התורה היא תכלין לילד"ר ואפשר עפ"י מ"ש רב אשי וכו' אמר למחר ניפתח למנשה חברים וכו' מהיכא וכו' אמ"ל לא ידענא.

וחיזי מדרכיו אפ"ל עפ"י מ"ש ז"ל במקום שבעלי תשו' עומדים וכו' ואיכא חרי טעמי להא חדא הא דכתב הר"מ לפי שבעל תשובה טעם טעם עבירה ופירש ועוד טעם אחר דאם בע"ת שב מאהבה ודונות נעשות לו זכויות והלדיק יס לו רמ"ח מלות עשה ואפ"ל אם קיימם כולם אין לו שגר אלא על רמ"ח דוקא אך הבעת"ש מלבד רמ"ח מ"ע אם עבר על השם"ה ל"ת הם נחשבות כזכויות וא"כ קמלא כי גדלה מאוד מעלת הבעל תשובה על לדיק גמור.

ונראה דאיכא בין התרי טעמי הללו אי חסידים יכולים לעמוד במקום בע"ת אי לא. דלטעם הרמב"ם דהבע"ת טעם ופירש יס מקום לומר דהחסיד יכול לעמוד במקום בע"ת דגם החסיד טעם כמה דברים המותרים לפו"ד ואח"כ אסרם ע"ע ודומה לבעל תשו' שטעם טעם חטא ופירש. **ברם** לטעם המפ' דזדונות נעשו לו זכויות לבעת"ז וכו' גם חסידים לא מלו למיקם כי חסרי להו שם"ה עבירות שהם זכויות לבע"ת ומדרב אשי קרי ליה חברים למנשה ש"מ דסבר כע' הר"מ והוא חסיד ויכול לעמוד עם מנשה שהוא בע"ת ומשו"ה אחזי ליה מנשה להודיעו דהעיקר כטעם המפ' וכו' ולכן גם חסיד אינו יכול לעמוד וכו' להוכיח זה מצרכת המוליא שמצרכים מהיכא דקדים בשולה הכו' מקום שגאפה יפה. וגם בע"ת נחשבל יפה בתשובתו מאהבה וכמה סיגופים וכו' וכל זדונותיו נעשו לו זכויות וגדול מלדיק וחסיד והוא המשובח וא"כ הן לו יסי רב אשי חסיד לא יתכן להיות חבר לו.

ולדרכנו יובן עפ"י מ"ש הרב יע"ד כי אין מגרש כח הנחש כי אם האש כי אדם הנחש שרשו מיסוד העפר כדכתיב וכו' והאש תכלית הריחוק מן העפר וידוע דבהטא אדה"ר נתערב טוב ברע ונמשך על המאכל ארסו של נחש וכן הנשמות נפלו במלולות יס בארסו ש"ן וכו' וא"כ הנשמה הממחרת ללאת קודם חברתה מהסט"א היא טהורה יותר ומטע"ז היו הראשונים נשמותיהן גדולות יותר ובהירות בתורה וכמ"ש רז"ל אם ראשונים כמלאכים וכו'. וזה הענין מוכח מצרכת המוליא דמבדק על מקום שמייהר ללאת מן הארס היבא דקדים בשולה שגלט בו האש וארס הנחש נסהלק ממנו קודם גם הנשמות הקדושות שמייהרו ללאת מהסט"א חל עליהם יותר רוק. והוא טעם מ"ש רז"ל אמר הקב"ה בראתי ילד"ר בראתי לו תורה תכלין דהתו' נמשלה לאש והיא נגד הילד"ר הנחש שהוא עפר וירא מהאש ובורח ולכן במול הילד"ר בתו' דוקא. **ואפשר** דזה טעם אם בקשת לעשות לדקה עשה וכו' שכיון שהאדם שולט בו הילד"ר ותקנתו בתו' א"כ טוב לגבר שהלדקה יעשה עם עמלי

תורה וזכות שהוא מחזיק ביד לומדי תו' תו' תגין עליו מן הילכה"ר וזהו שלה לחמך כינה הלדקה ללחם וכו' כמו הלחם שאנחנו מזכרים מאתרא דקדים בשולה זאת העלה שהעשה עם לומדי תורה. ואפשר שז"ע לק"פ אשר לוגו ית"ש שיהיה ללי אש דוקא כי צעת הדיא שהיו לריכים ישראל להפרד מהבט"א וכו' קדשנו שנאכל מלה שהיא רומז לילה"ע כי החמך רמז לילה"ר גם הפכה חינו אלא ללי כולו כאחת כדי לבטל ארם הנחש כי צעת הדיא היינו לריכים להתרחק מאוד מן המוש. וזה הטעם שאמרו ז"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה כי כיון שהחמץ רומז לילה"ר והוא נחש אין ביעורו אלא שריפה כי האש מגרשו ומבטלו ונלע"ד עפ"י יובן כו' המד' שאמרו ע"פ וקח לי משם שני גדיי עזים עזים עזים לך ועזים לבניך גם אמרו רז"ל שני גדיי עזים אחד לק"פ ואחד לחגיגה. וזהו פי' המפ' בא אחיך במרמה ואז"ל בחכמה תורתו שהכו' שהאכילו ק"פ שהדין הוא אין מפטירין וכו' ולא יוכל לאכול עוד מלד עשו וז"ש בחכמה תו' ויקח ברכתך שעתה לא יוכל לאכול משלו גם נק' מ"ש חכמי המקור כי רבקה היתה גלגול חוה ויעאע"ה גלגול אדה"ר ועשו הוא הנחש ורבקה אמו נשתדלה לתקן מה שקלקלה בגלגול הא' שהאכילו לאדה"ר מעץ הדעת עו"ר והנחש הוא היה גרמה בזקין וכמו שכתבילה היה גרמה הנחש שנתקלל אדה"ר יו"ד קללות עתה נטל ממנו יעאע"ה שהוא אדה"ר יו"ד ברכות.

ובזה פי' הרב זבח פסח יובן כו' הפסוק ועת לרה היא ליעקב וממנה יושע כפי האמת מאי קאמר וממנה יושע. ואולם נקדים מ"ש רז"ל אס רואה אדם שמונותיו מלומלים יעשה מהם לדקה עכ"ד ז"ל. משמע כשיעשה לדקה בלמלום מוונותיו יוכל להרויחם משפט רב היורד מן השמים והטעם אס אפשר שהנה למלום המוונות בא מכח תגבורת הדין שיש למעלה וכשעושה מלות לדקה מתוך הדוחק אזי ירבה החסדים למעלה ויומתק כח הדין ויתרבה שפעו וירויחו מוונותיו וזהו יובן כו' הפסוק שר"ל שמהלכה עלמה יש לך אופן שצבצבו יושע האדם אשר בלרתו והוא כאמור שאס ראה מוונותיו מלומלים יעשה מהם לדקה. ויש לרמוז וממנה אותיות הממון דע"י הלדקה יתרבה שפע הממון למטה כאמור וכן יש לרמוז במלת יוש"ע גי' דוד בן ישי לרמוז דע"י הלדקה ובפרט מהוך הדוחק יבא גוחל לגאול ולהושיע ישראל כולם מגלותם וז"ש יוש"ע גי' דוד בן ישי ע"כ.

ועוד פי' הרב הגו' כו' הכתוב צפ' ראה שאמר ונתת בפקדו ולרת הפקדו הראשונה בקמץ וסגול והב' בשני סגולות והטעם בהק' מ"ש הרב חיד"א ז"ל בנח"ק משם רבינו אפרים ז"ל ולרת אותיות לורת ע"ש. ולענ"ד יען הרמז הגו' ור"ל שבענין הנתינה דהיינו עניני אכילה ושתייה ומלבוש היוצאים וניתנים ללורך הגוף הנגוף שהם ניתנים ויוצאים לריך לעשותם בקו האמלעי שלא יקבץ ולא יפזר יוחר מדאי וז"ש ונתת בכסף בעיקר קמץ וסגולי ר"ל שיקמץ מעט ויפזר מעט דהסגול הוא רמז לחסד ר"ל שיקח חלק מזה וחלק מזה אבל בענין הלורה הרוחנית דהיינו מלות ומע"פ. וז"ש ולרת אותיות לורת, לריך הכסף צב' סגול לרמוז שלא יקמץ כלל אלא יהיה פזרן גדול וכמו שאמרו רז"ל ברבינו האר"י ז"ל שהיה נותן כיסו למוכר שיקח ממנו מה שיחפון דמי המלוא שהיה קונה כידוע עכ"ד ז"ל.

ובזה יובן כונת הפסוק וכל בניך לימודי ה' וכו' באותיות אי"ק ובזה פרשתי ללע"ד

עשרת

שלמה ה

לע"ד פזר נתן וכו' רשע יראה בהקדים' אני ואתם נרד וזכו"א עפ"י
מ"ש בותנו ואינו יודע וכו'.

ע"כ הרב זבח פסח הגו' בשם הרב ברית אבות ז"ל שפירש בפסוק נתון נתון
לו וכו' וז"ל יובן במחלוקת רבן ורשב"ג בחלך שאין זה דין חלוקה ואמ"ל
טול ד' ואני ג' דרבנן סברי ששומעין לו וכחב הסמ"ע ז"ל הטעם כגון שגם הנותן
אית ליה הנאה לית ביה ושונא מתנות יחיה וז"ש נתון נתון לו ולא ירע לבדך
שהוא ירר הרע לומר לו אחת עושה לו רע בזה כי אחת יורד עמו עד לחייו
דשונא מתנות יחיה כי בגלל הדבר הזה יברכן ה"א וכל דאית ליה הנאה מניה
לית ביה ושונא מתנות יחיה עכ"ד.

ועפ"י פירש הרב זכ"פ ז"ל כונת דברי הר' חיד"א ז"ל בנח"ק שהביא משם
רבינו אליעזר מגרמזיא ז"ל בפ' תזריע וזה קילור ד"ק אות ג' של
והתגלה עם ד' של דרוש דרש הם אמלעיות התורה בתיבות ורמוז ג' דגמול דלים
והיא שקולה ככל מה שלפניה וכל מה שאחריה ע"ב ד"ק ע"ש. ומבואר שהרמוז הוא
שמלות ג"ח שקולה ככל התורה כולה. ובעניי אמרתי אם אפשר בס"ד ראדעמא
דהכי בכוונה מכוונת רמזה התורה ענין ג"ח בב' אותיות ג"ד לומר שאל יפתוך
חטאים לומר שאין מעשה הצדקה טוב משום דשונא מתנות יחיה וכאמור דבמעט
ממון שאתה נותן לו לעני מקלר ימיו שאין האמת אחס אך שקר נחלו דאי משום
זה אי לאו דאית ליה הנאה מניה לא יהיב ליה וכענין החלך שאין זה חלוקה
שאומר לחבירו טול אחת ד' ואני ג' כרמוז אמלעות התורה שרומזת גמול דלים
ואמרינן בחלוקת החלך דאין זה ושונא מתנות יחיה משום דאי לאו דאית ליה
הנאה מניה לא יהיב ליה ולדקה הנאחה ידועה כמה פעמים בתורה.

ובדרך זו אלך לבאר כונת הפ' בס"ד שאמר לך לך תרדוף וכו'. וקשה א'
מ"ק למען תחיה וכי מותר לעשותה ע"מ לקבל פרס. ב' פשיטא שה'
ב"ה הוא הנותן ולמה הולך לומר אשר ה' אלהיך נותן לך. ועפ"י האמור ובלירוף
הקדמה אחרת יובן בס"ד והיא יולאת בדרכי הרב הגו' בפ' פינחס בפ' מאמר
רו"ל דהיינו שתרדוף לעשות מלות לזקה פעם אחר פעם עפ"י הצדק והכוש
וע"כ קראה בשם לך שתי פעמים וא"ת והרי איכא בזה יורד עמו עד לחייו שט"י
הצדקה אתה מקלר ימיו של העני משום ושונא מתנות יחיה דמשמע ואם מקבלם
לא יחיה. ע"כ בא כמתרץ ואמר למען תחיה ר"ל אל תחשוש לזה משום דאין
ביה ושונא מתנות מטעם האמור דאי אית ליה הנאה מיניה אין זה משום ושונא
מתנות יחיה והכא אית ליה הנאה גדולה והיא למען תחיה ר"ל ע"י הצדקה חיה
תחיה בעוה"ז זירשם את הארץ דהיינו עוה"ב כמבואר יולא מרבותיו בכמה מקו'
וא"כ אין זה משום ושונא מתנות יחיה וא"כ דגם מתנת עוה"ב ועוה"ז הוא דבר
שאין קלוב ולא משתעבד ע"כ אמר אשר ה' אלהיך נותן לך ר"ל דמה שיש מחלו'
בזה היא בין איש לרעהו אכן אם הדבר לגבי ידידיה יתב' אין בזה שום מחלוקת
וכאמור וזהו בעלם אשר ה' אלהיך נותן לך.

ואמרתי בעניי לרמוז רמוז קטן בס"ד והוא שאמלעיות של מלות לך לך
ד"ד והנשאר גי' ש"פ והענין שהנה בענין הצדקה אמר הכתוב יש
מפזר ומוסף עוד כענין הדד של המינקת שכל עוד שהתינוק יונק והשפע מתרבה
יותר ואם אין יונק התינוק הגידים לומקים ויבשים מחלב וז"ש אל תחשוש למומוכם

בענין

(ב)

עשרת

שלמה

בענין הלדקה אלא לרק אחר לרק תרדוף משום דבזה אחס מרבים עליכס שפע יותר וכמ"ש יש מפזר ונוסף עוד כדמיון הדד שגרמו במלת לרק לרק וכמו במלת ש"פ שהיא מספר ב' מלות לרק עפ"י מ"ש הרב שיחור שם הוי"ה ז"ה בשם אדני" כזה יאהדונה"י מספר הכאה שלהם כזה יפ"ה יש זה עשרה הפ"ד יש בו כ' ופ' ל' יש בו ש' ה"פ י' יש זה נ' בין כולם ס"ה ש"פ עי"ש. ובגדון דידן רמו אס אפשר שעתה הלדקה להיות דמיון הד"ד משפעת והולדת הוא אס תהיה לשמה ליחד ב' שמות הקודם הנז' הוי"ה עם אדני" שמנין שלהם הוא גימ' ש"פ כאמור. **ובסגנון** זה יש לרמוז בפ' דרש דרש שהוא אמלעות התורה שר"ת ד"ד והנשאר ר"ש ר"ש ר"ל שמתנת הר"ש זה אחר זה גורם כח השפעת הד"ד.

עוד טעם אחר עפ"י מ"ש רבני אשכנז והובא הענין בס' לב אריה דישאל היו לריכין לישב במלרים ת"ל שנה ולא היו בשעבוד קשה כי אס פ"ו שנה. והנה ה' אלהים גימ' ת"ל וגמלא דישבו פ"ו שנה כמנין אלהים פעם אחת ופשו שמ"ד שנה גימ' ד' אלהים וז"ש בפסוק זה ה' פעמים אלהים ותעל שועתם אל האלדים וישמע אלדים וכו' ויזכור אלדים וכו' וירא אלדים וכו' וידע אלדים הרי ה' פעמים אלדים שהיו לריכין לישב גימ' ת"ל שנה ולא ישבו אלא פ"ו נגד אלהים פעם אחת וזכות מרע"ה שהיה לו אות אחת יתר על שמ"ד והיה מסערא דקדושה נגאלו ובס' תו"ח בחו' דל"א כתב דשמד הנותרים השלמנו בד' גלויות כי הוא ית' יודע חליפי שמ"ד שגם מקושי השעבוד כמה שנים יעלו וכו'.

ובזה יובן כונת הכתוב שאמר יעקב אע"ה ליוסף הנה אנכי מת והיה אלהים עמכם והשיב אחכס וכו' אין והיה אלא לשון שמחה כלומר והיה שמחה לכם לפי שלא תהיו בגלות אלא כמנין אלדים א' וכביכול יהיה עמכם ע"ד אהי"ה בשעבוד זה ומאז תכף תגאלו והשיב אחכס אל ארץ אבותיכם.

ועי' דרכנו שכתבנו בשם רבני אשכנז ז"ל כי השמ"ד שגם שגאלו מהגלות בחי' ד' אלהים וכו' אפשר שיותר להם הקב"ה שלא שנו שמם ולשונם והיו גדורים בעריות ולא היה בהם דלטורין ובשכר ד' דברים אלו מחל להם הקב"ה הד' אלהים ונהפכו להוי"ת של רחמים גמורים.

כי ד' דברים אלו הן עיקרים גדולים לזי"מ כי הנה כתבו גורי האר"י ז"ל דגלות מלרים הוא להוליח לאור נילולי הקדושה אשר נפולו שמה בערות הארץ ואס ח"ו היה בהם ג"ע ילא שכן בהפסדן כי כנגד היולאים נילולי הקדושה על ידי השעבוד עוד יכניסו מחדש ע"י גלוי עריות כי אין דבר המעמא ומאבד נילולי הקדושה כגלוי עריות כנודע וגמלא שלא היו מעלין כלום בשעבוד וזו רעה חולה בגלות החל הזה כי אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שצנוף והנה אלה רשעים מחדש מאבדים הנשמות ומכניסים אותם לעמקי הקלי' וכדי ציון וקלף.

וגם המדבה לשה"ר פוגם בלשון והוי כאלו מג"ע כמשל ועוד דברית הלשון וברית המעור מכוונים והפוגם ברית הלשון אי אפשר שלא יפגום ברית המעור כמשל"ל וזה אפשר שהוא רמוז הכתוב אמרתי אשמרה דרכי מחטוא בלשוני וכו' וזה שבה ישראל במלרים עד שלא קבלו התורה זו קנו שלא נחשדו על העריות ולא היה בהם דלטורין והן הן הדברים אשר הועילו מאד.

ואשר לא שינו שמם היה עיקר גדול כלפי מ"ש המפרשים דכביכול השכינה השלימה החשבון ובהיותם ישראל דשם מורה עליהם שמות בנ"י הנה כביכול

כביכול שותף בשמים ואהני שכינה כביכול השלים החשבון כי שאל בישראל והם לא שינו את שםם אבל הם היו משנים את שםם בשמות הגויים איך השכינה משלים החשבון וכמ"ס בזה"ק בנ"י עאלו בנ"י נפקו.

עוד אפשר לומר כמשו"ל דלמך קרא שם בנו נח לאמר זה ינחמנו וכו' ולא אמר לבני הדור ששמו נח רק אמר זה ינחמנו לפי שהיו מכשפים והיה ירא שיעשו לו כשוף כי המכשף לריך שידע שמו לעשות הכישוף ולכך העלים שמו האמתי נח. וכבר נודע דארכ מלרים מלאה כשופים וכולם שונאי ישראל ועכ"ז ישראל לא שנו שםם ולא יראו מהכשפים ובשמו זה' והוא שבת גדול במעלת הבטחון.

ומה שלא שינו לשונם אפשר כמ"ס משם גלי רזיא דלהיות שלבן אמר יגר שהדומה ויעקב קרא לו גלעד ועשה הלה"ק בית יד לתרגום נחמייב זרעו גלות מלרים. ובזה פירש ארמי אובד אבי וירד מזרימה דמסיבת לשון ארמי הוא שירדו למלרים וע"כ ישראל לא שינו לשונם שראו דור דור מן השבטים ואחריהם שהיו נוהגים שלא לשנות לשונם.

ועפ"ה לעיל בבין כונת הכת' והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה וכו' הכונה דכבר אמרנו לעיל משם ת"ח ז"ל דארבע גליות הם להשלים השם"ד החסרים מת"ל וכשנשוב בתשובה בעז"ה יתקיים והיה בית יעקב אש וכו' דאש להבה עהכ"ו גמ' שמ"ד שיהיה סוף וקץ להת"ל שנים שהם גימ' לק"ש ולכן בית עשו לק"ש גימ' ת"ל ודבקי בהם ואכלום ולא יהיה שריי לבית עשו כי פי ה' דבר והעיקר הוא לעסוק בתורת פרד"ס גימ' שמ"ד. וע"כ בגלות החל הזה וזכות התורה וזכות שע"ד דברים אלו תפדת ישע גאולה כמו שהיה במלרים שהיה בהם ד' דברים אלו ובזה תקנו נפשם וילאו מהגלות כן אהמנו בעז"ה.

ולמדנו מהאמור לעיל כמה לריך להתרחק מלה"ר ואם לאו גורם לשכינה שתסתלק ח"ו וכמ"ס רז"ל על בעל לה"ר שאמר הקב"ה אין אני והוא יכולים לדור בעולם וישראל שהיו במלרים בשביל שלא היה בהם דלטורין נגאלו.

ואפשר דזה רמז הכתוב ליל שמורים הוא לה' וכו' הוא הלילה הזה שמורים לכל בנ"י וכו' וידוע דמדת לילה היא השכינה וז"ש ליל שמורים הוא להוויאם מארץ מלרים וכ"ת לא נשלם הזמן לז"א הוא הלילה הזה לה' רמז לשכינה שהיא השלימה.

ועפ"ה לעיל בזה פי הרב חיד"א ז"ל כונת הכתוב יבש חליר נכל לין וכו' כי ידוע שהקל' חיותה מעומת ישראל וכשישראל אינם חוטאים לא יש לה חיות והיא יבשה וז"ש יבש חליר הקל' ששמה חליר יבשה במלרים כי ישראל לא היה בהם לה"ר ועי"ז נכנעו הכלבים שעשו ע"י כישוף ולא יחרץ כלב לשונם. ועי"ז נכל לין גימ' ק"ץ שגגרו ק"ץ שנים וכו'.

וכן ראיתי להרב ש"כ ז"ל ע"פ הבאים מזרימה וז"ל בכל סדר בראשית אומר מזרימה ומפסוק ויעבדו מלרים וחילך אומר מלרים והענין הוא שקודם שהתחיל השעבוד היתה מלרים מ' פתוחה מזרימה אחר שהתחיל השעבוד מלרים מ"ס סתומה בסוף, שמי שנכנס שם נסגר שם דאין עבד יולא וכו' דע"י כשפים עשו שלא

עשרת

שרמה

שלא ילא שום אחד מה עשו היה יו"ד פתחים ועשו בכשוף ע"כ פתח לורה אחת כמו שתאמר בפתח א' עשו לורת סוס ואדם ע"ג ופתח אחר וכו' ולורת אדם על כל כדי שאם יברח איזה אדם מ"מ ילעק האדם שהוא על הלורה ותלעק הלורה שתחתיה וילעקו כל אותו המין שבחוך העיר וכו' וישראל בעת שיאלו ממלרים ילאו מפתח שיש בו לורת כלב וכיון שהם נזהרו מלה"ר ושר של הכלבים יבאו אותו שהוא חליר לזה קאמר קרא ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו למאיש ועד בהמה למאיש שהוא לורת האדם שעשו ע"ג הכלב ועד בהמה זה הכלב שתחתיו ועי"ז ילאו בני ממלרים ביד רמה.

ועפ"י

האמור לעיל יובן כונת הכתובים בהנחל עליון וכו' ילכ גבולות עמים וכו' כי חלק ה' עמו עפ"י מ"ס הרב אספקלריא המאירה ז"ל כי גבלת עמים גימ' תקל"ה בני ישראל גימ' תר"ג וכשישראל עושים רלונו של מקום ויהיו באחדות אחד ועוסקים בתורה אז מאיר עליהם שם הוי"ה ואדנ"י שהם ח' אותיות ועם תר"ג הרי תרי"א כמלין תורה וכמנין יר"א"ת שמים וכמנין גמילות חסדים אז לוקחים ישראל כל השפע של הקדושה לעצמם והתמלית לאוה"ע וזוהי מכניעים כח ס"מ ופלונית ואם ח"ו אינם עושים רלש"מ אז הם"ע אחרא עורפת השפע ואז מטרפים אותיות של גבלת עמים שהם ח' אותיות עם תקל"ה שהיא גימ' שלהם ויהיה הכל מנין תר"ג כמספר בני ישראל ואז מתגברת הסע"א ב"מ וישראל יהיו תחת ידם וז"א בהנחל עליון גויים אימתו יהיו אוה"ע למעלה מישראל ב"מ בהפרידו בני אדם כיון שאין בהם אחדות ולא תורה משא"כ כי חלק ה' עמו כשיהיו מיחדים שם הוי"ה ואדנ"י אזי יעקב חבל נחלתו:

וזה

רמז דוד המע"ה שאנו לורדיך בקרב מועדיך וכו' שבאו האויבים לביהמ"ק מרוב עונותיהם של ישראל החריבו בהמ"ק ועי"ז גברה הסערה אחרא ושלטה על ישראל וז"א שמו אותותם אותות הכונה שרפו של גבלת עמים עם המספר של תקל"ה ונעשו כמנין בני ישראל ושלטו עליהם. וז"א ג"כ אותותינו לא ראינו הכונה שלא קיימנו מצוותיו יתברך ועי"ז לא נתיחדו שם הוי"ה ואדנ"י ומילא נשארנו תחת ידם שמספרם שוה. וז"א ג"כ והיה מספר בני ישראל כשאינם עושים רלש"מ יהיה מספר של גבלת עמים עם האותיות כמספר בני ישראל אבל כשעושים רלש"מ מטרפים אותיות בני ישראל שהם ח' עם תר"ג ויהיו כמנין תורה אז אשר לא ימד ולא יספר כמו התורה שהיא ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים וגם ר"ת ישראל יש ששים רבוא אותיות לתורה.

ביאור

מקראי קודש האמורים בפרשת וארא.. והולאתי אתכם מתחת סבלות מלרים וכו' בהק' חקירת חכם מה שחקר ה' או"ת בפרשת יתרו בפי' חכמי ה' אלדיך אשר הולאתיך מ"מ וכו' וז"ל וא"ת ולמה הולאתנו ממלרים ולא הגדלת חסדך עמנו שהיה ה' ממשיך ישראל שם בארץ אויביהם ויעבדו באויביהם וישלטו בהם וכו' לזה אמר ה' כי טעם הדבר ללך שהארץ היא בית עבדים ע"ד אומרים בהנחל עליון גויים וכו' ואמרו ז"ל כי ה' חלק מאומות העולם לשרי מעלה וזאת ארץ כנען אשר בחר בו לו לשמו וכו' והוא אומרו מבית עבדים פרוש מקום שהוא של עבדי ה' ולא רלה הקב"ה שיהיו ישראל תחת ממשלת השרים אלא תחת ממשלתו ית' שהיא א"י וכו' עי"ש בד"ק ז"ל:

וראיתי להרב עמודי החיים ז"ל ד"ב ע"ב אות ה' שהביא חקירת הר' הנז"ל וסידן

ותירץ ל"ד תירוצים על זאת החקירה וגביא שנים שלשה ד' וז' תירוצים מהם הא' כתב עפ"י מ"ש רז"ל כי אם היו שוהים עוד רגע אחד במלרים היו נכנסים בנ' ש"ט כי ארץ מלרים מלאה גילולים והיו ישראל נעמעים בגילוליהם וכו'.

ב' כי בלאתם ממלרים נלחמו עם שבעה עממים מקפחים גדולתו יתב' וכמו שאמרו ז"ל ע"פ ואמרו אל יושב הארץ הזאת מבילתי יכלת ה' להביאם וכו'.

ג' כי כל עיקר היליאה ממלרים היא לקבל את התורה על הר סיני כדכתיב בהוליאך את העם וכו' ולא יתכן כל זה בלתי יליאה מארץ מלרים וליך לפני הר סיני לקבל התורה וכמו שכתבו המפ' ז"ל :

ד' עוד תירץ כיון שאמרו רז"ל כפי מערכת השמים לא היו ישראל יכולים ללאת ממלרים ולכן נקראת מלרים מ' פתוחה בתחילה ומ' סתומה בסוף כי עבד הנכנס לשם אינו יולא משם לעולם א"כ רלה הקב"ה להראות ידו החזקה וכי הוא מושל בכל וכו' ואלו לא הוליאנו ממלרים הגם כי היינו יולאים מעבודת לחירות עדיין איכא למיחש כי ח"ו לא היה כח בידו להוליאנו ממלרים לכן מהאי טעמא היה אז גם בעיקר היליאה וזהו שכתב רש"י בפ' יתרו ע"פ כי הוליא ה' את ישראל ממלרים זו גדולה על כולן יע"ש .

עוד תירץ ה' כי בחר ה' בירושלם לבנות שם ביהמ"ק ולהשרות שכינתו שם וזיכנו להיותנו תחת ממשלתו יתב' ע"ד כל הדר בא"י דומה וכו' וזה כונת הכתוב למען ידעו כי אני ה' אשר הולאתי אותם מארץ מלרים לשוכני בתוכם אני ה' אלדיכם.

ובזה יוצנו לע"ד כונת קראי הנ"ל דקאמר והולאתי אתכם מתחת סבלות מלרים וכו' ואם תאמר ולמה הולאתנו מ"מ ולא הגדלת חסדך עמנו ויעבדו מלרים בעובדיהם וכו' כמו שחקר ה' הנ"ל וישארו שם במלרים לזה תי' הכתוב א' והללתי אתכם מעבודתם כי היו ישראל נעמעים בגילולים כי אם היו שוהים עוד רגע היו נכנסים בנ' ש"ט.

זאת שנית וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדולים ואלו לא הוליאנו ממלרים ח"ו איכא היו אומרים לא היה כח בידו להוליאנו משם כי עבד הנכנס לשם אינו יולא משם לעולם א"כ רלה הקב"ה להראות ידו החזקה וכי הוא מושל בכל וכו'. זאת שלישיית ולקחתי אתכם לי לעם כי כל עיקר היליאה ממלרים היא לקבל את התורה, ולא יתכן זה בלתי יליאתם ממלרים ועי"ז כי בחר ה' בירושלם לבנות שם ביהמ"ק ולהשרות שכינתו שם בתוכנו להיותנו תחת ממשלתו יתב' ע"ד כל הדר בא"י דומה כמי שיש לו אלוד'. וזה אומרו והייתי לכם לאלדים. ואת רבע והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי וכו' עפ"י מה שתי' ה' עוד כי כיון שהבטיח הקב"ה לאברהם אבינו על מתנת הארץ איך יתכן שימליכם שם בארץ מלרים ולא יוליאם משם וז"ל והבאתי אתכם אל הארץ וכו' ונתתי אותה לכם מורשה אני ה' כמו שהבטחתים לאבותיכם ע"כ .

אירתא במדרש שוח"ט ע"פ גודע ה' משפט עשה וכו' וז"ל גודע ה' משפט עשה בד"ק שטעה במלרים שנא' כי אני ה'. בפועל כפיו נוקש רשע זה פרעה ואנו מה עלינו לומר הגיון סלה אז ישיר משה ובני ישראל וכו' והביא דברי המדרש הנז"ל הרב מעטפה סהלה מזמור י"ט ע"ש בד"ק :

ונגדע"ד עפ"י משרז"ל שהקב"ה הודיע כחו וגבורתו בעולם שהכה המלריים ועשה

ועשה בהם נקמה בעור השר שלהם קיים ומוזה טעה פרעה ורדף אחרי בני ישראל השר רדף אחריהם וכמה שאמרו רז"ל ע"פ והנה מלרים נוסע אחריהם זה השר שהיה שמואל מלרים וכו'. ועפ"י פירש הרב מוהר"י אלנאי ז"ל כונת הכתובים בשירה ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מלרים וירא ישראל את מלרים מה על שפת הים וירא ישראל את הים הגדולה אשר עשה ה' במלרים דיש בהם מהדיוק דה"ל לומר תחילה וירא ישראל את הים הגדולה אשר עשה ה' במלרים ואח"כ מה שראה את מלרים מה על ש"ה ולמה שינה הסדר. אך עפ"י האמור מובן מעלמו דכבר מילתי אמורה דמש"ה וירא ישראל את מלרים מה זה שרו של מלרים שנקרא מלרים והכי איתא בזה"ק זהו אומרו וירא ישראל את מלרים מה על שפת הים אז הכירו זידעו את הים הגדולה אשר עשה ה' בעולם במלרים דמשיקרא לא היה נחשב בעיניהם לנס כ"כ שהיו סבורים דמאחר שקך היא המדה יפקוד ה' על לבא המרוס תחילה ואח"כ על מ"ה מסתמא אף גם זאת הן היתה כזאת וצוראי שכבר הפיל תחילה את השר שלהם כדי לעשות נקמה בהם במכת בכורות ובחשך. אך לעת כזאת בראותם כי עודנו באבו השר שלהם אז המה ראו והבינו את הים הגדולה אשר עשה ה' בעולם במלרים שהיה עדיין השר שלהם קיים א"ד ז"ל.

ובזה יובן המדרש הנ"ל נודע ה' משפט עשה וכו' בד"ן שעשה במלרים שהניח השר קיים ועשה בהם נקמה כנ"ל בפועל כפיו של הקב"ה שעשה כן נוקם רשע זה פרעה שטעה ורדף אחרי בני ישראל והטביעו הקב"ה בים הוא ושרו ואנו מה עלינו לומר הגיון סלה אז ישיר משה וכו'.

ובאו"א עפ"י מ"ש הרב בני חנן ז"ל ע"פ הבה נתחכמה וכו' ורז"ל דרשו נתחכמם למושיען ש"י לדוגם באש כי באש ה' נשפט בחרב כתיב וחרבו על כל בשר אלו מדונים במים שכבר נשבע וכו' וי"ל דלמה לא דנו אותם במים מיד אלא וישימו עליהם וכו' ויבן ערי מסכנו גזרת הבנין ועוד גזרת המילוד' ולבסוף כל הבן הילוד היאורה וכו' וכתב הרב שמעתי תירוצ' לזה כי פרעה הרשע נסתפק בשבועת הקב"ה דאפשר לכל העולם אינו מביא אבל מביא על. אומה אחת וכמ"ש רז"ל וכמו שאירע לו אח"כ. וכדי לבדר הספק אמר בדעתו הקב"ה יש לו שבועה אחרת שנשבע לאאע"ה להרבות זרעו כחול הים ועכשיו אני מענה אותם בבנין עד שאני מכלה אותם והיו לוקחים בניהם ומניחים אותם תוך הבנין ואין אני עושה זאת לכל ישראל אלא לקחתם וכמ"ש רז"ל ששבע לוי לא היה בעבודת פרך וא"כ אם הקב"ה מניח לשבטים אלו שאני מענה בעיניי זה שיכלו א"כ מוכח דאף שהקב"ה נשבע לאברהם להרבות את זרעו מ"מ כיון שיכול לקיים שבועתו בשבע לוי הוא פטור מן השבועה ואם כן אף אני איני יכול לדון אותם במים דאף שנשבע שלא להביא מבול אינו אלא לכל העולם אבל לקחתם יביא שהרי נשבע לאברהם להרבות זרעו ואפילו הכי כיון שיכול לקיים בקחתם מניח את השאר שיכלו תוך הבנין אבל אם מרבה אף לאלו ולא יכלו בעיניי זה מוכח דשבועתו של הקב"ה אינה לחלאין א"כ אף אני אביא להם גזרת היאור ואדון אותם במים ולא מסתפיגא דהרי נשבע שלא להביא מבול ושבועתו כוללת אפילו לאומה אחת ולכן גזר עליהם גזרת ויבן ערי מסכנות לפרעה וכאשר ראה פרעה כי כאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוק א"כ יראה דשבועתו של הקב"ה היא כוללת

כוללת ואינה לחלאין דהרי היה יכול לקיים שבועתו בשבט לוי וראובן אם כן עכשיו יכול אני לגזור כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו .

ובזה יובן כונת המדרש הגז"ל מודע ה' וכו' בדן שעשה במלריים וכמ"ס יתרו עתה ידעתי וכו' דקדרה שבשלו וכ"ת דהרי הוא בעלמו בתחילה נתיירא מזה ואמר הבה נתחכמה למושיעין וכו' והסכימה דעתו דעת של אותו רשע לדון אותם במים שכבר נשבע וכו' ואיך לא עלה בדעתו לחלק ולומר שט"כ העולם אינו מביא אבל על אומה אחת מביא וכמו שעשה לי אח"כ לז"א בפועל וכו' זכונה בפועל כפיו של הקב"ה שהרבה אותם וכו' כגז"ל בזה נוקש רשע וטעה . ולזה גזר כל הבן וכו' דגזרת כל הבן הייתה אפילו על שבט לוי וכמו שראינו במשה רבינו ע"ה שהיה משבט לוי והושלך ליאור וטעה פרעה בדמיונו ואנו מה עלינו לומר הגיון סלה אז ישיר משה וכו' שהקב"ה הביא פרעה אל תוך הים והטביעו שם וקיים הקב"ה הב' שבועות שהרבה את ישראל כמו שנשבע לאברהם אבינו עליו השלום להרבות את זרעו וכו'. ושבועה הב' של המבול שעל כל העולם אינו מביא אבל על אומה אחת מביא וטעמו יתבאר בתרומתו דאחרי רצים להטות וכו' ע"כ .

ועפ"י האמור יובן לע"ד כונת המדרש בש"ר ע"פ ויבא עמלק ה"ד לא שלותי ולא שקטתי וכו' לא שלותי מגזרת וימדרו את חייכם ולא שקטתי מגזר' אם כן הוא וכו' ולא נחתי מגזרת כל הבן הילוד והעמיד להם גואל מש"ר ע"ה ע"ש המים שנאמר כי מן המים וכו' ויבא רוגז זה עמלק דכתיב ויבא עמלק : **ועפ"י** יובן כונת הכתובים ויחל משה וכו' ויאמר למה ה' יחרה לפניך בעמך אשר הולאת מ"מ וכו' דמה ראינו מיימי מ"מ. ואולם עפ"י יובן כשראה משה רע"ה דאמר לו הקב"ה ועתה הניחה לי ויחר אפי' וכו' וא"ת מה אעשה לשבועת האבות ואעשה אותך וכו' א"כ מזה מוכח דשבועת הקב"ה אשר נשבע לאבות העולם יכול לקיימה במקלף לזה אמר מרע"ה למה ה' וכו' אשר הולאת מ"מ בכח גדול וכו' דמשם מוכח דשבועת האבות אינה מתקיימת בשבט אחד או באלף אחד. ומשום שרלה פרעה להתלמד מזה לשבועת המבול ועשה נסיונות והיה מענה את ישראל וראה ראינו שהקב"ה נפרע מ"מ .

וכתב עוד הרב ז"ל דעדיין לריכין אנו למודעי דמה שלמד פרעה משבועת האבות לשבועת המבול אין הגדון דומה לראיה דשאי התם דרוב השבטים היו בעיניו וכו' וק"ל דבתר רובא אזלין וא"כ אין הקב"ה יכול לקיים שבועתו בשבט אחד ורוב השבטים יכלו ח"ו אבל שבועת המבול יכול הקב"ה להביא מבול לאומה אחת מאחר שנקיים שבועתו דרוב העולם דבתר רובא אזלין וכו' .

מדרש תמוה הביא אותו הרב דר"א ז"ל בדף כ"ג ע"א וז"ל גם לא ידעת גם לא שמעת גם לא פתחת אזנך מדבר בעמלק אמר הקב"ה לאותו רשע נודוונת לפני לא ידעת נסים שעשיתי להם במלריים לא שמעת נסים שעשיתי להם בים. גם מאז לא פתחת אזנך לא שמעת שירה שאמרו בני בים אלא ידעת ושמעת שהוא קשה עורף עכל"ה .

ובזה יובן ונקדים עוד מ"ס הרב אשר הנחלים ז"ל והביא דב"ק הרב ויגד לאברהם דכ"א וז"ל והנה ידוע מ"ס רז"ל דהים לא רנה ליקרע לפני בני

בנ"י הגם כי תגלי התנה עמו הקב"ה מששת ימי בראשית כדכתיב וישב הים לפנות בוקר לאיתנו מ"מ זה היה אם היו יולאים בזמנם, ברם הן עתה שילאו קודם זמנם לא וכו' ותיפוק ליה דמנין מלדת ילחק הלריך לומר דהים סבר דא"י מוחזקת ואינה נקרא אלל"ה עכ"ל.

ולפי"ה יובן דקא"ל הקב"ה לעמלק כדווגת לבניי בעלת בלעם שאמ"ל דא"י מוחזקת וכו' לא ידעת נסים שעשיתי להם במלרים והולאתי אותם קודם הזמן מטעם דמלדת ילחק מנין וכ"ת דהיא הנותנת דהיינו טעמא דילתא ללחוס עמהם דלדעתך ילאו קודם הזמן ח"ו שלא כדן ולריכוס לחזור למלרים לז"ק לו גם לא שמעת נסים שעשיתי להם בים שהוא היה בסברא זאת דא"י מוחזקת ומטע"ז לא רלה ליקרע וכשראה ארונם של יוסף ראה מעשה וזכר הלכה דהלכה כיוסף דלא ילאו מכלל ד"ן וא"כ א"י אינה מוחזקת לנו וא"כ ילאו ישראל בזמן דמלדת ילחק מנין וכ"ת הרי ראינו דיוסף עלמו חזר מסברתו ועשה מעשה שמסר עלמו כנ"ל וא"כ מוכרחים לומר מה שראה ארונם של יוסף ונקרע הוא מי"א כמ"ס רז"ל. לז"ק לו גם מאז לא פתחת וכו' שהשירה שאמרו ויושע ה' וכו' שעושה בעלמו היתה טענתו בזה ורלה לטעון טעון עם מיכאל שר ישראל ורלה להחזירם למלרים ואני הולאתי את בני לכך אמרו ישראל ויושע ה' וכו' אלא ידעת ושמעת וכו' ומרוב השמחה עשה עלמו כאילו לא ידע לכך אמרה התורה זכור את אשר וכו'.

איתא בגמרא מסכת ברכות על פסוק דבר נא באזני וכו' אמר הקב"ה למשה בבקשה ממך וכו' וכל המפרשים ביארו אך יובן לע"ד בהקדים מ"ס הרב פ"ד די"ג ע"ג שהביא פלוגתא דרב ושמואל עם רע"ק דמר אמר דבשביל קושי השעבוד וכו' לביות מלרים ומ"א בשכר נשים לדקניות וכו' דכתיב אם תשכבון וכו' בשכר אם תשכבון בין שפתים וכו' לביות מלרים וכו' נחפה בכסף ופירש הרב עם מ"ס בסנהדרין שפעם אחת באו בני מלרים וכו' לפני אלכסנדרוס וכו' ואמר להם גביהא בפירוש הכי הוא אומר ומושב וכו'. ודקדק הרב בטענה זו של גביהא איך הביא פסוק זה דמושב בני ישראל וכו' שהרי לא ישבו ישראל במלרים כי אם רד"ו שנה ומכאן זה הולרכו לשנות לתלמי המלך ולכתוב לו אשר ישבו במלרים ובשאר ארצות. ותירץ הרב ז"ל וז"ל ליטב כל זה עם מ"ס המפר' ז"ל דהיכן נתקיים גזרת ה' שגזר ועבדום וכו' ת' שנה והרבה תירולים נאמרו בזה ותרי מנייהו ה"א הוא כוזב העבודה דכתיב וימררו את חייהם בעבודה וכו' שהוא קושי השעבוד כידוע. ב) דמה שנתרבו ישראל שלא כדרך הטבע השלים המנין.

ובזה פירש הרב הגו"ל כונת הפסוק וימת מלך מלרים ויאנחו בני ישראל וכו' וכתב רש"י ז"ל מלמד שגלטרע והיה שוחט תינוקות ישראל ורוחץ בדמן עכ"ל. וכן אמרו במדרש שהיה שוחט תינוקות וכו'. וקשה דלפ"ז איך יתיישב בו הכתוב דהוא קאמר מן העבודה ומה היתה האנחה.

אך אפשר דישראל בראותם השעבוד היו מלעערים מחמת שהגזירה היתה ת' שנה ועדין היה חסר מן המנין הרבה אלא כשראו שהיו מתרבים שלא כדרך טבע היו מתנחמים וסברו דאין ספק דקב"ה ידלג על הקץ מחמת רבויים אבל הן כהיום שגלטרע והיה שוחט אותם א"כ אין כאן רבוי עוד כדי למחר את הקץ וא"כ מוכרחים להשלים העבודה ועל זה ויאנחו אז מן העבודה:

ובזה ניחא מה שכתב גביהא ז"פ שכל העבודה של ת"ל שנים ראשונים שלא נשתעבדו כל זה הזמן כנו' מ"מ קושי השעבוד השלים הזמן.

וראיתי להרב מ"ד ד"מ דנ"א שכתב משם ה' לקט יוסף שהק' בדברי הגמרא' הנו"ל ממ"ש הטור סי' פ"ה התובע לחזירו בשטר בסך מה ואמ"ל הנתבע היאך אתה תובע אותי והלא אתה לוי' ממני יום או יומים קודם לכן, ואם כדבריו היה לך לתבוע חובך ולא ללוות ממני וכו'. וא"כ גם הכא אמרו מלריים אם אתה שאנחנו חייבים לך לא היה לך לשאול מאתנו דכתיב וישאלו ממלרים וכו' רק היה לך לתבוע שכל שעבוד. ותירץ הרב ז"ל במאי דאיתא תו התם בטור דאיתא יכולים לטעון זאת אם זמן שטר שלו הגיע בזמן שלו ממנו, ואם עדין לא הגיע זמן השט"ח לא היה יכול לומר לתבוע חובך כי עדיין לא הגיע זמנו א"כ גבי מלרים נמי ישראל ילאו קודם הזמן וכו' ואינם יכולים לתבוע שכל עבודהם שכ"כ ועבדום וענו אותם ת' שנה וכו' וא"כ לא היו יכולים לתבוע הרבש וכו' ולכן לזה האלי"ת שיקחו בתורת שאלה וכו' ומכאן ראה חותמה שהקץ לא נשלם עדיין וזה ממה שלנו האלי"ת שנטול בתורת שאלה דא"א שהקץ נשלם למה לא זנו להדיא שיקחו בתורת תשלומין כי אין מעיור לה' להוציא בלעם מפייהם וליקח להם שכרם וכו'.

ועפ"ה תי' קול שמואל והרב פ"ד ז"ל מה שהקשו על פרש"י ז"ל מה שפ' בפסוק ויהפך לבב פרעה וכו' וז"ל נהפך ממה שהיה וכו' יעו"ש ונתעקשו לרדוף אחריהם בשביל ממונם שהשאלום וכו' וזה הפך מ"ש בפסוק דקרא כתיב כי שלחנו את ישראל מעובדינו. ולהבין ד"ק יש לדקדק עוד במאי נקט רש"י בלשוננו הטור שהשאלום משמע שהקפידה היתה דוקא שלקחו ממונם בתורת שאלה וכו'.

ועפ"ה יובן הכל דמשיקרא סברו המלריים שכל הקץ ללאת בא' מן התי' שנאמרו בי"מ וכו' אבל עתה חזרו מסבתם לומר שודאי לא נשלם הקץ וזה מופת חותך ממה שלזנו האלי"ת שיקחו בתורת שאלה וכו' דא"א שנשלם הקץ למה לא ליום שיקחו בתשלום שכרם וכו' אלא ודאי שעדיין לא נשלם הקץ כיון שלקחו בתורת שאלה וע"ז הכריחו לפ' בשביל ממונם אשר נעלו מהם בתו' שאלה וכו'. **באופן** נחזור למ"ש לעיל דקושי השעבוד השלים המנין וכתב הרב חיד"א ז"ל דטעם זה אהניא להו לישראל להוציאם קודם הזמן אי איתא להו דין בנים כמו שאמר ר"מ לחותי המין בבתרא ד"י והואיל ואכתי חביבותיה דאב גבי הבן וכל המטיב עמו ניחא ליה לאב א"כ אע"ג דגזר הוא ית' להעביד בישא ת' שנה ובעם עליהם עכ"ז הואיל והם בניו לא ניחא ליה שישתעבדו בהם בעבודה קשה ודינא הוא דקושי השעבוד ישלים הזמן אמנם אם חנו מכונים בשם עבדים קושי השעבוד לא יוסיף תת' כח לישועת ישראל קודם זמנם כי הרב שכועס על עבדו כל המשתעבד בו עושה ג"ר לרבו והעד שאנו נקראים בנים שהרי הקב"ה בעלמנו גאלנו ממלרים ונעמא לישראל, מוכרח דבבנים חנו לו ואב מטמא לבנו כדאיתא בסנהדרין דע"ל דא"ל גדוקי לר"א וכו' כי קבצים למשה במאי טבל וכו' וכתבו התוספות דלא קאמר ליה היאך נעמא דישר נקראי' בנים למקום ע"כ. וכתבו רבני אשכנז ז"ל דזה מתוקף ענותנותו יתברך להחשיב עלמיו ככהן הדיוט שמ"ע לבנו לא קן בכ"ג ע"כ.

הוא המכוון במ"ש המגיד ועברתי בא"מ אני ולא מלאך וכו' בלו' ומדגמאחי לכם עכ"ל דכבן אחס לי כאמור וקושי השעבוד 'הש' המ' דלא ניחא לי שישעבדו בבני שעבוד קשה ולז"א הכתוב צפר' ויגש אל תירא מרדה מלרימה אנכי ארד עמך וכו' לפי שהיה ירא שמה יגרום החטא ויהיה לבניו דין עבדים ויהיו חייבים בשעבוד קשה דניחא ליה למלך שכעס על עבדו וכחותה שאמרו ז"ל משל לעבד שכעס עליו רבו כו' לפיכך הבטיחו אל תירא וכו' שלא תדון כעבד והעד לזה כי אנכי ארד עמך וכו' ואנכי אעלך וכו' והואיל ואנכי עמהם ומטמא לבניך עכ"ל שהם לדיקים ודינם כדן בנים שהאב מטמא לבנו ונקר' בני לפי שאין חטא בא ע"י בהיותו עמהם. וע"ד מ"ש ז"ל בשבת דכ"ו גבי דוד אפשר שכינה עמו וחטא בא ע"י אמנם פרעה סבר דדין עבדים אית להו לפיכך גזר תכבד העבדה וכו' ואל ישעו בדברי סקר לומר שנקראים בנים ולא ניחא ליה להקב"ה שישעבדו לבניו בעבדה קשה.

וראיתי להרב חיד"א ז"ל שפירש כונת יכתוב פר' שמוס גלכה דרך שלשת ימים וגזבה לה' אלדינו. ויש להעיר מה זו שאלה זה דרך שלשת ימים והיה להם לשאול כי רלוסם בלכתם ילכו הליכה בלא חזרה. אמנם אפשר לומר עפ"י מ"ש בכתובות דף מ"ד אמר רב נחמן שתי שטרות היולאין בזה אחר זה ביטל שני את הראשון אי אוסיף ליה דקלא לתוספת כתביה אי בעי בהאי גבי אי בעי בהאי גבי דלרש"י והרי"ף אס' כתב תוספת בשני דאמרינן אי בעי בהאי גבי וכו' לא שיהיו שניהם קיימין אלא אס' רלה בשטר הראשון יגבה השדה בלא הדקל ואס' ירלה בשטר השני יגבה בו הדקל. אמנם הרא"ש ז"ל שס' וסיעתו סברי דלא בטל שני את הראשון אלא השני לתוספת הדקל נכתב והשטר הראשון קיים ויגבה הדקל בשטר השני כמבואר מחלוקתם באורך בפסקי הרא"ש סס. והשתא לפי האמור דמעמד בין הבתרים ולווי המילה הם בשני שטרות במתנת הארץ אשר במעמד בין הבתרים נתן הארץ על תנאי להשתעבד ארבע מאות שנה ותו לא ובשעת לווי המילה נתן הארץ לקבל אלהותו אס' כן לד' רש"י והרי"ף בתשובה הדבר תלוי ברלון ישראל אי בעו גבו הארץ בשטר מעמד בין הבתרים ויקיימו תנאי עבדות ת' שנה ואי בעו גבו הארץ בשטר שעת המילה ויקיימו תנאי קבלת אלהותו ופסורים מהגלות. אמנם לדעת הרא"ש וסיעתו שני השטרות קיימין ואיתיה להא ואיתיה להא דאיתיה לגלות ואיתיה לקבלת עול מלכות שמים.

והנה בטעם יליאת מלרים קודם זמנם אמרו רז"ל בזכות בהוליאך את העם תעבדון את האלדים על ההר הזה דאף דהיו גוי מקרב גוי מה אלו אף אלו הי' מפני שהיו חושדים לסבול לרת השעבוד של ת' שנה אבל ראו עתה שזה קשה מאוד ולכן חזרו וקבלו התנאי האחר של המילה שהתנה והייתי להם לאלדים בלי שום שעבוד אשר הוא תנאי שטר מעמד בין הבתרים וכדעת רש"י והרי"ף וה' יתברך ברוב רחמיו קבל כונתם ובעל השעבוד והגלות כיון שנתללו לקבל תנאי שטר השני וכדעת רש"י והרי"ף. ובהא אפשר לתת טוב טעם למה שהוא ית' לזיוה חיובא רמי לספר בינ"מ ובכל יום איש ישראל מעלה בזכוריו יי"מ כל הימים לרבות הלילות יען יי"מ פנת יקרת יסוד מוסד הדת כי בלאת ישראל ממלרים בטולי בטלו לשטר מעמד בין הבתרים ורלו לקיים שטר קבלת אלהותו יתברך הנאמר

הנאמר בעת המילה. ועל זה חובת גברא לספר בימי"מ אשר ילאו ציד חזקה לפני זמנס ולזכור יליאת מלרים תדיר אשר ממואל דבר נצין כי נתרלינו וקיימנו השמר השני של שעת המילה וקבלנו אלהותו יתברך וזהו הטעם שצכל מקום כ' בדבר ה' אשר הולאתי אתכם מארץ מלרים להיות לכם לאלדים וכיואל. ואשר על זה במעשה העגל מרתח קא רתח לומר שיחת עמך אשר הולאת מארץ מלרים כי בי"מ נתרלו לגבות הארץ בשמר שעת המילה בתנאי קבלת אלהותו ולבטל שמר מעמד בין הצתרים והוא טעם אומרו אנכי ה' אלדיך אשר הולאתיך מארץ מלרים מבית עבדים ולא אמר אשר בראתיך כי בי"מ תוך זמנס מורה וזה לקבלת אלהותו ולקיום השמר השני של שעת המילה.

ואפ"ש

לומר כי בחכמה שאלו על זאת נלכה נא דרך שלשת ימים כי כבר אמרנו דדעת ישראל שרלו לגבות הארץ בשמר השני של שעת המילה ולבטל שמר מעמד בין הצתרים וליפטר מהגלות. וכדעת הרי"ף ורש"י אבל כבר ידעו דאנתי יש לרדן דדילמא הלכה כסברת הרא"ש דשני שטרות קיימין ואנתי חייבים גלות אף שמקבלים אלהותו יתברך לזה שאלו ללכת דרך שלשת ימים ללאת מרשות פרעה שלא יהיה מוחזק בהם ואח"כ בהיותם רחוקים ודל מינייהו חזקה פרעה כשהם במדבר הרי הם לעצמם ומלו אמרו קים לן דדינא הוא דאי צוי בשני גבי וצטל הראשון שהוא דעת רש"י והרי"ף ולא עבדי פרעה אן אלא אנחנו עבדי ה' ושמר בין הצתרים חלף הלך לו וזו היא המלאת דרך שלשת ימים כדי שיהיו הם רשאים ומיחזקים במדבר כנ"ל.

ובלכתך

בדרך הזה אתה תבאר פסוקי וארא וגם הקימותי את צריתי אתם לתת להם את ארץ כנען את ארץ מגוריהם אשר גרו בה וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל וכו' לכן אמוה לבני ישראל והולאתי אתכם מתחת סבלות מלרים וכו' ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלדים וידעתם כי אני ה' אלדיכם המוליא אתכם מתחת סבלות מלרים והולאתי אתכם אל הארץ וכו' ולא אחריו בדקדוקים אמנס אפשר לי לפרשם כפי דרכנו והכונה וגם הקי' וכו' לתת להם וכו' רמז לתנאי בין הצתרים כי גר יהיה זרעך וז"ש ארץ מגוריהם אשר גרו בה וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל וכו' כלומר אנכי הרוואה דלא אפשר להו למיקם צל' ויש לחוש שיטעמו חם ושלום לכן אמור לבני ישראל אני ה' שם של רחמים מלמד לכם להועיל לבחור השמר השני של שעת המילה וז"ש והולאתי וכו' ולקחתי אתכם לי לעם והייתי וכו' בתנאי השמר השני של המילה והיינו כדעת רש"י והרי"ף דציטל שני את הראשון והרי נתצטל הגלות דיש לרדן דשניהם קיימין זו היא מדת רחמים דחפס סברא זו וז"ש וידעתם כי אני ה' אלדיכם המוליא אתכם וכו' הלא תדעו כי אני ה' מדת רחמים שצטיל שאני אלדיכם אני מוליא אתכם וכו' והולאתי אתכם אל הארץ וכו' בתנאי השמר השני והיה מקום לרדן בסברא אחרת דשתי השטרות קיימין ובחימה שפוכה אמלך עליכם וגם שחיה בגלות אך זו מדה רחמים לרחם עליכם לבטל שמר הראשון ולקיים הב' ובקבלת עול מלכותי תהיו נקיים מהגלות. ועם זה יזכנו פסוקי פר' נצבים ואמרו כל הגויים על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת וכו' ואמרו על אשר עזבו את צרית ה' אלדי' אבותם אשר כרת עמם בהוליאם אותם מארץ מלרים וילכו ויעבדו וכו' וישליכם אל ארץ אחרת וגו' הכונה דמרתח קרתח שהוא יתב'

עשרת

שרמה

ריחם עלינו והוליאנו ממלרים ובעל הגלות וקיים השטר השני ועל דבר זה נכרת ברית לעבוד ה' כהנאי שעת המילה וילכו ויעבדו וכו' לכן חרה אפו ותפס הסברה אחר דשני השטרות קיימין וישליכם וכו'.

ויתבן שזה כונת מאמרם ז"ל פ"ק דברכות דבר נא באזני העם וכו' בבקשה מכס שאלו ממלרים כלי כסף וכלי זהב כדי שלא יאמר אותו לדיק ועבדום ועני אותם קיים בהם ואחרי כן ילאו ברכוש גדול לא קיים בהם. ולפי דרכנו אפשר דהנה יש מקום לומר דהת' שנה מתחילים מלידת ילמך וזהו כי גר יהיה זרעך וכו'. אמנם לפוס מאי דק"ל ארץ ישראל מוחזקת כפל פיתא בבירא וכו' ומלא כי לא התחילה הגזרה רק מירידת יעקב אע"ה וזרעו למלרים ולא יסבו בין גירות ועבדות כי אם רד"ן שנה אלא שהקב"ה ריחם על זרע ישראל חוטר מגזע קדושה ורמו להם שיבעלו שטר מעמד בין הבתרים ויהיו מקיימים שטר שעת המילה דהנאי הוא קבלת אלהותו לצד ויפטרנו מן הגלות וככל אשר דברנו, ולפי זה תו ליכא ואחרי כן ילאו דכבר בטולי בטלוי לשטר מעמד בין הבתרים וכו' ומלא דהקב"ה הוא פטור מזה. אמנם כדי שלא יאמר אותו לדיק וכו'.

ובאו"ה לפרש כונת הפסוקים מי אנכי כי אלך אל פרעה וכו' ונקדים מ"ש המקו' על קדימ' הזמן ואמרו כי באמת ת' שנה לא נגזר על מלרים שיהיו גרים במלרים רק גם בארצות אחרים. ואולי עיקר שטבדום במלרים היא עבוד חטא מכירת יוסף שמכרוהו למלרים ויוסף שרשו שער הכ' שעו' גי' כ"ו וי' אחים מכרוהו פגמו כל א' בשם הוי"ה שצולה כ"ו לכן הוכרחו להיות במלרים י"פ כ"ו שעו' ר"ט ובעבור זכות התורה שיש בה חמשים שערי בינה והם קבלו התורה לזאת ניכה להם כ' שנה וגשאר רד"ו או לס' ארז"ל מה שלא נגלה למרע"ה נגלה לר"ע שנגלה לו שער החמשים ולמרע"ה לא נגלה רק מ"ט שערים שג' ותחסרהו מעט מאלד"ים ולא נגלה לו שער הכ' עד לעת זקנתו קודם מותו וידוע כי שער הכ' הוא עיקר וכולל כל המ"ט שערים. ויוזן זה עם מ"ש האר"י ז"ל כי כל הסודות היה גם מרע"ה יודע כמו ר"ע רק שלא היה יודע להוליאם מתוך התורה באיזה מקום נרמו כל סוד ור"ע ידע זאת. ועד"ז פירשו המפרשים בקשת דהע"ה גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך דת' נפלאות יתירה כ' גם מתורתך מיותר אלא שבקש על שער הכ' ואמר לא די הבקשה שאשיג הנפלאות והסודות שאפשר להשיג במ"ט שערים אלא אני רוצה גם כן שאביטה נפלאות מתורתך שאדע מקום רמוזם בתורה אוכל להשיג גם שער הכ'.

עוד אקדים דברי השל"ה הקדוש שהקשה מה זה דפעמים איתא שהתו' נדרשת במ"ט פנים ופעמים איתא ע' פנים לתורה ותי' כי ההשגה האפשרית לכל בני אדם הוא רק במ"ט שערים לכן אמרו שגדרשה במ"ט פנים ר"ל כ"א שלומד בתורה אינו משיג רק מ"ט פנים ואולם רק מלד עלמה יש ע' פנים כי שער הכ' הוא שם אהי"ה שצולה כ"א הרי מ"ט וכ"א הוא שצעים עכ"ד. יולא לנו מזה כי שער הכ' הוא שם אהי"ה.

ובזה יוזן הפסוק הנז"ל כי בשמוע מרע"ה שהקב"ה שולחו לפרעה והוקשה לו שעדיין אינו עם הגאולה מאחר שידע בעלמו שאין לו השגה בשער הכ' ולכן שפט בדעתו שצידאי הגאולה לא תהיה על ידו אלא ע"י שמשגי שער הכ' והוא איננו רק שליח אל פרעה ר"ל מה חשוב אני לילך אל פרעה כי מאחר שאין בי מדרגה

מדרגה של שער הנ' לא תהיה הגאולה על ידי לז"א וכי' אולי' את ב"י מנמי'
ר"ל וכי' אפשר שאולי' ישראל ממלכים מאחר שאני במדרגה קטנה א"כ לא אני
אולי' ומרע"ה לרוב ענותנותו שהיה עניו מכל אדם לא עלה בדעתו שיגיע
בחיזה פעם למדרגת השגת שער הנ' שיוכל הוא להולי' עתה את ב"י ממלכים
לכן אמר דברים אלו לפני הקב"ה והשיב לו הקב"ה כי אהיה עמך בעטיו למסור
לו גם שער הנ' שהוא שם אהיה כנ"ל בשם השל"ה וזה כי אהיה עמך ואף שאתה
עניו גדול ואין עולה כלל בדעתך שתגיע למדרגה זו. וזה לך האות זה עלמו הענוה
שלך שאין אתה מעלה בדעתך כלל מעולם להגיע למדרגה זו ענוה זו עלמה הוא
לך אות על הבטחה זו לפי ש"י ענוה משיגין שער נ' כנ"ל. והראיה כי בהוליאך
את העם מעבדון את האלד'ים על ההר הזה דייקא שהוא ההר קטן ושם שורה
מדת ענוה כידוע סיני גימ' ענוה והוא מטעם שאין הסוד' ונ' שערים נמלא' רק
את דכא ממידה ענותנותך זהו עלמו אות על הבטחה זו.

הא ברישא זה ילא ראשונה מעלה א' להיות הנסים שנעשו לאבותינו במלכים
בחודש ניסן שהשר של מלכים הוא מזל עלה ובחודש ניסן הוא זמן שליטתו
ותקפו וגבורתו והאל ברחמיו המרובים הפילו שדוד במורד בית חורון אשר זה
שמעתי באומרים לי משם הרב מהרח"א ז"ל כונת הכתוב יפקוד ה' על לבא המרו'
במרום דהוא מדקדק דתיבת במרום השניה היא יתור' נפיש' אכן עפ"י האמור
היה מפרש דזהו מגדולתו יתברך שהוא פוקד על לבא המרום דהיינו להפיל את
השר של מעלה בעודו במרום בתקפו וגבורתו והוא מרומים ישפון כענין הזה של
עלה שהוא בניסן ואלו היה בזמן אחר לא היה כ"כ. פלא אצל היותו בימי ניסן
שהוא זמן שליטתו ואעפ"י כן בו בפרק הפילו ארלה זהו הפלא ופלא פלא
פלאות וזכר חסדו ואמונתו וראה עני' עמו ישראל ושמע את נאקתם וכמאמר
הכתוב ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מלכים ויאנחו בני ישראל מן העבודה
וילעקו ותעל שועתם אל האלד'ים מן העבודה. ולכאורה הדבר קשה אומרו וימת
מלך מלכים ויאנחו בני ישראל אתמהה הלא באבדו רשעים רנה ותו מאי העבודה
ורז"ל אמרו וימת מלך מלכים שנלעפע ומלורע חסוד כמה והיה שוחט ק"ן ילדי'
בבקר וק"ן ילדים בערב לרחוק בדמם ומשו"ה גאנחו ועיין מה שהקשה הרא"ם
ז"ל ואלו בעניותנו כתבנו בזה בדרוש' הקודמי' בס"ד. אכן ראיתי להרב אבא מרי
ועט"ר ז"ל בדרשותיו כ"י שכתב וימת מלך מלכים מיסה ממש ומה שנאנחו ישר'
במיתתו הוא ענין אחר והוא שכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' עבדים אדון שמת אם
הביא בן זכר הרי העבד עובד את הבן עד סוף השש או עד סוף השנים שמכר
עלמו או עד שיפגע בו היובל וכו' אצל אם לא הניח בן זכר הרי זה ילא לחירות
ואינו עובד לא את הבת ולא את האח וכו' והנמכר לגר לזק או לעכו"ם אפילו
הבן אינו עובד אלא כיון שמת האדון ילא לחירות וכו' ומזה לומר לו לא בשעת
מיתת האדון חעפ"י שלא אמר לו הרי הוא יולא בחינם ואינו לריך שער וכו'.
והשתא זהו אומרו וימת מלך מלכים דהיינו מת ממש ואעפ"י שמת דדינא הוי
דיוגאים לחרות ואינם עובדים לא להן ולא ליורשים לא די' שלא שחררום אלא
שהכבירו עליהם העבודה קשה ומשו"ה ויאנחו בני ישראל מן העבודה כלומר דמשום
היותם ישראל דהיו לריכין ללא לחירות גאנחו מן העבודה דועבדום לעולם ולא
ילאו לחירות במיתת פרעה זת"ד של הרב אבא מארי עט"ר ז"ל בדרשותיו כ"י .

ועפ"י

עשרת

שרמה

ועפי"ו שמעתי משם הראשונים ז"ל כונת הכחוש ותחוק מלרים על העם למהר לשלחם מן הארץ כי אמרו כלנו מתים דלכאורה מאמר כלנו מתים אין בו לורך גם מאי החיזוק שנתחזקו דהול"ל ויאמרו להם קומו לאו כדברי פרעה, אכן פ"ו ז"ל דהא דק"ל דעבד עברי מעניקין אותו כגון יולא במיתת האדון כדאמרינן לעיל דקונה את עצמו ויולא לחירות גם ישראל בהענקה זו לאו מדינא היא ויכולים בכל שעה לערער כלפי דידהו דלא מטא זמניהו כל קבל דנא קאמר ותחוק מלרים על העם למהר לשלחם ולא יחושו לערער מלד ההשלמה דהרי ממקום אחר יש להם זכות ביציאה שהרי כולם מתים והענקה בעו זהו חיר' הראשונים ז"ל ואיך שיהיה זהו הגם הפלא ופלא דאף המלרים השר שלהם הוא מול עליה וחודש ניסן הוא זמן שליטתו הנה אלד'ינו מרחם שמו נאקת עמו ישראל כאשר נעקו אליו ויפן אליהם ברחמים והוליאם בחודש ניסן אעפ"י שמזלו עליה והוא הוא השר של מלרים.

ובזה פירש הר' חיד"א ז"ל בספרו הבביר ד"א דף ק"ן דברי המדרש בקבלת ע"פ טוב מלא קף נחת ממלא חפנים עמל ורעות רוח אחר רבי ברכיה טובה דריסה אחת שדרם הקב"ה במלרים שג' ועברתי בארץ מלרים ממלא פיה כבשן של משה ואהרן למה שבזה היתה גאולה וזוה לא היתה גאולה וכן הוא בפ' ויקרא גם כן והדברים תמוהים וע"פ האמור יכולים לפתור.

ונקדים מ"ס דז"ל ע"פ ויוליאנו ה' ממלרים ביד חזקה ואחר זה אמר ויתן ה' וגו' וחזר לומר ואותנו הוליא הענין כי ביד חזקה זו הדבר ועל מכה זו כתוב ואך אותך בדבר ואולם בעבור זאת העמדתך בעבור הראותך את כוחי וכו' למדנו כי במכה זו היה ראוי שילאו ישראל אלא שהוא יתב' האריך למען ספר שמו בכל הארץ והוי כאלו כבר ילאו משם ולכן תראה כי בה' מכות הראשונות לא כתב כי ה' הקשה את רוחו ואמץ את לבבו אלא שהוא מעצמו היה מתחזק ומתאמץ כמו שכתוב במכות ראשונות עד הדבר ויחזק לב פרעה ויכבד לב פרעה ומשם ואילך ממכת השחין ואילך כתוב ויחזק ה' את לב פרעה וגם פרעה הרגיש שהיה דבר מבחון מכבד לבו ואחר השחין גילה לו ואולם בעבור זאת העמדתך ואמרנו כי במכת הדבר היתה יליאתנו ממלרים ולכן אמר ויוליאנו ה' ממלרים ביד חזקה שהוא הדבר ולהשריש זה אמר ויתן ה' אונות ומופ' וכו' כלומר עיקר היציאה היתה מעת הדבר אלא שאח"כ נתן ה' אונות ומופ' הורה כי לא היתה היציאה חסרה דבר אלא שהוא ית' עשה כן לקדש שמו כמ"ס ואולם בעבור זאת העמדתך וכו'.

ובזה יובן מאמר הנז"ל כי ס"ד שמכת השחין חשובה מאד כמכת בכו' להיותה אחר היציאה בכח לז"א טובה היתה דריסה הב"ה שהכה הבכור וזה היה קדוש ה' יען עליה ראש המזלות והבכורות נשפעים ממנו כמ"ס ל' בשם הרב אספקלריא המאירה ובו היה קדוש ה' מופלא והגם דב' היה קדוש ה' דכבר נגע בשר למעלה מ"מ מכת בכו' היא העולה שבוה הוא הגאולה ממש כמ"ס ואותנו הוליא משם בפועל ובשחין לא היתה גאולה אלא בכח וקדוש ה' למעלה בשר.

ובזה יובן דה"ג בפסחים דף ס"ו ע"א ת"ר הלכה זו נתעלמה מבני בתירה פט"ס אחת חל ארבע עשר להיות בשבת שבתו ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת אם לאו אמרו כלום יש אדם שידוע אם פסח דוחה שבת אם לאו אמרו

עשרת שרמה יב

אמרו להם אחד יש שעלה מבבל והילל הבבלי שמו ששימש שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון וידוע אם פסח דוחה את השבת אם לאו שלחו וקראו לו אמרו לו כלום אתה יודע אם פסח דוחה את השבת ואם לאו אמ"ל וכי פסח אחד יש לנו בשנה וכו' אמרו לא מנין לך אמ"ל נאמר מועדו בפסח ונאמר מועדו בתמיד מה מועדו האמור בתמיד דוחה את השבת אף מועדו האמור בפסח דוחה את השבת.

וחזין מדרכנו ראיתי להר' גש"ח ז"ל שדקדק בדברי הברייתא הנ"ל דקמני שכתוב ולא ידעו להלשון כפול והיה די שיאמרו שכתו אם פסח דוחה את השבת אם לאו או לא ידעו אם פסח דא"ה.

ופירש עפ"י מ"ש בג' בשעה שנפטר משה רבינו ע"ה אמר לו ליהושע שאל ממני כל ספקות שיש לך אמ"ל רבי כלום הנחתך שעה אחת והלכתו למ"א לא כך כתבת ומשרתו וכו' מיד תשש כוחו של יחושע ונשתכחו ממנו ש' הלכות ונולדו ה"ש ספיקות וכו'. עוד א"ר אעפ"י כ החזירן עתניאל ו' קגז מחוך פלפולו.

ודררכנו יובן מאמר הגו"ל ונקדים מ"ש הרמב"ן עה"ת ס' ואחזקן ע"פ זכור את יום השבת לקדשו והביאו הטור בא"ח סי' רע"א כי השבת עליו זכר ליציאתנו כי יציאתנו שפשה ה' נסים ונפלאות והוא בעל היכולת, זה מורה על חידוש העולם שהוא ברא את העולם ובידו כח לעשות אותות ומופתים כרלונו. **ובזה** מלאנו טוב טעם ודעת על מה שזכר ה' אלד"נו מלות לקחת ק"פ בעשור לחודש שהוא יום השבת ויש בו משום איסור חילול שבת הן במשא ומתן הן בהשתמש בצעלי חיים וקשירה וכדומה ולא מבעיא שלא נאסר להם אלא אדרבא נעשה להם גם גדול כי בפסח צנייהם ובין המות היה כי הן נזבח את מועצת מלרים ולא יסקלנו והקב"ה הילינו מידם.

ובזה הרי הוא כמבואר כו' הברייתא הגו"ל כי כיון דמענין לוי הק"פ שהיה בראשונה בפסח מלרים הראנו ידו הנפלאה מהננס הגדול אשר נעשה ע"י לקחתו בעשור ככל האמור הרי כיון שהראה ע"י הק"פ שהוא עושה נסים ונפלאות ויכירו וידעו כי אתה ה' לבדך ממה שעשית נפלאות לבדך א"כ דין הוא שיהיה דוחה שבת דכל עיקר שמירת שבת הוא להאמין על שברא הקב"ה את עולמו והרי הוא נלמד מענין ק"פ וק"ל.

וראיתי להרב יאסעט ישראל די"ט ע"ג דרוש ו' ע"פ ויקם מלך חדש וכו' ויאמר אל עמו וכו' פ' אחת עפ"י מ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' גולה שהגולה שהשביחה או ילדה אחר יאוש השבת והולדות לגזלן וכו' אבל קודם יאוש לא הכל לגזל וכן פסק מרן ז"ל ח"מ סי' שס"ב וכו'. וכתב עוד משם הרב כנה"ג אם היה פקדון אללו ושלח בו יד' אעפ"י שקם ברשותו להתחייב באונסין לא קם ברשותו לזכות בשבת ובולדות ואם טען שהוא שלח בו יד' כדי לקנותו אינו נאמן אלא היכא שיש עדים שאמר בפניהם שהוא שולח בו יד' כדי לזכות בו וכו' והו' לדעת הרשב"א ז"ל אבל לדעת הרי"ף ז"ל אפי' אמר לפני עדים לא אמר כלום וכו'.

וכתב ומעשה ניהדר למאי דאמן עלה דהנה כבר הקדמנו דישראל היו במלרים ביד פרעה הם בחורת פקדון והקב"ה מפקיד ופרעה נפקד והנה פרעה הרשע

עשרת

שרמה

הרשע נפש רשע חוזה רע למעט את ישראל ולהמית את וולדותיהן וכו' אבל
לה לעשות הדבר וכו' שלא יהיה עליו תביעות מהמפקיד הקב"ה וכו' בשביל כך
מה עשה תחילה שלח בהן יד בעבודה קשה שלא נתן המפקיד רשות בה ואז קמו
להו ברשותו ואז הולדות שולדו אח"כ ברשות ידיה נולדו ומה שירלה יעשה בהם
וכו' ומפני שעדיין יש מקום לומר אף ששלח בהם יד אינו נאמן לקנות השבח וכו'
אלא היבא שיש עדים וכסדרת הרשב"א ז"ל לזה את עמו הביא אתו עמו להיות
עדים בדבר שהוא שולח בהו יד כדי לזכות בשבחן של ישראל ויקומו ברשותו וכו'.
ובזה פי' כונת קראי הנו"ל ויקס מלך חדש וכו' ויאמר אל עמו הנה עם בני
רצ וגו' הבה נתחכמה למושיען של ישראל שלא יהיה לו תביעה עלינו
בהססיר אותם זאת העלה ושימו עליו שרי מסיס למען עמותו וכו' ובודאי הו
שליחות יד ובהעד את העדים וכו' ובדבר קמו ליה ברשותיה ישראל לפי דעתו וכל
הוולדות שמולידים מעתה שלו הם מש"ה ויאמר מלך מלרים למילדות העבריות
והוא לא ידע כי הם עדיין תחת השגת הקב"ה דהדין כהרמב"ם דקודם יאוש
אע"ג דשלח בהו יד אהניא להתחייב באונסין ועכ"ל השבח של המפקיד ואפילו
שאמר בפני עדים לס' הרי"ף לא כלום ע"כ. ועפיד"ק יובן לע"ד כו' הכחוב וימת
מלך מלרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה וכו' ואמרו רז"ל שהיה שוחט ק"ן
ילדים בבוקר וכו' ודקדקו המפרשים ז"ל דא"כ למה אמר הכחוב ויאנחו בני
מן העבודה הו"ל לומר מחסרון הילדים ות' וכו'.

ועפיה"ל יבא הכל ע"ן דכאשר ראו ישראל שהיה שוחט ק"ן ילדים וכו' לזה ויאנחו
בני מן העבודה דהבינו דעת פרעה הרשע דקושי העבודה שהוא
עושה כדי לזכות בוולדות ומעתה אין עליו שום תביעה ודו"ד כלל בדמי הילדים
כאדם העושה בשלו ולזה קאמר קרא ותעל שועתם וכו' מן העבודה דייק קרא
לומר מן העבודה להו דיענו דהעבודה היא תברתיה דע"ל ששלח בהו ידו נתחייב
בכל אונס שיבא להו אפי' מעלמא וכ"ש הבא מידו.

ועפיה"ל יובן ג"כ כו' הכחוב וילעקו אל ה' בלד להם וכו' דפתח בחדא וסיים
בתרתי וכו' ובזה והנה עבדיך מוכים וכו' עיין להרב ד"מ ז"ל דכ"ז
ע"ג משם הרב זכ"ר עמ"ס המגיד ברוך המקום וכו' מחשב את הק"ן ר"ל כמה
שהיה הוא בעלמו וכבודו במלרים בגלות הוא גרם שחשב את הק"ן וכו' עכ"ל.
ועפד"ה יובן לע"ד שזה שאמר הכחוב וישמע כי פקד וכו' ר"ל שמה שחיסר
משני הגלות הוא מטעם שה' את עמו וכו' ויאמן העם. ובזה פקד
יפקד אלדים אתכם וכו'.

והרב חיד"א ז"ל פ' כונת הכתו' הנו' עפ"י משרז"ל דקוה"ש ורצוי אוכלוסין
השלים המנין וז"ל כי פקד ה' וכו' שמנה אותם לרמוז לרצוי אוכלוסין
וכי ראה א"ע לרמוז לקוה"ש.

ראיתי להרב דרכי איש דכ"ז ע"כ שהביא מהרב זכ"ר ז"ל שגזרת ה' שנה
שהק"ן מהם בעבור מתנת הארץ והרד"ו בעבור ריבוי הזרע. ובזה
פירש כונת הכתו' הן רבים עתה עם הארץ וכו' כלומר מה שעבדו עד עכשו
הוא בעבור ריבוי הזרע וכן רבים עתה עם הארץ כידוע שגריפים ליבש עוד
תשלוס ד"מ שנה כדי לזכות בני"ג והשפעת אופם מהכלותם אתמהה.

אמנם נראה מקום פטור דתנינן בפי' שני דנויר ד' ע"ו הריני קויר כשיהיה
לי

לי בן ונזיר ק' יום נולד לן בן עד שבעים שנה לא הפסיד כלום ופרש"י והתוס' דכיון דשלושים יום דנזירות בנו מובלעים תוך ק' עולים לשלושים בנו וסגי בק' דבכלל מאתים מנה וכו'.

ומזה דן הש"ג ז"ל על מי שקבל - עליו להתענות מ' יום ואירע בהם תעניות שחייבו חכמים לעשות או מי שהתענה ת"ח בשבת דלר"ך למיתב תענית לתעניתו ואירע שיום הבא אחר שבת הוא יום תענית בלאו הכי הוא עולה לכאן ולכאן כיון דמובלעים המעט במרוכה יע"ש.

ומזה הביא ראה הר' סמא דחיי ז"ל במי שהיה רגיל לקרות כ"ד פרקי' בשבת וגם נוהג לקראת ח"י פרקי' בכל יום ואירע לימוד הח"י פרקים בתוך כ"ד פרקים דשבת וכתב דעולה לכאן ולכאן והביא ראה מהר"ד דהש"ג ז"ל. **ובזה** פי' הר' הגו"ל כוונת המגיד ברוך שומר הבטחתו וכו' שהקב"ה חישב את הקץ לעשות כמו שאמר לא"א בברית בין הבתרים וכו' והוא בלתי מובן מהו ההבטחה ומאי קאמר מחשב את הקץ וכו' ומהו החשבון. ועפי"ה הנה נכון דהכוונה ברוך שומר הבטחתו לישראל שהם ב' הבטחות טובות לישראל ריבויי הזרע ומתנת הארץ שחשב באלו הרד"ו שנה עם חשבון הקץ בתוכם מהו מחשב את הקץ כיון דמובלעים מספר קטן בגדול וכ"ז החשבון היה כדי לעשות מה שאמר לאחש"ה ועבדום ועינו אותם ת' שנה שיהיה החשבון שלם בין הק"ך והרד"ו ולהכי קבלה היתה בידם דגואלן של ישראל עתיד לומר פקוד יפקוד כלומר מנין פקו"ד דעולה ק"ך יפקד מושבו ולמה בא בלשון זה הפקידה שהוא לכיון המנין כלומר הקב"ה מונה מספר א' לב' מספרים בדינא ובדינא ע"כ.

עוד כתב ויש להביא ראה מדפסק הרמב"ם ז"ל בה' קרבן חגיגה פ' יולאין ידי חובת שלמי שמחה בנדריים וגדלות וכו' והבהגים בחטאת ואשמות וכו' שמלוה זו היא כדי לשמוח באכילת בשר והרי אוכל. ומזה הביא ראה הר' בית יהודה ז"ל על הנודר לאום סכום ימים רלופים ואירע בהם תענית חובה עולין לו וראה מהר"ד דנא דאין חובת שלמי שמחה כשאר חובות אפי' מה שחייב אדם על עצמו מדעתו כגון דנותן הוא לאורך גבוה והו"ל כמשתעבד לב"ח ואין ראוי לפרוע חובו כמה שחייב כבר, אבל שלמי שמחה אין חיובן אלא שיאכל בשר כדי שישמח שמחת יו"ט וכו' לכך נפטר וכו' שהרי אכל ושמח, ולכן דון מינה במי שגדר שיתענה ימים רלופים כל כוונתו היא לסגף וללער את עצמו והרי ננטער יע"ש. ומינה נדון ג"כ בענין יליאת מלרים דהחיוב אינו מלד זולתם אלא לאורך עלמם כדי שילטרפו כלרוף הכסף ויהיו ראויים לקבל התורה ולזכות למתנת הארץ להכי נקראת מלרים כור הברזל וכיון שהכל היה לאורך עלמם לכן נכללו הק"ך שנים ברד"ו ועלו לכאן ולכאן.

ועפי"ה יובן לע"ד מ"ש במ"ר וז"ל אמר משה לישראל בח' הזה אתם גאולים א"ל היאך אנו גאולים והלא הקב"ה אמר לאחש"ה ועבדום וכו' ת' שנה א"ל הואיל והוא חפץ בגאולתכם אינו מביט בחשבונותם וי"ל דמה תיקן בזה אדרבה יותר תתחזק דאיך ילאו קודם זמנם. ועפי"ה ניחא דהכוונה דכיון דהוא חפץ לגואלם הבליע הרד"ו בתוך הק"ך ומשכס לת"ש ודו"ק

ובזה נראה לע"ד כו"כ בנחמיה אתה הוא ה' האלד'ים אשר וכו' וכרות עמו הברית וכו' ותקם את דברך כי לדיק אתה והקושיא מבוארת

ועפ"י

(ד)

עמרת

שלמה

ועפ"י האמור כיחא וק"ל .

עוד נקדים מ"ש הרב דברי מרדכי ז"ל ד' ט' וז"ל דמה שנתחייבו ישר' בגלות
מלרים היה לפרוע חוב אביהם אה"ע"ה שנתחייב למקום וקימ"ל יתומים
שהניח להם אביהם קרקע כופין אותם לשלם חוב אביהם. והכא נמי הרי הניח
אביהם קרקע זו א"י כי הוא כבר זכה בה. וזה נראה הטעם דשבת לוי לא
נשתעבדו במלרים דכיון דשבת לוי לא נטלו חלק בארץ א"כ לא ירשו קרקע ולכן
לא כפו אותם להשתעבד על חוב אביהם מאחר שלא ירשו קרקע. אלא שאם כן
שלא נשתעבדו שבת לוי מטעם זה א"כ מוכח שלא השלימו המנין של הק"ץ עם
הרד"ו ולא מלין למימר מלידת ילחק מנין דהא ס"ס וכו'. והנה לפי האמור
נלמד שהארץ שלהם היתה ואזי עדין לא גודע כי שבת לוי לא ירשו וא"כ מדוע
לא נשתעבדו. ואם גודע הדבר וזכו כולם בארץ א"כ לא הוו בארץ לא להם ואיך
נתקיימה הגזרה מלידת ילחק והוו ב' דסתקן. עו"כ מ"ש במס' שבועות בספ"ק
דישראל איקרו עם אצל לויים לא איקרו עם.

ובזה פירש הרב ז"ל כוה"כ ביה"ט ברוך ה' אשר הליל אתכם מיד מלרים
ומיד פרעה אשר הליל את העם מתחת יד מלרים. וי"ל אומרו ברוך ה'
דמשמע שטעם עמהם גם ופלא לפנים משורת הדין וזה אינו שהוא יתברך קיים
הצטתו שאמ"ל אנכי ארד וכו'. ועו"כ דמה טעם שינה הכתוב דמתחיל' קאמר
אשר הליל אתכם וכו'. ואח"כ אמר את העם.

וחיזי מדרכנו פי' ז"ל דרך הלל'י במ"ש ז"ל במס' סנהדרין כולם שפתחו
לחובה זכאי וכו'. ברם עפ"י פירש הרב ז"ל והוא דשבת לוי לא נטלו
חלק בארץ ומש"ה לא נשתעבדו במלרים מטעם שהם לא ירשו קרקע מאביהם
ומזה מוכח שכבר זכו ישראל בארץ וא"כ לא הוי בארץ ל"ל והוו ב' דסתקן שאם
נפטר שבת לוי א"כ עדין לא נשלם המנין ואם מלידת ילחק מנין א"כ גם שבת
לוי היו ראויים להשתעבד. ולז"א ברוך ה' אשר הליל אתכם מיד מלרים והיינו
על שבת לוי שלא נשתעבדו בטעם שהם לא נטלו חלק בארץ ולא ירשו קרקע, ועוד
אשר הליל את העם דהיינו שאר כל השבטים והוו ב' דסתקן וזכו הגם והפלא.

ועפיד"ק יובן לע"ד כו' הכתו' קן רבים עתה עם הארץ והשבתם אותם
מסבלותם דהכו' אותם שנקראו בשם עם שהוא על כל ישראל והם
נתחייבו בגלות מכח שירשו א"י קרקע אברהם אבינו ע"ה כדק"ל כופין להיתומים
וכו' וכיון שכן עדיין לא נשלמו הרד"ו דאינם יכולים לחשוב מלידת ילחק שהרי
היא ארץ שלהם, וכיון שכן מדוע והשבתם אותם מסבלותם והוו ב' דסתקן וק"ל.
וזה נראה כונת מ"ש במד' למה משה ואהרן וכו' אתם למה ודבריתם למה וע"כ
והוא תמוה. ועפ"י כיחא נראה דהכונה אתם משה ואהרן מ"ע אין אתם משועב'
מטעם שלא נטלתם חלק בארץ ואין אתם חייבים בחוב אבותיכם ומזה מכח
שהארץ שלכם וכיון שכן דבריתם שאתם אומרים להוסיאם למה מאחר שעדיין לא
נשלם הזמן וק"ל .

ובא"א נלע"ד לפרש קרא הגו' עפ"י מ"ש לעיל דקושי השעבוד השלים
המנין ופרעה דסבירא ליה שישראל דין עבדים אית להו וכל מה
שמרבה לענותם הקב"ה יחזיק לו טובה והקב"ה שלח להודיעו ואמ"ל בני בכורי
ישראל דכיון דעתיד לקבל את התורה שממנה מוכח שיש להם דין בניס וכן
משמע

עשרת שלמה יד

משחמש בשרביטו של אביו. ומטעם זה ג"כ זכה משה על טע' מלה"ש שט' טענת דינא דבר מלרא דבצנ' ליכא דינא דבר מלרא כידוע ברז"ל וידוע כי שבת לוי היו עוסקים בתורה. ומעתה ז"ש הן רבים עתה ר"ל לעת עתה הם עמי הארץ ואין בהם תורה ועדיין דין עבד להם וכיון שכן והשבתם אותם מסבלותם. לכן תכבד העבודה שכיון שעדיין הם עבדים יחזיק לי טובה הקב"ה.

וער פי זה יובן כונת המדרש אתם למה ודבריהם למה וכו' דהכו' אתם בני לוי מ"ט אין אתם עובדים כמוהם מפני שאחם עוסקים בתורה ואחם דוקא דין בן מה שאין בן שאר שבטים וכיון שכן ודבריהם למה כי הם אין להם דין בני.

וראיתי להרב ישועה ישראל ז"ל דמ"ז ע"ג דר"ו וי"ז ע"פ ויקס מלך חדש וכו' ויאמר אל עמו וכו' דהכו' עפ"י מ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' גזילה הגולה שהשביחה או ילדה אחר יאוש השבת והוולדות לגזלן קודם יאוש לגזל וכן פסק הטור ח"מ סי' שס"ב ובתנ' עוד משם הרב כה"ג ואם היה פקדון אללו ושלח בו יד אעפ"י שקס ברשותו להחתייב באונסים לא קס ברשותו בשבת ובוולדות. ואם טען שהוא שלח בו יד כדי לקנותו אינו כאמן (דאין אדם משיס עלמו רשע) אלא א"כ יש עדים שאמר לפניהם שהוא שולח בו יד כדי לזכות בו וכו' זהו לדעת הרשב"א ז"ל אבל לדעת הרי"ף ז"ל אפילו אי אמר לפני עדים לא קני יע"ש.

וכתב עוד מעתה כבר הקדמנו שישראל היו במלרים ביד פרעה בתורת פקדון ופרעה הרשע נפש רשע אותה רע למטע את ישראל ולהמית את הבנים וכדי שלא יטעון עליו הקב"ה הוולדות הם שלי ואחא חייב עליהם לכן תחילה שלח בהם יד לעבדם בעבודה קשה וכיון ששלח בהם יד קמו ברשותו והולדו שיוולדו הם גולדו ברשותו ומה שירלה יעשה בהם ומפני שעדיין יש לבט"ד לחלוק ולומר שאעפ"י שיאמר הוא לשלח בהם יד אינו כאמן כדי לזכות בהם אלא א"כ יש עדים שאמר לפניהם כדעת הרשב"א ז"ל לזה ויאמר אל עמו הביא לפניו את עמו שיהיו עדים בדבר שהוא שולח בהם יד כדי לזכות בוולדות ויקומו ברשותו ויזכה בשבתן של ישראל :

ובזה פירש הרב כו' הכתובים הגז"ל ויקס מלך חדש וכו' ויאמר אל עמו הנה עם בני רב וכו' הבה נתחכמה לו גמושיען של ישראל שלא יהיה לו תביעה עליהם בהחזיר אותם לכן יען וישימו עליו שרי מסים למטע עונותו וכו' ובדאי הוי שליחות יד ובהעדאת עדים וכו' וכבר קמו ליה ברשותיה ישראל לפי דעתו וכל הוולדות שמולידים מעתה שלו הם מש"ה קאמר אח"כ ויאמר מלך מלרים למילדות העבריות וכו' והוא לא ידע כי הם עדיין תחת רשות הקב"ה כסדרת הרמב"ם ז"ל דקודם יאוש אע"ג דשלח בהו יד אהגיא להחתייב באונסים. ועכ"ז השבת של המפקיד ואפי' שאמר בפני עדים לם' הרי"ף ז"ל לא אמר כלום.

ועפיד"ה יובן לע"ד כוה"כ וימת מלך מלרים ויאחזו בנ"י מן העבודה וכו' ואמז"ל שהיה שוחט ק"ן ילדים בבוקר וכו' ודקדקו המפ' ז"ל דא"כ למה אמר הבה ויאחזו בנ"י מן העבודה היל"ל מתסרון הילדים ותי' יע"ש.

ועפי"ה יבא על כוון שכאשר ראו ישראל שהיה שוחט ק"ן ילדים לזה ויאחזו בנ"י מן העבודה דהביתו דדעת פרעה הרשע הוא דקושי השעבוד הוא

עטרת

שלמה

הוא עושה כדי לזכות בהולדות ומעלה אין עליו שום תביעה ודו"ד כלל בדמי
כאדם העושה בשלו ולזה קאמר ותעל שועתם אל האלדים מן העבודה דייק קרא
לומר מן העבודה להודיענו דהעבודה היא תצרתיה דהיינו דע"י ששלח בהם יד
נחתייב בכל חונם שיבא להם אפי' מעלמא וכ"ש הבא מידו.

ועפי"ה יובן כוונת הכתוב וילעקו אל ה' בלר להם וכו' דפתח בחדא וסיים
בתרתי וכו' ובזה הגה עבדיך מוכים וכו' ועיין להרב ד"מ מ"ש בהפ'
ע"ג משם הרב זרע בירך ז"ל עמ"ש המגיד ברוך וכו' מחשב את הקץ ר"ל דכמה
שהיה פ"י הוא בעלמו ובכבודו במלרים בגלות הוא גרם שנשלם הקץ וכו'.
ועפיד"ק יובן לע"ד מ"ש הכתוב וישמעו כי פקד ה' את בני ישראל דהכוונה
וישמע כי מה שפקד וילאו קודם הוא מ"ע כי פקד ה' את בני
ישראל כי הוא עמם ואזי ויאמן העם.

והרב חיד"א ז"ל פי' באו"א והוא כי מב' עממים ילאו קודם הזמן הא' קושי
השעבוד הב' רוב עם השליש וכו' ולז"א וישמעו כי פקד ה' מנה אותם
מרוכז רבויים וגם כי ראה את עוניהם דהיינו קוש השעבוד.

ועוד ע' בעיקר ליליאתינו ממלכא קודם הזמן כתבו ז"ל דהיינו ע' משום
דקי"ל הקדש מפקיע מידי שעבוד והוא יתב' מרוב רחמיו קדשנו במלותיו
בדם פסח ודם מילה כי דם פסח הוא עיקר שהכל תלוי בו לפרוש מע"ז
לזכות את תועבת מלרים וכדי בזיון לאלוה של מלרים וכו' וכל הכופר בע"ז
כמורה בכל התורה כולה ושבתה דאחייא ממילא הגה דם הצרית חותמא דמלכא
נחתמים במלכות שם הוי"ה מלגאו ושדי מלכא והיו קודש וזהו ע' יליאת מלרים
קודם הזמן דהקדש מפקי' מידי שעבוד וכו' עכ"ד.

וכן כתב הרב ברמ"ז ובזה פי' ה' דברי המד' ז"ל משכו וקחו לכם לאן וכו'
הה"ד יבשו כל עובדי פסל בשעה שאמר הקב"ה למשה לשחוט את הפסח
אמ"ל משה רבש"ע הדבר הזה איני יכול לעשותו אי אתה יודע שהלאן אלוהיהם
של מלרים שחא' כי תועבת מלרים אמ"ל הקב"ה חייך אין ישר' יולאים ממלרים
עד שישחטו אלוהיהם לעיניהם והדקדוקים רבו ועפי"ה ניחא ובהקשות עוד חקירה
א' שחקר ה' ע"כ ז"ל על ענין שחיטת הפסח והוא דהן אחת שמייב אדם למסור
עלמו על קדוש השם מ"מ היינו דוקא היבא דאנסוהו לעבוד אזי תורה לזה לנו
משה למסור עלמו אבל לקום מלמו לחרף ולגדף לע"ז וכיוצא אזי אינו חייב
וכמ"ש הרש"ל ז"ל ה"ע שלא נכתב בתורה מעשה אברהם באור כשדים בפי'
הוא כדי שלא ילמוד האדם ממנו לדורות הבאים לעשות כמעשהו ולשבור הללמים
וכו' יע"ש וכיון שכן מ"ע הכניסו ישר' עלמם בסכנה גדולה וכו'.

ועוד קושיא לאלד'ינו למה לזה לישר' להקשות שיני מלרים ומלינו שכשחמ"ל
לשמואל הגביא לך ומשחת את דוד וכו' אמ"ל איך אלך ושמע שאלו
והרגני ואמ"ל עגלת בקר תקח בידך וכו' היבא דקביע הויקא שאני ית' הר'
מוהר"ח ז"ל עפ"י מ"ש במס' יומא הכי דמי בע"ת באותו פרק ובאותו מקום
וכו' וא"כ בחמא ע"ז עלמה שהיו עובדים לטלה התשו' לריכה באותו דבר עלמו
ובאותו מקום ולכן היו מוכרחים לעשות כן וכו' וכן איתא במד' שאמ"ל הקב"ה
לישר' משכו ידכם מע"ז שחמא זה הטלה שהיו עובדים אותו יהיה לשם גבוה לק"פ
ובזה הם מתקנים את החמא שחמאו בו לע"ז וזהו הט' אשר לזה ה' להיות מקחו
בעשור

בעשור והיה לכם למשמרה עד יום י"ד יום לחדש הזה ושחטו אותו כל קהל עדת בני בן הערבים שכתב הרב מוהרמ"ה ז"ל ה' שהיה לריך ד' ימים שהם נגד ד' אותיות שם הוי"ה ב"ה יע"ש. ולהורות שעשו השו' מאהבה לשם ה' וכן היה ק"ף הוא לה' וזוה' זכו לבחינת בינה חימא עלאה אם הבנים שמחה וגפתחו להם נ' שערי בינה לגאול אותם כמ"ש בזה"ק וזכו למעלת בחי' החכמה לנו' שם וזהו סמיכות הכתו' בתהלים מז' קי"ג אם הבנים שמחה הללויה בלאת ישראל ממלרים וכו'.

ובזה יובן ג"כ כוונת הכתו' משכו וקחו לכם וכו' וק' דחיבת וקתן יתור נפיש. ועו"ק למה לאן ולא שם כמ"ש בתחילה ועפי"ה ניחא דהכו' משכו ידיכם מע"ז וקחו לכם לאן ז"א נ', ז"א גמטרי' הוי"ה אדני ונ' רמז לנ' שערי בינה ומטע"ז הוזכר יליאת מלרים נ' פעמים בתורה כדי לרמזו שלא נגאלו ממלרים עד שגפתחו נ' שערי בינה ומטע"ז ישראל נקראו לאן.

ואולם מלינו לרז"ל במכלתא והביאו רש"י ע"פ וגם לידה לא עשו להם דבשביל שהאמינו ישראל בהקב"ה ללאת דרך המדבר בלא לרק זכו שגעשו קדש, הוא שאמר הנביא כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך וכו' וכתו' בתריה קדש ישראל לה' וכו'.

ובזה יתורן לנו חקירה אחת בכתוב דרך ג"י נלך במדבר וכו' ק' למה עשה ה' ככה דנראה ח"ו כערמה וכו'. והנראה לע"ד לישיב עפ"י מ"ש התשב"ץ ז"ל דנשאל על ראובן שיש לו חלר ובתים והם משועבדים לכתובת אשתו וב"ה ונפשו אותה ויעש להקדיש ב' בתים שיקנו בדמיהם ס"ת אם הקדש הזה יפקיע שעבוד אשתו ובע"ח צדין הקדש שמפקיע מידי שעבוד והשיב הז"ל דלרש"י ז"ל אין הקדש מפקיע מידי שעבוד אלא קדושת מוצא שהוא קדוש קדושת הגוף, אבל הקדש ק"ד של ב"ה אינו מפקיע וכו' ואף דלדעת הרמב"ם ז"ל דס"ל דגם קדושת דמים וכו' לא אמר אלא בקוגמות דכיון דאתי בהם לידי מעילה אם נהנה מהם אמר' בהם דהקדש מפקיע וכו' יע"ש שהאריך ז"ל.

ומאחר שכן משפטי ה' אמת רעשה המלאה זאת שיאמר משה לפרעה דרך ג"י נלך במדבר, והנה גזרת בין הצתרים היתה ת' שנה ועדין הם צרד"ו לכן עשה ה' ככה שישאל מאת פרעה דרך ג"י ושזב נחזור דבהדי דקא אזלי למדבר נעשו קדש ופקע שעבודיהו מנייהו, מה תאמר דמי יאמר שנתקדשו קדושת הגוף דילמא נתקדשו קדושת דמים ואין הקדש דמים מפקיע מידי שעבוד לזה דייקו רז"ל מה כתיב בתריה בשביל לכתך אחרי במדבר וגם לידה לא עשו להם בחושבם שהוא דוקא לג"י משו"ה נעשו קדש דכתי' קדש ישראל לה' וכו' ולכן כל אוכליו יאשמו שחייבים אשם מעילות וכיון שגעשו קדושת הגוף הקדש מפקיע מידי שעבוד.

ומאחר עלות כל זה יש לחקור כיון דע"י הק"פ שמסרו עלמם כמ"ל נעשו קדש לה' והקדש מפקיע וכו' וכיון שכן למה הולך הקב"ה להטעות לפרעה לומר דרך ג"י נלך במדבר כדי שיהיו קדש ונראה שיש לתרץ ולטעם הא' שמסרו עלמם על ק"ה ע"י הק"פ חשש הקב"ה דיאמרו מלרים כיון שלא היו מחוייבים להכנס בסכנה וכס' הרב ט"כ ז"ל שכתב ה' שלא נכתב בתורה ענין אהע"ה באור כשרים צפי' כדי שלא יעשו כן וכיון שכן עי"ז לא יהיו קדש לכן אמר

עשרת

שלמה

אמר עוד דרך ג' ש"י ההליכה הזאת יהיו קדש ויפקיע שעבודיהם וילאו קודם הזמן .

ובזה יובן כוונת מאמרם ז"ל משכו וכו' בשעה שאמר הקב"ה למשה לשחוט את הק"פ אמ"ל משה וכו' והיאך אני יכול וכו' דמרע"ה נכנס בחקירה הזאת דאיך בקום עשה אגן ניקום וגשחוט אלהיהם לעיניהם ואי משום שרריך שימסרו עצמם כדי שיהיו קדש להפקיע שעבודיהם הרי אמ"ל תקנה אחרת דרך ג' וכו' וע"י הליכתם יתקדשו, לזא"ל הקב"ה כיון שהתשו' לריכה באותה פרק ובאותו מקום לכן מוכרחים הם לעשות ק"פ לקיים פסילי וכו' תשרפון וכו' ולז"א דע שאין ישראל יולאים ממלרים עד שיטחטו' אלוהיהם וכו' והיינו שיעשו תשו' על חטאם כמה שחטאו בו והיינו בשה שהיו עובדים וכן עשו ולקחו אותם בעשור והיו עיניהם של מלרים רואות וכלות וכו' כי על ידי זה יבשו כל עובדי פסל עבד"ק .

ומצינו למדין שישראל במלרים ע"י התשו' שעשו לכפור בע"ז ולשחוט הק"פ לעיניהם ומסרו עצמם על קדוה השם וכו' לב' הבחי' וכו' לן' ש"ע"ב וגם עלו לבחי' חכמה הרי היא בחי' חסד ומט"ז עשה הקב"ה עמנו חסדים גדולים למעלה מן הטבע והיו שרמזו הכתו' הנה ה' רוכב על ע"ב ק"ל ובא מלרים .

ושעם שזכו ישראל לכ"ז הוא לפי ששמרו ברית המעור וברית המעור תלוי בראית העין וע"י פגם הראות פוגם בברית המעור וכמ"ש בזה"ק ז"ל ע"פ אל תפנו אל האלילים וכו' הזהירו שלא להסתכל בגשים וע"י שהוא פוגם בראיה יפגום גם ברית המעור והיו כעט"ז .

וכן אמרו בתקונים מי שאינו שומר אות ברית במקום דל"ת דאחד עושה אותה אחר וזהו אל תפנו וכו' ואלוהי מסכה לה העשו לכם, וידוע שכתב האר"י ז"ל שאור העינים הוא רמז בחכמה שהוא גמט' שס ע"ב עין גמט' ק"ל וכיון שזכו לבחי' חכמה שהיא שס ע"ב ושמרו ברית העינים וגם ברית המעור ולזה וכו' שהנה ה' רוכב על ע"ב ק"ל וכו' וכמ"ש בזה"ק בכ"י עאלו ובכ"י נפקו, הראובני השמעוני י"ה עדות לישראל שלא חטאו .

וזה נראה רמז הכתו' או הנסה אלדים לבוא לקחת וכו' במלרים לעיניך וק' כהול"ל לפניך אלא דבא לרמז שכל מה שעשה האותות וכו' הוא בשביל עיניך שלא פגמת בעינים וז"ן גמי כוה"פ ולא תחורו אחרי לבבכם וכו' אני ה"א אשר הולאתי אתכם מארץ מלרים וק' דלמה הוזכר יליאת מלרים כאן אלא דבא לומר לא תחורו וכו' כי אני ה"א אשר וכו' בעבור שלא תרתם אחר עיניכם ושמרתם פגם הראות וע"ז שמרתם גם ברית המעור .

ועפ"ז יובן כוונת הכתו' ויתן ה' את חן העם וכו' גם האיש משה גדול וכו' וי"ל דמה שייכות יש עם חן העם מה שההאיש משה גדול כי בלאו הכי משק לא היה מן השואלים. ועפ"י נחא ובהקדים מ"ש המ"ש ז"ל שד' חושים שיש באדם חוש הראות שהוא ראשון והוא נגד אות יו"ד שבשם הוי"ה ויו"ד הוא מיוחד למדת הענוה יו"ד קטנה והופכו מדת הגאה שכן מי שהוא עניו עיניו שפלות לארץ אבל מי שהוא גאה בו בחי' עיני גבהות וכו' . ועוד ידוע כי ע"י הענוה ילאו ממלרים, וע"ז זכו לחן כי מי שהוא עניו יש לו חן דכתי' ולענוים

יתן חן. ומעלה ז"ש וה' נתן את חן העם צעני מלרים מ"ט שהיו ענוים וגם האיש משה ע"י הענוה הוא מה שזכה שהיה גדול מאד וכו'.

ובזה יובן הט' שמליה א' שגלטונו צהיותינו צמלרים היא החדש הזה וכו' ועו"ק מה ענין מלות החדש הזה למלות ק"ף דבדבור א' גאמרו ועפי"ה ניחא דידוע שהירח קטרגה ואמרה אי אפשר לב' מלכים וכו' ואז"ל הנעלבים וכו' עליהם הוא אומר ואזהביו כלאת השמש וכו' שהשמש היה עלוב מהירח וכתבו המפרשים ז"ל דמה שאמר החדש הזה וכו' הוא שיראה האדם מה שהרע לירח שנתמעט ע"י קטרוגה כך אתם תראו ג"כ להיות מן הנעלבים ולא מן העולבים וכו' גם ידוע מ"ש ז"ל ע"פ נעשה אדם שהוא ללמד לאדם מדת הענוה וכו' והנה ישראל צמלרים היו עט"ז וניתן להם מלות ק"ף לפרוש מהע"ז ולכן קודם מלות ק"ף לנו החדש הזה וכו'.

ועפי"ה לעיל תירץ הרב חיד"א ז"ל חקירה א' דאיך מלו ישראל להקריב טלה לפסח והיה הדם לאות והלא אין קטיגור נעשה סגיגור והטלה היה הע"ז של ישראל ואיך העלו טלה וקי"ל בשופר של ר"ה כיון דלזכרון קאתי וכלפנים דמי ואין כהן משמש בצגדי זהב. ואפש"ל דכיון דמסרו עלמם על קדוש השם בד' ימים אלו שהיה קשור הטלה וגם נמולו וצהיותם כואבים כמו רגע היו יכולים להרגם וכבר אמר"ל דנפשם היתה פורחת וביארנו בעניותינו דנשמתם היתה פורחת ועי"ז נתקדשו כל איבריהם ונעשו כצריה חדשה ולגבי דידהו י"ל דלא שי"ך אין קטיגור להם דהרי אינם, דאלו פנים חדשות וליכא קטיגור לגבייהו.

והתי יתן אל לבו כי צמלרים אפילו שעדיין לא קבלו התורה והיו מוטמעים בן ש"ט עכ"ז היה צהם ד' דברים שלא שינו שמם ולא לשונם ולא היה צהם דלטורין ונשמרו מהעריות ועי"ז שמסרו עלמם על ק"ה. וזהו כו' מאמרז"ל שהיו קושרים הטלה מצעשור והיו המלריים נכנסים ורואים ונפשם פורחת מעליהם וישראל מסרו עלמם על ק"ה וכל זה היה כדי ללאת מהסע"א ולהתקדש בכל איבריהם ולהיות צריה חדשה.

ובזה נראה לתת טעם לקריאת שבת הגדול, ונבין מאמר פליאה הביאו צם' ל"פ ז"ל חדש ערך תשובה מי שעשה עבירה וחזר בו ועשה תשובה אין ל"ג יכולים וכו' וגמחלין לו כל עונותיו וכיון שכן לזה מי שעשה עבירה וחזר בתשובה כלומר שעשה דברים נוספים עד שזדונות נעשות לו כזכיות ובה הצע"ת גדול מהלדיק גמור כי כל הזדונות נעשו לו כזכיות מה שאינו יכול לעשות הלדיק גמור, א"כ ע"י תשובה נתגדלה מעלתו ולכן אותו היום של יום שבת שמשכו ידיהם מע"ז וחזרו בתשובה מאהבה ונעשו להם כל העצירות ועי"ז נתגדלה מע' יותר מלדיקים גמורים לכן בישראל גדול שמו שבת הגדול ע"ש שנתגדלה מע' של ישר'. **ועוד** יש לרמוז עפ"י מ"ש האר"י ז"ל ע"פ ואח"כ ילאו ברכוש גדול שהם נילוו' הקדושה שהוליו ממלרים וזהו הרכוש גדול באמת לא רכוש של כסף

וזהב וע"ש זה נקרא שבת הגדול.

ובאו"א נראה כונת הכתובים לכן אמר וכו' ובהקדים למה שראיתי להרב יושב אהלים ז"ל דט"ל ע"ד שכתב תי' לחקירת הר"מ ז"ל וז"ל ואנכי איש זעיר נלע"ד ליישב חקירת הרמב"ם ז"ל בדרך דרש כמ"ש הרמב"ם ז"ל צפ"ה מה' מכירה המחייב עלמו בדבר שא"ק וכו' לא משתעבד שאין כאן דבר ידוע וכו'

וכו' יע"ש. א"כ איפוא ה"ג אעפ"י שאמר הקב"ה לאהע"ה כי גר יהיה וכו' לא זכו אוה"ע בזה דדבר שא"ק הוא שאין ידוע כמה יהיו וקרא כתיב והיה זרעך כעפר הארץ שלא יהיה להם קלבה ומה"ע הוליא אותם קודם תשלום הזמן וענש את המלריים משום דכל השעבוד שהיו משתעבדים בישראל הוא שלא כדין ובזה פי' קראי הנאמרים בפ' שמות עש"ב ד"ק.

ועפ"י דברי קדשו הנו' יראה לע"ד לפרש שזה ששאל מרע"ה להקב"ה מי אנכי וכו' וכי הוליא את בני' וכו' והשיב לו הקב"ה בהוליאך את העם ממלריים תעבדון וכו' בהקדים עוד מ"ש רז"ל דהתורה נקראת דבר שאין לו קלבה דכתיב ארובה מארץ מדה ורחבה מני' ים וכו' וזהו שאלת מרע"ה במה זוכים ישראל ללאת עתה, הכוונה באיזו טענה זכו והשיב לו הקב"ה בהוליאך את העם ממלריים תעבדון וכו' וכיון שהתורה אין לה קלבה ועתידים לקבלה מרלונס הטוב מטעם זה הולאתי אותם קודם הזמן וענשתי את המלריים מדה כ"מ.

ובזה יובן ג"כ לענ"ד דברי הרשע בהגדה זו"א מה העבודה הזאת לכם שאתם עוסקים בתורה ומקיימים מצוותיה כיון שהתורה אין לה קלבה וא"כ לא נתחייבו בה וכו' ולפי שהוליא את עצמו מן הכלל וכו', אמור לו בעבור זה עשה ה' לי בלאתי ממלריים הכונה בטענה זו הוא שזכינו וילאנו קודם הזמן וז"א לי שאנחנו קבלנו את התורה ממו"ר אפילו שאין לה קלבה ולא סרבנו בקבלתה מדה כ"מ הוליאנו ה' ממלריים קודם הזמן ולא לו שהוא כופר בעיקר ואילו היה שם לא היה גנאל.

ועפיה"ל יובן לענ"ד כוונת שאלת החכם מה העדות והחוקים וכו' אשר לזה ה' חלדינו אתכם אף אתה אמור לו כהלכות הפסח אין מפטי' אחר וכו' והוא דרלה לחקור בחקירת המפרשים ז"ל דכיון דהתורה הוי דבר שאינו קלוב למה נתחייבו בו ישראל, ובשלמא קבלת אלהותו יתברך התחייבו דהוי דבר שיש לו קלבה אשר לא כן התורה אין לה קלבה ולז"א מה העדות והחוקים וכו' אשר לזה ה' חלדינו אתכם חלדינו דייקא דקבלת אלהותו הוי שפיר דבר שיש לו קלבה אבל העדות והחוקים וכו' הוי דבר שאינו קלוב ולמה נתחייבו בהם ולזה קאמר אף אתה אמור לו כהלכות הפסח העדופ וחוקים שאנו חייבים בהם הוא כהלכות הפסח העדות והחוקים שאנו חייבים בהם הוא כהלכות הפסח הגאכל על מצות ומרורים, ופסח הוא לשון דילוג שהקב"ה דילג לנו שני השעבוד ת' שנה וגאכל עם לחם עוני מאכל עבדים להורות שפדאנו לשם עבד כי היה לפני הזמן וזהו הטעם שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן להגיד כי יש זמן שנהיה אנחנו בגלות ולא יהיה פסח וישאר טעם הפסח שנקוה לגאולה, והכל לרמוז שהוליאנו קודם הזמן לשם עבד אליו יתברך ומאיזה ט' הוליאנו קודם הזמן הוא מטעם שעמידים לקבל התורה אפי' שאין לה קלבה וכיון שכן פשיטא שאנחנו חייבים לעובדו ולשמור חוקיו ותורותיו ובפרט לפי"ד הרב כמוהר"פ ז"ל בד' לשבת זכור שכתב בס"ה ברכת מל"ח דקי"ד שאם המלך הוא המלוה והגזר אפי' שהיה הגזירה והליווי בדבר שאינו קלוב חייבים לקבל וכו' ע"ש בד"ק וא"כ אנחנו אין לנו מקום פטור מהתורה והמצוות כו"ע.

ועפיה"ה יובן כוונת לכן אמור לבני ישראל אני ה' והולאתי אתכם מתחת סבלות מלריים וכו' בט' שלא זכו בהם המלריים דהוי התורה דבר שא"ק

שא"ק והם ששעצדו בכס הוא שלא כדן ומה הטעם וגאלתי אתכם בזרוע נעויה ובשפטים גדולים ולקחתי אתכם לי לעם וכו' שתקבלו התורה וכו' תאמרו דהתורה היא דבר שאינו קלוב ואיך אנחנו מתחייבים והוי תרתי דסתרן יליאת מלרים והתורה. ולז"ק וידעתם כי אני דאפילו מלך בן"ד אם המלך לזה או גזור אפילו שיהיה דבר שא"ק חייבים לקבל כנו' מכ"ש לגבי ממ"ה הקב"ה שבודאי שמחויבים לקבל ובחמור.

ובאו"א אפשר לומר כונת שאלת החכם וכו' היא חקירת הראשונים במאי דאמרינן שואלין ודורשין. בהל' פסח קודם לפסח ל' יום דהא אמרו משה תקן להם לישראל לדרוש הלכות פסח בפסח וכו'. ותי' מרן ז"ל דל' יום הוא משום קרבתו ותקנה לא זזה ממקומה. וכתבו האחרונים ז"ל דגם בכל רגל איכא קרבתו רחיה ושמחה. ונקדים מ"ש הרב חיד"א ז"ל בס"ה כסא דוד ז"ל דכ"ח ע"ד וז"ל אחר שילאו ישראל ממלרים מה עשה הקב"ה חשב מחשבות לבדתי ידח ממנו נדח ולזה לישראל בכל שנה ושנה שיעשו ימי הפסח בהשבתת חמץ ואכילת מצה. וסוד הענין כי היותר רשע שבישראל אעפ"י שהרבה להרשיע א"א להכנס בחמשים שערי טומאה עד שירשיע ת' יום רגופים, ובכל שנה ושנה שלשים יום קודם הפסח הקב"ה עושה לישראל משוא פנים ברוב חסדיו ומתחיל להוליא נשמתם מהיכלות הטומאה מעט מעט שיעור חלק א' מל' בכל לילה באופן שבליל ציעור חמץ כל פושעי ישראל הם עומדים בפסח שער החילון מהל' ובליל פסח חין נכנסים כו"ע אלא כולם בני חורין וכו'. וזהו ע' כעיקר למ"ש רז"ל שואלים ודורשים בהלכות פסח קודם ל' יום, וכל דצריהם כגחלי אש כי בשמים ממעל ל' יום קודם הפסח. ה' ברחמיו מוליא לאור נפשות ישראל הנכנסות לתוך ש"ט ומוליא כל יום חלק מהל' ולכן דורשין צימים אלו בה' פסח לעורר רחמים והגם דאיכא מ"ד דה"ה בשאר רגלים, לא זכרו בש"ס אלא פסח שהוא עיקר גדול אשר בשמים התחלת הארת הפסח דאפיק משמע שה פזורה ישראל בש"ט ומלוא גדולה לעסוק בדיני הפסח עכ"ד ז"ל.

וזאת שאלת החכם מה העדות וכו' אשר לזה ה"א אתכם שאנחנו יושבים בגלות דבשלמא כשהיה בית המקדש קיים אפשר דלריכים לדרוש ל' יום קודם משום הק"פ, אבל עתה בגלות מאי שיאטייהו דל' יום, לז"א בהלכות הפסח ר"ל כמו שעשה הקב"ה בפסח מלרים שדילג על הק"ץ ואם היו שוקין ח"ו עוד רגע היו נכנסים בשער הן, כן עושה הקב"ה חסד ורחמים עמנו ל' יום קודם הפסח ומוליא נפשות ישראל ממ"ט ש"ט ומכניסן בקדושה כנו"ל. ומעט זה כמו שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן גם עתה בזמן הגלות אפילו שלא יש ק"פ חין מפטירין אחר מלה אפיקומן להודיע חסדיו יתברך מה שעושה עמנו בכל שנה כנו"ל וכדי לישראל טעם מלה צפינו שנקוה לגאולה שיגאלנו בב"א.

ובזה אפשר ל"ג כ שזאת היתה שאלת המגיד ותשו' בפיוסקא המתחלת פסח שהיו אבותינו חובלים וכו' על שום מה על שום שפסח וכו' שג' ואמרתם זבח פסח וכו'. וז"ל וכו' מתחילה לא ידע המגיד מקרא שכתוב ואמרתם זבח פסח וכו' ובפרט לפי"ד המ"ד שאמר ע"פ ואמרתם זבח פסח הוא לה' מכאן ששואלים בה' פסח קודם לפסח ל' ע"כ. ומהר"א מוילנא ז"ל פי' הכו' דזבח תתקן מלת פסח, הפ"א מחליתה מ', הס' מחליתה ל', הח' מחליתה ד', והוא למ"ד. ולז"א

עזרת

שלמה

ולו"א ואמרתם זבח פסח תזבח הפסח מכאן ששואלין בהלכות פסח קודם ל' יום. וזוה יובן כונת המחבר שאמר פסח שהיו אבותינו אוכלים בזמן שבהמ"ק קיים על שום מה, בשלמא פסח מלרים שלזה ה' אותנו לאכול את הק"פ ולמשוך ידינו מהע"ז וכמ"ש משכו ידיכם מע"ז וקחו לכם וכו' אבל בזמן שבהמ"ק קיים על שום מה. לזה תירץ על שום שפסח הקב"ה על בתי אבותינו במלרים וגאלם מיד כדי שלא יכנסו בשער הג' כנו' כן עושה תמיד וז"ש שנאמר ואמרתם זבח פסח וכמ"ש בפ"ד הנו"ל מכאן ששואלין בהלכות פסח קודם שלשים יום אפילו שעתה אין לנו קרבנות עכ"ז חובה עלינו לספר ניסיו וכל חסדיו ע"ז.

והנה ראיתי להרב תוספות חדשים בתחי' מס' פסחים שחקר חקירת חכם דלמה קראו חכמים ז"ל שם המס' פסחים וגם חנו קורין החג בשם פסח ובכל התורה קורא אותו חג המלות ולריך להבין למה שינו חכמים מלשון התורה. ותירץ הרב הנו"ל וז"ל י"ל עפ"י מה שנודע בכמה מקומות ובפרט ברש"י ז"ל בשרי השירים שהקב"ה משבח ומפאר לעמו בית ישראל וכמאמרם ז"ל דתפילין דמארי עלמא מה בתיב זהו מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. והתענוג של ישראל הוא לומר שבה השי"ת ב"ה וב"ש שמע ישראל ה"א ה' אחד ע"ש. והנה הקרבן שנקרא פסח הוא לשון חגיגה וכמאמר הכתוב ואמרתם זבח פסח וכו' על אשר פסח על בתי אבותינו וכו' וכפי' רש"י ז"ל שם ומבואר בשם זה שבה השי"ת ב"ה שחמל על עמו בנ"י ובשם הי"ט שנקרא חג המלות מבואר בכתוב הטעם עונות מלות כי לא חמך כי גורשו ממלרים וכו' ומה"ט נקראת חג המלות שילאו מיד ולא היו מהעכבים כלל ואדרבא היו מזורזים במלות ה' עד שלא היה באפשרי להתחמך העיסה וזהו השבח של ישראל וכמאמר הכתוב זכרתי לך חסד נעורך וכו' לכתך אחרי במדבר וכפרש"י ז"ל שם שהשי"ת זכר להם זה הזכות שילאו מיד ולא הכינו להם לידה. ולפי זה מתורן דהתורה הוא מפי' הקב"ה והוא קרא החג הזה חג המלות דחג המלות מרמז שבה ישראל והשי"ת אומר תמיד שבתן של ישר' וחכמי' ז"ל וגם אנחנו קוראים אותו בשם פסח הוא לה' כי זה השם מורה שבהו של הקב"ה כנו"ל ואנחנו אומרים תמיד שבהו של מקום ב"ה וכו' עכ"ד.

ועפיד"ה הנו' יתורן מה שיל"ד בדברי הרב ערבי נחל ז"ל מ"ש לפ' שאלת הרשע מה העבודה הזאת לכם שכתב וז"ל וגבאר כ"ז עפ"י מ"ש המקובלים ז"ל בציאור הפ' רגלי עמדה במישור וכו' דהענין הוא כי כל שיעור קומה דקדושה הוא כ"ב אפיון מא' עד ת' וראש הקדושה האלף והסוף תי"ו ורגל התי"ו עקום לחון והוא סוד רגליה יורדות מות שיעור רגל זה של התי"ו אל החילונים ונשפעים ממנו ונכנעים תחתיו בסוד ומלכותו בכל משלה. וזהו הטעם דמלינו בזמנים הקדושים כגון שבת סיכות שזעיות ששםם הוא שיעור קומה של אותה קדושה וא"כ רגל התי"ו בסוף שמתפשטת רגל התי"ו בתוך ימי החול שהם החילונים ועי"ז יונקים ימי החול ונשפעים ממנו החילונים ונכנעים תחתיו וכו' אכן פסח אין בו חות וי"ו בסוף רק ח"ת שאין שם התפשטות לחילונים כלל אלא הוא כמו לעתיד שיקויים ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ ואז יהיה רגל התי"ו ישר כמו רגל החי"ת, ולכך בשיעור קומה של קדושת פסח יש בו ח' בסוף להורו' אין בו שום התפשטות לחילונים ולריך טעם למה והענין הוא כי היות בלחותו העת

העת יאלו ממלרים והיו משוקעים במ"ע ש"ע כנודע, ואילו נתעבדו שם עוד מעט לא הי"ל תקנה והולך השי"ת לשדר המערכות ולהוליאם קודם הזמן להגלים לגמרי מהחילונים ואילו היה שם חיזה התפשטות ותערובת לחילונים לא היה באפשריי כלל סיהיה גאולה לכן הולרכו אז להתפרד מכל תערובת הטומאה ולכן החמץ אסור במשהו. וזהו הענין רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם דייקא מדוע העבודה הזאת היא רק לכם בלי שום התפשטות להחילונים משא"כ בכל שאר הרגלים וכו' וע"ז באה התשובה בעבור זה עשה ה' לי דייקא ויהא רק לי לבדי ואין לזרים אחי משום בלאחי ממלרים דבאותו העת אילו היה שם שום תערובת לא היה אפשר לי"מ וכו' ע"ש בד"ק.

ואולם יל"ד על דב"ק שהרי מלינו בתורה שנקרא חג המלות וחג השבועות ועפ"י התוס' חדשים הגו"ל א"ש דבתורה שבכתב שהיא מפי הקב"ה נקרא חג המלות בתי"ו משום דלא אפשר למנוע השפעתו יתברך גם מהחילונים דכתי' ואחיה מחיה את כולם לא כן בדברי רז"ל נקרא פסח בתי"ת שלריך בחג הפסח שלא יהי"ל שום תערובת בחילונים כלל וכמו שעשה בפסח מלרים דכתי' ואחיה לא תלואו איש מפחת ביתו עד בקר דהיינו כדי שלא ישפיע לחילונים שום השפעה כלל וכאמור.

ואני ברגליו אעבורה נלעג"ד לפרש קרא הגו"ל ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הגיל אתכם מיד מלרים ומיד פרעה וכו' דיל"ד דלמה בתחילה קאמר יתרו אשר הגיל אתכם מיד מלרים ולא קאמר מתחת, ואילו בסוף קאמר אשר הגיל את העם מתחת יד מלרים מלבד דקדוק מלה דלמה כפל הדברים במלות שונות כגו"ל. ואולם עפ"י מ"ש ה' מ"ד הגו"ל וז"ל בד' נ"ז ע"א והנה כל הדיברות וכל האמירות הכתיבות לעיל היינו לתרץ דהיאך ישבו ישראל במלרים רד"ו שנים כיון שהגזירה הייתה ת"ש. ואולם לדידי חזי לי מ"ש בילקוט חדש ומטי בה בשם ז"ח וז"ל גלות מלרים היה בחטא מכירת יוסף שלא ראה פני אביו כ"כ שנה וגרמו לכל שבט כ"כ שנים להיות בגלות הרי עשר פעמים כ"כ הוא ר"ך שנים אלא דמשום שעשרה שבטים הקדושים מתו בארץ. העמאה והיה להם לער גדול לכן נגרעו עשר שנים וגשתעבדו רד"ו שנים עכ"ל. ולפי"ז א"כ בהכרח שיסבו רד"ו שנים דוקא ולא עוד.

ובזה נבין טעם שיח קרא כדכתיב ויקם מלך חדש על מלרים אשר לא ידע את יוסף ואי"ל שאם הוא פרעה של יוסף היאך לא ידעו וכבר רז"ל נתעוררו מזה ודרשו שעשה עלמו כאילו לא ידעו. ולפי"ד ניחא כי הנה פרעה הרשע היה סובר דגלות מלרים היה מטעם גזירת בין הבתרים ובראותו שישראל ירדו למלרים סמוך ונראה לגזירת בין הבתרים הכריחו לזה לומר כי מאמר ת"ש קאי אועבדום ולכן לריך שישלימו לו הת"ש. וז"ש ויקם מלך חדש שחדש לומר שבדין הוא שיעשו ישראל אללס ת"ש משלם בהכרח כמדובר אשר לא ידע את יוסף כלומר שלא ידע שיעקר ירידתם למלרים הוא מעון מכ"י, וא"כ אינו בדין שיעשו אללס אלא רד"ו שנה דוקא. ואל זה סובב הולך מאמר הגי' פתח השער אתם למה לא נשתעבדתם במלרים ודאי משום שירידת מלרים היתה צעון אברהם שאמר כמה אדע ואתם שלא ירשתם ממנו קרקע אין עליכם לפרוע חוב על אביכם דאי ירדת מלרים לשעבוד צעון מכירה למה אתם פטורים והלא לוי היה

היה באותו עון אלא ודאי משום כמה אדע וא"כ מעתה דבריכם שאתם אומרים שגשגתם הקץ יען שהוא רד"ו דוקא על דבר מכירת יוסף אין להם שחר עכ"ל.

ועפ"י ד"ק יובן קרא הנז"ל דיתרו כיון שראה אותם שלא ישבו במלרים כ"א רד"ו שנים בדקדוק הסכימה דעתו שודאי גלות מלרים הוא מעון מכ"י וא"כ לריך ששצט לוי ישמעאלו יותר מהכל כי עיקר מכ"י היה שמעון ולוי ומוכרחים לומר שמה שלא נשתעבדו שהקב"ה נתן בדעת פרעה ובדעת המלריים שלא ישמעאלו בהם מטעם שהם לגיון של מלך וכמ"ש המפ' ולז"ק ברוך ה' אשר הליל אחתם ודבריו הם על משה ואהרן שהם משצט לוי ולזה לא קאמר מתחת יד מלרים אלא מיד מלרים שלא נשתעבדו בהם כלל. וא"ת דגלות מלרים היה מטעם שאמר אברהם אע"ה כמה אדע ומטעם זה לא נשתעבדו שצט לוי משום שלא ירשו קרקע א"כ לפי"ז ה"ל לישראל שישמעאלו במלרים ת"ש שלמים כי מאמר ת"ש קאי אועבדו וכו' כנז"ל ומוכרחים לומר שהקב"ה דילג על הקץ ברוך רחמנותו וחסדיו ולז"ק אשר הליל את העם מתחת יד מלרים מתחת שצבדו.

גם לעד"כ לפרש קרא הנז"ל וישגב אביון מעוני וישם כלאן משפחות וכו' בהק' מ"ש ה' ייעז לב בפירוש מאמר דבר נא באזני העם וכו' שלא יאמר אותו לדיק ועבדו וענו אותם קיים בהם ואחרי כן ילאו ברכוש גדול לא קיים בהם וז"ל ונקדים מה שראיתי לה"ה בס' יע"ד וכו' שפי' מאמרם ז"ל במדרש שהקב"ה נתן הברירה לאברהם לברור לבניו בעבור פשעם, אחד מב' אם לירש גהינם אם להיות בגלות דהיינו שצבד מלכיות, והיה אברהם מסתפק איזה מהם יבחר ונתן לו השי"ת עלה לבחור שצבד מלכיות, וקשה איך עלה במחשבה ושום ספק בלב אברהם לבחור בגלות העוה"ז ולהנחיל אח"כ לבניו גהינם ח"ו הלא טובה רגע א' עוה"ז מכל חיי העוה"ז ואיך עלה בדעתו לבחור בגהינם ח"ו לנו מיום הדין אם יודעים קלה מעונש גהינם היו נופלים על פניהם ולועקים ולא היו עסוקים בחיי העוה"ז כי הלא אלפים פרסאות נחלי אש שגשמת אדם נטבעת בהם ואינה מחירה כמו אש שלנו רק בחושך גדול כמו חושך מלרים רח"ל וא"כ איך עלה ספק בדעת אאע"ה להוריש גהינם לבניו? אבל האמת כי אאע"ה בחר לנפשו וכאשר ילכו ישראל בגלות מחמת עול הגלות המליך בשמדות הגזירות כי יגבר עליהם וגם יתערבו בגויים וילמדו מעשיהם ויפרו חוק הברית ויפרקו עול תורת ועול מלות מעליהם ח"ו וא"כ ימלאו קרח מכאן ומכאן וסוף כל סוף ירדו לגהינם, ומה תועלת להנחילם עוה"ז דבלא"ה לא ימלטו מגהינם ויותר טוב להנחילם גהינם? אבל הקב"ה ידע כי ישראל קדושים ויסבלו עול הגלות המר ובכל זאת לא יהנו תפלה לאלהים וילכו בתורתם ולכך יען אותו כי יבחר בגלות והבטיחו שילאו מהעולם בריבוי ומלות ומע"ט. והרכוש הגדול שהבטיחו שיהיה להם בלאתם ממלרים אין הכונה על הון רב וכסף נבחר כי כמה נחשב זה לאדון הכל, כ"א הכונה שיסגלו הרבה מלות ומע"ט בהרבות גרים כמ"ש האר"י ז"ל וינללו את מלרים שליטתו כל ניה"ק שהיה במלרים ולא נשאר שום דבר חת"ד ז"ל. והנה ה"ה כמבואר כונת המאמר דהנה נתבאר דע"ה הרכוש נסתם פיהם של אה"ע שהיו אומרים בגופן שלטנו בנשותיהם לא כ"ש, כי בעד אשה זונה עד ככר לחם, ובזה נחה שקמה מחשבת אאע"ה שהיה מואם בגלות ובחר בגהינם מפחדו

כי יתעצבו בגויים וילמדו מעשיהם ויטמאו בגויים אם יולאים עניים שהוא כמין לזנות יתרעם אלע"ה היכן היא הבטחתו ית' ואחרי כן ילאו ברכוש גדול של מלות ומע"ט שהרי נטמאו בגויים בזנות זהו שאמר בבקשה ממך וישאלו איש מאת רעהו כלי כסף וכלי זהב וכרהות אברהם שהם עשירים ישמח לדיק שלא נטמאו וז"ש שלא יאמר אותו לדיק ועבדום קיים בהם דהיינו הגלות אבל הבטחת הרכוש דהיינו מלות מע"ט לא קיימתי ועכשיו יראה שקיימתי הבטחתי הנו' והרי הם לדיקים גמורים ואני מיוחד שמי בהם הראובני השמעוני להורות קדושתם של ישראל זה"ד ז"ל.

מעלה ז"ש וישגב אביון מעוני ר"ל ששיגב ישראל שהיו אביונים במלרים מעוני והולאים ברכוש גדול ומוזה הוראה עלומה שלא נטמאו בהיותם במלרים בזנות כיון שילאו עשירים וקרא כתיב כי בעד אשה זונה עד ככר לחם ועוד ראה אחרת שלא נטמאו במלרים בזנות וישם כללן משפחות ד"ל פרים ורבים הרבה וכמ"ס רז"ל שהיו יולדות ששה בכרם אחד ואם היו עמאים בזנות איך היה הקב"ה עושה להם נס והיו יולדות ששה בכרם אחד דהקב"ה לא עבד ניסא לשקרי א"ו מזה הוראה עלומה שלא נטמאו בהיותם בא"מ וכיון שכן יראו ישרים שהם אבות העולם וישמחו שלא בזה הגלות איבדו בניהם עוה"ז ועוה"ב וכמו שעלה בדעת אלע"ה ולכך רנה לזכר להם עונש גהינם. וגם וכל עולה קפלה פיה שהם אוה"ע שהיו אומרים אם בגופם שלטו בנשותיהם לא כ"ס עכשיו יקפלו פיהם דמהני תרתי מוכח דלא חטאו כלל ועיקר אלא בני ועלו בני ישראל נפקו וע"ז קאמר מי חכם וישמור אלה דהיינו ג"ע כדכתיב אל הטמאו בכל אלה שימור עלמנו מהזנות ולא יחטא בו"ע ובה ויתבוננו חסדי ה' שיען על אלע"ה לזכר לבניו שעבדו מלכיות וחסד גדול עשה עמנו שהלילו מדינה של גהינם. שאם ב"מ היינו חוטאים בזנות לא היינו נהנים שום דבר כיון שעכ"פ נריכים לילך לגהינם אבל עכשיו ששמרנו עלמנו מהזנות שפיר עשה הקב"ה שיען לאלע"ה לזכר לבניו שעבדו מלכיות ויתבוננו חסדי ה' ודו"ק.

ויאמר משה אל האלודים הנה אנכי בא אל בני ישראל ואמרת להם אלודי אבותיכם שלחני אליכם ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם ויאמר אלודים אל משה אהיה אשר אהיה וכו' ויאמר עוד אליהם אל משה כה תאמר לבית ישראל ה' אלודי אבותיכם אלודי אברהם וכו'.

והנה הדקדוקים רבו בהני קראי ולע"ד אפשר"ל בהק' מה שראיתי לה' מאור ושמש ז"ל שכתב ב'פ' בא ב'פ' בא אל פרעה וכו' וז"ל גם נשים לב ע"פ ויסעו בני ישראל מרעמסס סוכותה למה לא נזכר כאן כלל א"מ וב'פ' הקודמים לא נזכר רעמסס רק א"מ כענין שנאמר בהוליאך את העם ממלרים וכו' גם נבין מאמר הכתוב ומוסב בני ישראל אשר יסבו במלרים שלשים שנה וארבע מאות שנה ואמרו רז"ל דזה הזמן הוא מצרים בין הבתרים ואילך וטעמא מאי החשבון הזה. ואולם ידוע מ"ס רבי' האר"י ז"ל כי ה' גבורות הן וכל אחת רומזת לשם אלודים וה"פ פ"ו יעלו ת"ל שנה והם ת"ל גבורות ופרעה היה לו אחיה בשם אלודים והיה רונה להגביר הת"ל גבורות והגבורות אינם נמתקים אלא בשם הוי"ה שהוא רמז לחסדים והשמות הוי"ה יופיעו על שמות אלודים ונמתקים הגבורות בשרשם ואז הגבורות נהפכים לרחמים ואז נראה בעליל גילוי לכל

לכל העולם שגם הטבע הוא בהשגחה פרטית מאתו יתב' והוא ית"ש ביכולתו לשנות הטבע ולשדר המערכות וכו' והנה במלרים היה שליטת הת"ל גבורות והן היו מסכים מצדילים מלידע שמו יתב' שישראל לא יכלו לעבוד אותו ית' מעומקא דליבא בדעת והשכל וזהו שאיתא בספרים שבמלרים היה הדעת בגלות והנה כשנתחברו הוי"ה והי"ה נמתקים הגבורות בשרשן ונתבטלה אחיזת החילונים ויו"ד פעמים הוי"ה והי"ה עולים בגימט' ע"ת וזהו ואני תפילתי לך ה' ע"ת רלון ר"ל שאנחנו מתפללים שיתחדו שם הוי"ה והי"ה שעולים כמנין ע"ת ועם הד' אותיות שבשם הוי"ה ב"ה עולה בגימט' דע"ת, ומשה היה שורש הדעת והיה בכחו ליחד שמות הוי"ה עם שמות הי"ה ולמתקן הגבורות בשרשן למתקן כחות הת"ל גבורות אשר רלה פרעה להגביר ועי"ז ילאו ישראל ממלרים.

ומזה נבא אל הביאור ויסעו בני ישראל מרעמסס סוכותה רעמסס בגימט' ת"ל ופי' שנתחד הדעת וילאו בני' מתחת שליטת הת"ל גבורות שמרומזים בחיבת רעמסס ולהיכן נסעו אומר הפסוק: סוכותה היינו שבאו לסוכה עליונה שהוא יחוד הוי"ה והי"ה. ומדברינו אלו נבין מאמר הכתוב ומושב בני' אשר ישבו במלרים שלשים שנה וארבע מאות שנה פי' שהיו במלרים תחת שליטת הת"ל גבורות ושליטתן התחיל להתנוגץ מיום שנגזר בין הצתרים כי גרייה זרען שאלמלה לא היה אז התגבורות הדינים לא היו הגזירות ויהי מקץ שלשים וארבע מאות שנה ילאו כל לבאות ה' מא"מ פי' שהיה קיץ של הת"ל גבורות ונתבטל כחן וילא הדעת מהגלות דהיינו שנתחדו שמות הוי"ה עם שמות הי"ה וזהו כל לבאות ה' היינו השמות הקדושים עכ"ל ז"ל.

ובזה יובן דקאמ"ל הקב"ה למרע"ה ועתה לכה ואשלחך אל פרעה והוא ואמר רז"ל שאמ"ל הקב"ה אם אין אתה גואלן אין אחר גואלן לפי שהיו משוקעים במלרים תחת הת"ל גבורות ומרע"ה כיון שהוא אחוז בדעת ששם עשר הוי"ת ועשר הי"ת ועל ידם מהמתקים הגבורות מטעם זה ויאמר משה אל האלודים הנה אנכי בא וכו' רמז ה' אלודים שחמש אלודים שעולים ת"ל הנה אנכי בא אל בני ישראל ואמרת להם אלודי אבותיכם וכו' ואמרו לי מה שמו מה ס"ת שם הוי"ה שרריך שמות הוי"ה למתקן האלדים אומר אליהם שבשם הוי"ה נמתקים הגבורות, לזה השיב לו הקב"ה ויאמר אלודים אל משה אהיה אשר אהיה ויאמר כה תאמר אל בני' אהיה שלחני אליכם הרי נרמז שם הי"ה, ויאמר עוד אלודים אל משה כה תאמר אל בני' ה' אלודי אבותיכם וכו' הרי נרמז שם הוי"ה רמז לו בכח שמות אהיה ושמות הוי"ה שהם עולים גימט' ע"ת רלון בזה נמתקו וילאו ממלרים ודו"ק.

ובאו"א יובן כונת הכתוב הן רבים עתה עם הארץ וכו' בהק' להבין כונת הפ' שאמר דהע"ה הושיעני אלדים כי באו מים עד נפש וכו' יובנו בהק' מ"ש הרב מ"ד בס' ראש דוד פ' וארא ד' מ"ה דנתן טעם ליל"מ קודם הזמן יען אמרו רז"ל שמכל ד' מלכיות נמלאו במלרים וכולם שיעבדו בישראל ובזה תירלו כה הקודמין חקירה אחת והוא כי הנה הוא יתב' הראה לאהע"ה ד' גליות ועי' קבלת התורה אמרו חירות ממח"מ חירות משעבוד מלכיות אלא דחטאו בעגל וגלו, הלא"ה אין אומה ולשון שולטת בהם וכילד יתקיימו ד' גליות, לזה תי' כי כל ד' גליות נקבלו ובאו במלרים ואם לא חטאו בעגל היה עולה גלוי מלרים

לד' גליות. וזוה כתב הרב הנו' ט' ליל"מ קודם הזמן כי הנה היה זה גלות ת' שנה תחת אומה אחת ועתה שהיו עבדים למלכים ולד' מלכיות 'בבל מדי' יון אדום ב"א עבדו את החמשה ותוקף הגלות היה פ"ו שנים ואלו פ"ו שנים היו עבדים לה' מלכיות נמלא שעבודתם ה' פעמים פ"ו הם ת"ל ולכן ילאו ב"א וכו' יע"ש ונקדים עוד מ"ש ממדרש ע"פ מים רבים וכו' מים אלו אוה"ע גם ידוע מ"ש האר"י ז"ל דעיקר גלות מלכים הוא לתיקון כליזלי קרי של אדה"ר וכו'.

ובזה יובן דוד הוא נפש אדה"ר וקאמר הוסיפני אלדים באלו הפ"ו שנים שהיה קושי השעבוד, וכ"ת לריך לישב ה' אלדים שהם גימט' ת"ל לזה קאמר כי באלו מים עד נפש וכו' כי ה' אומות באלו ושיעבדו בישראל ג"כ וא"כ הרי ה' אומות כנגד ה' אלדים עד נפש שהיא גימט' ת"ל.

וכי תימא למה הלכו ישראל בגלות ליון שה' פעמים אלדים נחקנו ובמתן תורה חירות משיעבוד מלכיות א"כ למה גלינו עוד מארצנו תחת יד אוה"ע לזה השיב טבעתי ביון מולת שהוא עון העגל ואין מעמד שלא הועיל עוד מעמד הר סיני לזה באתי בעמקי מים שהם אוה"ע שנקראו מים ושבלת שטפתי וכו' זה הגלע"ד.

ובזה לעיל יובן ג"כ לע"ד כו' הכתוב הן רבים עתה וכו' הכונה דקאמר להם פרעה למשה ולאהרן למה משה ואהרן תפריעו את העם ממצרים וכו' דהקב"ה הראה לאברהם אביהם ד' גליות מלבד גלות מלכים וכן עתה כאן גמלאו וכאן היו ה' מלכיות נקבלו בכאן וז"ל הן רבים עתה עם הארץ אלו המלכיות ואם ישתעבדו בהם לא יערכו עוד לשאר גליות וא"כ והשבתם אותם מסבלותם בתמיהה ובחיבת רבי"ם דקאמר רמז על הד' גליות והם רומי בבל יון מדי ע"כ ודו"ק.

ובדרך אגב אומר לתת ט' לקריאת ש"ה וגבין מאמר פליאה הביאו בם' לפנת פענח חדש ערך תשובה מי שפשה עבירה וחוזר בו העושה תשובה מוחלין לו כל עונותיו לכך נקרא ש"ה עכ"ל. ופליאה נשגבה על המאמר הזה ואם כנים הדברים אפ' במאמרז"ל במקום שבע"ת עומדי' אין לדיק' גמורי' יכולי' לעמוד וז"ש מ"ש עבירה וחזר ועושה תשובה כלומר שפשה דברים נוספים עד שזדונות נעשות לו כזכיות בזה הוא בעל תשובה הוא גדול מל' גמור כי יש לו כל הזדונות שחזרו זכיות מה שלא יתכן ללדיק כנו"ל והכא ישראל משכו ידיהם מע"ז ועשו תשובה שלמה שמסרו עצמן על ק"ה ובדאי עלו למדרגה יותר מלד' והם גדולים יותר ויען זה היום תחילת מעשיהם בעשור לחודש בשבת לכך נקרא ש"ה כי זכה ישראל שיהיה גדול מלדיק גמור כי במקום שבע"ת עומדים אין לדיקים גמורים יכולים לעמוד וזהו גדול להודיע ודלא כמאן דסבירה ליה שלדיק גדול מב"ת לכך קורין ש"ה כי בעל תשובה גדול ועיד יש לרמוז שזכו שזדונות נעשו כזכיות וזהו ש"ה וכו' שפירש האר"י ז"ל ואחרי כן ילאו ברכוש גדול שהוא כליזלי הקדושה שהוליו מלכים וזהו רכוש גדול באמת לא רכוש מדומה מכסף וזהב וכיולא וכן שבת הגדול היינו שזכו לזכיות הרבה מהזדונות שנהכפו וזה ש"ה בכמות ואיכות הזכיות אשר נפלו בגורלם ע"י תשובתם וזוה מבואר המאמר הנו'.

ובאו"א ראיתי להרב שנות ימין ז"ל כונה הכתוב האמור למעלה וישגב אביון מעוני וכו' בהקדים מ"ש הרב מ"א לתרן חקירת הרב מהר"א ז"ל

שחקר

שחקר דביון שאכילת מלה מורה דרך חירות א"כ אכילת מלה בזמן הזה היא בלא טעם כיון שאנחנו יושבים בגלות המר הזה דמ"ל גלות ממרים ומ"ל זה וכן גמי לענין הסוכה וכו' וכן גמי פסח על שום שפסח וכן מרור וכו'. כולו למח? ולפי"ה הנה נכון דהטעם הוא שלא יהיו ישראל מתייחסים מן הגאולה אף שאינן ראויים. ועושים דרך חירות שהרי עשה הקב"ה במלרים אף שלא היו ראויים א"כ אף בזמן הזה אע"פ שאין אנו ראויים אין אנו מתייחסים מן הגאולה.

ובזה יובן הכ' וישגב אביון מעוני שהם ישראל שהולכים מעוני בגלות וכו' וע"כ יראו ישרים וישמחו בישועתו של הקב"ה להודות ולהלל לשמו הגדול שגאלנו מידם וכל עולה קפלה וכו' שסותמים פיהם וכו' באמרם דמאחר שהן עתה גם אנחנו בגלות מאין דבר שמים להראות דרך חרות וכו' והיינו אומרו מי חכם וכו' לו חכמו ישכילו וישמרו כל מה שלינו ית"ש לעשות זכר לז"מ וכו' ועי"ז יתבוננו חסדי ה' וכו' שהולכים ממלרים אפי' שלא היו ראויים וגאלם ע"ל החדש וכמו כן אנחנו בטוחים שנהיה גאולים מהגלות הארוך הזה אף שאין אנחנו ראויים עכ"ל ז"ל.

ועפר"ב יובן לע"ד כונת התנא רב"ג היה אומר כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח וכו' והדיקדוק מבואר דהאמר מה יתן ומה יסוף וכו' דלא יל"ה וחולס עפ"ה יבא ע"ן.

עוד ראיתי להרב הגו' ז"ל דק"ט הביא משם הרב זינ"ל נתן טעם למה החמירה התו' באיסור חמץ בצ"י יותר מכל שאר איסורין שבתו' וכו' כי הגאולה מאוסה בעיני אלהים ואדם הזהירנו ב"י וב"י שאור וחמץ שהוא דבר נפוח והזהירנו באכילת מלה כי חפץ הקב"ה בשפלים וגמורים וכו' עכ"ל.

ועפר"ב יובן לע"ד כונת הרשע מה העבודה לכס וכו' ונקדים עוד מ"ש רז"ל דהגאולה כאילו ע"ז דאינו דורש נעשה אדם ללמוד עונה וכו'.

ובזה אפי' להבין כו' הכתו' הנאמר בגדעון כשאמר לו המלאך ה' עמך גבור החיל ויאמר לו גדעון ויש ה' עמנו וכו' ואיה נפלאותיו אשר ספרו לנו אבותינו לאמר וכו' דמאי לאמר ואמרו במדר' אשר ספרו לנו אבותינו וכו' פסח היה אמ"ל אמש הקרני אבא את ההלל ושמעתיו שהיה אומר בלאת ישראל ממלרים בית יעקב וכו' ועתה נטשנו ה' אם לדיקים היו אבותינו יעשו לנו בזכו' ואם רשעים היו כשם שעשה להם נפלאותיו חתם כן יעשו לנו וכו'. ויפן אליו הקב"ה ויאמר אליו לך בכחך זה בכח הזכות שלמדת סניגוריא על בני וכו' ונקדים עוד מ"ש הרב חיד"א בפי' מעם לועז על שהיו המלרים לועזים אם בגופן שלטו בנשותיהם לא כ"ש. ועפ"ה יבא ע"ז כי ידע גדעון דהקב"ה הולחנו ממלרים בלחות ובמופתים וכו' שדבר זה מפורש בתו' ואפי' תינקות שצ"ר יודעים אכן מ"ש ואיה נפלאותיו וכו' כונתו לומר כמ"ש במדרש אמש הקרני אבא וכו' כלומר דמכח ניכי יל"מ נעשו וגמסכו אחריו כמה ניסים וכו' לשעתם וגם לעת"ל ולכן אנו מזהירין לאמר הלא ממלרים העלנו ה' שאנחנו נזכור אותם הנסים תמיד שזה הוראה שהוא ית' עושה עמנו נפלאות בכל לרעותנו וכו' ומוזן.

ובאו"א יובן כונת פסוקים שהבאנו לעיל כי גר וכו' דן ליישב תו' דן אנכי במאי דפליגי התוס' וכו' אי מלי לורבא מרבנן למעבד דינא לנפשיה וכו' דאיכא מ"ד דבחוץ לא עבד אנשי ד"ל ואיכא מ"ד אף במדי דחוב.

והנה מודעת זאת כי הרכוש הוא חלק עצודתם וא"כ היכי עבד הקב"ה ד"ל
אם לא שנאמר דכביכול דינו יתב' הוא כלורבא מרבנן דעבד ד"ל
אף במידי דחוב וכו' וז"ש וגם את וכו' דן אנכי שדיני כת"ח וכו'. ואח"כ שאדונם
אנכי ילאו ברכוש גדול דכלורבא מרבנן אף במידי דחוב עבד ד"ל.

ועפ"ה יובן לע"ד כונת רז"ל ויקם מלך חדש וכו' שנתחדשו גזירותיו והוקשה
עולו על ישראל וכ"ת מה עלה בדעתו של אותו רשע לז"א כצע"ח
וכו' דטען קי"ל כמ"ד דאף במידי דחוב עבד אנש ד"ל. וכ"ת דזה הדבר
במחלוקת הוא שנוי, לז"א ושטרו צידו דהוא מוחזק בישראל ומושל בהם והם
תחת ידו.

ועפ"ה אפשר יובן כונת דהע"ה שאמר וישגב הציון מתרי טעמי, א' מעוני
דקושי השיעבוד וכו' וטעם ב' וישס כלאן וכו' דריבויי אכלוסין
וכו' אמר עוד יראו ישראלים וכו' בעיניהם יראו הנקמה שעשה הקב"ה בפרעה
ובמלרים ולא עוד אלא שנטל ממונם ונתנו לנו. וכ"ת דמאיזה טעם עשה בהם
שפטים והלא פרעה בא בטעם אצ"ח וכו' כנז"ל לז"א מי חכם וכו' דז"ש אי
מלי עבד ד"ל ואפלוג רבוואתא הוא דוקא בת"ח אצל הוא מלך טפס היה לא
כן הקב"ה ית"ש הוליא בולעו מפיו. ונתן לנו הרכוש הוא מתרי טעמי הנ"ל אחד
שהוא מקור החכמה והמדע ועוד דאית ליה פסידא ועבד ד"ל והראיה וישטר
אלה שלא ישב בדין עם. עוזא כי אם אח"כ כנז"ל.

אגב דעסוקים בענינא אחרתי להבין כונת המגיד וז"ל כמה מעלות טובות
למ"ע אילו הוליאנו ממלרים ול"ע בהם שפטים דייני. יובן בהק' מ"ש
הרב ע"י ע"פ ברח דודי וכו' מה הלבי כשהוא ישן עינו אחת פתוחה ועינו אחת
קמולה כך ישראל וכו' דכתי' עיני ה' אל לדיקים וכו' וכת' הגה עין ה' אל יראו
וכו' וההפרש שיש ביניהם דהעושים מאהבה אית להו תרתי לטיבו שמלבד
שמושיע אותם עוקר אויביהם מן העולם אצל העושים מיראה אין להם אלא
אחת דמושיע אותם אצל אויביהם קיימים ועומדים במקומם וז"ש עיני ה' אל
לדיקים וכו' להלילם וכו' ומלבד זה פני ה' בעושי רע וכו' אצל בעושי מיראה
הגה עין ה' וכו' להליל ממות נפשו דוקא, וידוע דישראל כשילאו ממלרים לא
היו עושים רצונו של מקום דמה אלו אף אלו וכו' ובזה ית' אילו הוליאנו וכו'
ובזה ית' ג"כ כונת הכתו' כי גר יהיה זרעך וכו'.

אירן עשה בהם שפטים ולא עשה באלהיהם דיינו.
יובן כמה שארז"ל ע"פ והגה מלרים נוסע וכו' שראו שר מלרים רודף
אחריהם ונתייראו וכו' כי היו יודעים דהדרך יפקוד ה' על לבא וכו'
ולפי מה שביארנו לעיל דלא היו המלריים לכליון דמה אלו וכו' אלא שהקב"ה
עשה ח"ו שלא כדין בשביל ישראל א"כ מהיכי תיתי שילקה השק תחילה וכו'
וז"א אילו עשה וכו'.

אירן עשה וכו' ולא הרג בכוריהם וכו' יובן ע"פ מ"ש הרב זרע"ב ששר מלרים
הוא בכור לכל המזלות ועליו לאמר והכיתי כל בכור וכשלקה למעלה וירד
הוכו כל הבכורות וכו' וזה חסד גדול עשה הקב"ה וכו' וז"ש אילו עשה וכו'.
אירן הרג בכוריהם ולא נתן לנו את ממונם וכו' יובן עפ"י מאי דקי"ל דאין
אדם מת ומשלם דקי"ל בדר"מ, ברג מיתה צדי שמים היא מחלוקת וכו'
והקב"ה

עטרת

שלמה

והקב"ה תפס השיטה כמאן דמחייב וכו' וז"ש אילו עשה וכו' .
אירן נתן וכו' ולא קרע וכו' יובן עפ"י משרז"ל ע"פ וישיגו אותם וכו' ששם
נגלו להם ממנויות שטמן יוסף וכו' גם פישון משך להם מג"ע אב"ט
מרגליית וכו' גם אמרז"ל ע"פ וירא ישראל את מלריים מת וכו' שצזת הים
ותר מצזת מלרים שפרעה הרשע העמינס בכסף וזהב וכו' וז"ש אילו נתן לנו
וכו' ולא קרע וכו' ועי"ז זכינו לכל הנז"ל דיינו ע"כ.

ובאו"א אפשר לפרש כונת פסוק הנז"ל בתחילת ררושינו וילעקו אל ה'
בזר להם וכו' דיש לדקדק דפתח בחדא בזר להם לשון יחיד וסיים
בתרתי וממלוקותיהם יללם .

ובהקדים מ"ש הרב בעל המשלים ז"ל בפ' כי תשא בדברי הכתוב הציטו
אליו ונהרו וכו' וז"ל יובנו הני קראי בהק' מ"ד בלקוט ע"פ
יעקב ה' ביום לרה וכו' אמר הקב"ה בשעה שמגעת לרה לישראל והם מבקשים
אותי ומשתפים כבודי עמהם באותה שעה אני עונה אותם שנאמר יקראני ואענהו
למה עמו אנכי בצרה עכ"ל .

והענין כי לורכי בני האדם כל אחד מה שהוא לריך לבקש עליהם הוא
נכלל בשני סוגים לרכי הנפש ולרכי הגוף וסוג לרכי הנפש היא
תפילה על גלות השכי' ועל חילול שמו הגדול והעדר העבודה ומשי טעמים יש
לאדם להתפלל רק על לרכי הנפש .

הא' מפני הכושה ע"ד משל שאם אחד יגמול חסד עם רעהו הדל בתאו
לו חפזו היקר למען ימשכנו בשעת דוחקו ודאי מן הראוי שכל הבא
לידו קמא קמא ישתדל לפדות משכון רעהו להחזירו לו אבל אם ישיג מעות
ויוליאם בשור אבום ומאכל ומשקה וכיוצא א"כ איך יוכל להתראות עוד עמו .
הגמל מבואר מעלמו כי האל יתב' בהשקפתו על בני הדור שהם מועטים
ודלים ממלות ומע"ט הטע עליהם חסד ונתן מחמד עינו למען ימשכנו
כאמרו"ל משכן שנתמשכן וכו' ועל כן מן הראוי דוקא לבכות ולהתפלל עליהם
כדי לפדות המשכונות ואם נבקש על לרכי הגוף כדי ציון וכו' .

וז"א דרשתי את ה' דייקא וכו' וגם הציטו אליו דייקא אז ופניהם אל יחפרו
אלא זה עני קרא וכו' ומכל לרעותו הושיעו כי היא כוללת הכל עכ"ל
בעל המשלים ז"ל .

ובזה יובן כונת הפסוק הנז' וילעקו אל ה' דייקא בזר להם ולא בשבילם
אז ודאי וממלוקותיהם תרי יללם בין לרת הגוף ובין לרת הנפש .

ובזה ג"כ אפשר לבאר כונת הכתובים למאה נפשי לאלהים לאל חי מתי
אבא ואראה פני אלהים וכו' ובהק' עוד מ"ש הרב דר"א ז"ל ע"פ ה'
לצאות עמנו משגב לנו וכו' וז"ל כהב הרב מוהר"א גאלאנטי ז"ל ע"פ חזי
מה היה לנו וכו' רמז לשם יהו"ה במילוי אלפי"ן המורה לרחמים שהוא גמט'
מ"ה נהפך בעוה"ר לבחינת אלהים גמט' לג"ז עכ"ל .

נמצא דאף שנסתלק מיין שם יהו"ה עכ"ז נשאר שם אלהים חופף עלינו
בגלותא וז"א בתחילה בזמן בהמ"ק היה ה' לצאות עמנו , אמנם
עכשיו משגב לנו דוקא והנה ידוע כי שם אלהים אף שהוא מורה דין עכ"ז
פנים דידיה שהוא **אברמ"ם** הוא רחמים .

עשרת

שרמה

וא"כ ז"א למאה נפשי לאלהים שהוא עמנו בגלותא מתי אבא וכו' ר"ל אנו מבקשים ממנו מתי תהיה גאולתנו ואז אזכה ואראה פני אלהים רמו לשם הוי"ה שהוא בחי' רחמים כנו'. הייתה לי דמיתי וכו' ר"ל דאזה"ע הם תמיד מתרפים איתנו וכו' באמור אלי כל היום היה אלהיך וכו' וכי תימא שרבו עונותינו לז"א אלה אזכרה ואשפכה וכו' ר"ל כשהיינו במלרים שהיה מה אלו אף אלו והיינו עמועים במ"ק שער קומאה כידוע וז"א כי אעבור וכו' **אדר"ם** גימטריא מ"ט ועכ"ז רחמת עלינו וגאולתנו והבאת אותנו לארץ ובנו בהמ"ק שהוא בית אלהים וז"א בית אלהים בקול רנה וכו' וא"כ מה נשתנה הגלות הזה מקודם שהוא בעוה"ר נתארך וח"ו אבדה תקותנו וכו' לזה בא דהע"ה והשיב מה תשתוחחי נפשי וכו' הוחילי לאלדים דייקא ר"ל תהיה תפילתנו דוקא על לערא דידיה וזה הוחילי לשון ויחל משה שהוא תפילה כידוע.

ואז ודאי כי עוד אודג"ו נטרקון א"ז דו"ד נרא"ה שהוא משיח לדקנו ואז ישועות תרי ר"ל שיושיע אותנו בתרתי לרת הגפס ולרת הגוף כנו' וגם פניו דייקא רמו שיתגלה בחי' הפנים שהוא רחמים כנו"ל. בעגלה ובז"ק.

עד כאן מה שלקטתי מדבריו הקדושים של עט"ר הרב מ"א הקדוש זיע"א בענין חגא דפסחא. יהי רלון בזכותו ובזכות קדושתו האל יתברך יזילנו מכל לרה ולוקה ומיגון ואנחה. ויזכנו תמיד להיות בביתנו ובבתי כל ישראל אחינו ששן ושמחה. ויבנה לנו בית קדשנו ותפארתנו בעגלה ובזמן קריב אמן.

